

I OGÓLNOPOLSKI KONGRES GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

Rozwój usług opiekuńczych na terenach wiejskich

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Materiał przygotowany przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie

---

Rozwój usług opiekuńczych na terenach wiejskich

Minikowo, 2018 r.

Spis treści

I. Wstęp	
<i>Justyna Adamska, MRiRW Warszawa</i>	5
II. Funkcjonowanie gospodarstw opiekuńczych w Polsce	7
1. Gospodarstwa opiekuńcze – podążanie za potrzebami mieszkańców wsi i rolników	8
<i>Ryszard Kamiński, KPODR w Minikowie</i>	
2. Gospodarstwa opiekuńcze – oczekiwane korzyści społeczne i ekonomiczne	11
<i>Konrad Stępnik, CDR w Brwinowie</i>	
3. „Zielona opieka...” – doświadczenia z realizacji projektu	14
<i>Aleksandra Bielińska, KPODR w Minikowie</i>	
III. Dobre praktyki - doświadczenia z województwa kujawsko-pomorskiego	17
1. Rodzina zastępcza – gospodarstwo Marzeny i Ryszarda Świetlików	19
<i>Anna Toby, PCPR w Tucholi</i>	
2. Dobre praktyki współpracy w powiecie świeckim	21
<i>Arlęta Maliszewska, MGOPS w Nowem</i>	
3. Dobre praktyki w powiecie tucholskim.	23
<i>Anna Toby, PCPR w Tucholi</i>	
4. Gospodarstwa opiekuńcze w kujawsko-pomorskim	27
5. Spostrzeżenia właścicieli gospodarstw opiekuńczych	58
<i>Justyna Lesiewicz, KPODR w Minikowie</i>	
3. Psychologiczne aspekty funkcjonowania osób starszych w gospodarstwach opiekuńczych Zielonej Opieki	63
<i>Elwira Zakrzewska, KPODR w Minikowie</i>	
IV. Dobre praktyki w funkcjonowaniu gospodarstw opiekuńczych za granicą	67
1. Czym są gospodarstwa opiekuńcze w Holandii?	68
<i>IIsbrand Snoeij, Właściciel Gospodarstwa Opiekuńczego t Paradijs</i>	
2. Gospodarstwa społeczne w Republice Czeskiej	77
<i>Eliska Hudcova, Ministerstwo Rolnictwa, Czechy</i>	
3. Rolnictwo społeczne w Słowenii	86
<i>Lili Mahne, Instytut AreaGea do Spraw Rozwoju Obszarów Wiejskich</i>	
4. Gospodarstwa społeczne w Niemczech	91
<i>Thomas van Elsen, Petrarca - European Academy for the Culture of Landscape c/o University of Kassel</i>	
V. System pomocy społecznej - możliwości funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych w Polsce	98
1. System pomocy społecznej w Polsce na przykładzie powiatu tucholskiego	99
<i>Anna Toby, PCPR w Tucholi</i>	
2. Przepisy prawne dotyczące gospodarstw opiekuńczych	101
<i>Monika Bauza, KPODR w Minikowie</i>	
3. Możliwości uzyskania dofinansowania	103
<i>Dawid Skotnicki, KPODR w Minikowie</i>	
4. Możliwości uzyskania dofinansowania na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego w ramach dostępnych źródeł – Lokalne Grupy Działania	106
<i>Magdalena Kurpinowicz, Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie”</i>	
5. Czy gospodarstwo opiekuńcze może stanowić uzupełnienie systemu zabezpieczenia socjalnego mieszkańców wsi?	107
<i>Anna Wit, KPOWES w Toruniu</i>	
6. Ekonomia społeczna na rzecz osób starszych – możliwości, inspiracje	111
<i>Anna Szymd, KPOWES w Bydgoszczy</i>	
VI. Podsumowanie	115
<i>Ryszard Kamiński, KPODR w Minikowie</i>	

Jednym z najważniejszych wyzwań dla rozwoju kraju są niekorzystne trendy demograficzne, w tym istotny wzrost odsetka osób starszych w społeczeństwie. Polska jest najszybciej starzejącym się krajem Unii Europejskiej. Obecnie w Polsce żyje prawie 9 mln osób powyżej 60. roku życia, w 2020 liczba seniorów zbliży się do 10 mln (25% ludności). Starzenie się na obszarach wiejskich, ze swoimi specyficznymi przejawami oraz niezbędnymi interwencjami, do tej pory nie było podejmowane.

Osoby starsze, także na terenach wiejskich, to grupa bardzo zróżnicowana. Obok grupy osób cieszących się dobrym zdrowiem, aktywnych zawodowo i społecznie, szukających okazji do rozwoju, są seniorzy o zupełnie odmiennej charakterystyce – osoby przewlekłe chore, niesamodzielne, nie mające możliwości prowadzenia aktywności zawodowej, pozostające na marginesie życia społecznego czy niechętne zmianom. Rozwarstwienie społeczne, w tym na obszarach wiejskich, przejawia się w nierównym dostępie do wielu usług społecznych, w tym m.in. opieki nad osobami niesamodzielnymi (seniorami, osobami z niepełnosprawnością oraz dziećmi) czy usług zdrowotnych. System usług o charakterze społecznym jest wciąż niedojrzały i słabo rozwinięty (brak adekwatnej ich podaży w stosunku do potrzeb rosnącej populacji osób starszych, wysokie koszty tych usług, brak systemu zapewnienia jakości, stabilności i wiarygodności usług), co skutkuje wymuszoną dezaktywizacją zawodową części opiekunów tych osób.

Lukę powstałą w wyniku wspomnianego braku dostępu do opieki finansowanej lub współfinansowanej ze środków publicznych lub zbyt wysokich kosztów takiej opieki na rynku usług komercyjnych często wypełniają krewni – zazwyczaj kobiety sprawujące opiekę nad członkami rodziny. Formalne usługi zdrowotne w domu pacjenta są nadal słabo rozwinięte. W rezultacie dla wielu rodzin nierzadko jedynym wyborem pozostaje opieka nieformalno-rodzinna, związana albo z dużym obciążeniem finansowym (konieczność zatrudniania opiekunów) albo ryzykiem wykluczenia społecznego i zawodowego opiekunów – członków rodzin, z uwagi na konieczność całodobowej opieki. Wynika z tego, iż osoby starsze mogą z jednej strony stanowić niewykorzystany kapitał ludzki na obszarach wiejskich, wymagający aktywizacji i ciekawych propozycji samorealizacji, tak by uczynić z nich (oraz z usług z myślą o nich zaprojektowanych) motor rozwoju obszarów wiejskich.

Z drugiej strony, seniorzy na obszarach wiejskich mogą być również pasywnymi odbiorcami opieki zdrowotnej i socjalnej, wymagającymi wieloaspektowego wsparcia, w tym w zakresie zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Dla tej grupy osób starszych potrzebne jest zaprojektowanie specyficznych dla terenów wiejskich modeli zabezpieczenia socjalnego, zwłaszcza opieki długoterminowej, które gwarantują jej wysoką jakość i efektywną realizację na często rozległych i mniej dostępnych terenach.

Poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne uznana została za jeden z celów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)(SOR). Jego realizacja ma się odbywać między innymi poprzez wsparcie dla rozwoju rolnictwa społecznego, jako innowacyjnego podejścia, łączącego rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne/opiekę zdrowotną na poziomie lokalnym (możliwość dywersyfikacji dochodów rolników połączona z ofertą usług socjalnych dla mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem szeroko rozumianych zasobów rolnych i wiejskich). W związku z powyższym, MRiRW odpowiada za realizację projektu ujętego w SOR pn. Gospodarstwo otwarte na ludzi, który jest komponentem w projekcie strategicznym pn. „(NIE)samodzielni”, za który odpowiada Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Celem projektu Gospodarstwo otwarte na ludzi jest ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo oraz wysokiej jakości usług społecznych, poprzez zbudowanie i wdrożenie usługi opiekuńczej dla osób niesamodzielnymi, realizowanej w wiejskim gospodarstwie domowym (gospodarstwie opiekuńczym). Inicjatywa wpisuje się w proces deinstytucjonalizacji pomocy społecznej, polegający na przejściu od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w lokalnej społeczności, a także w proces dywersyfikacji dochodów rolniczych poprzez wykorzystanie potencjału gospodarstw rolnych i kapitału ludzkiego wiejskiego gospodarstwa domowego do realizacji funkcji społecznych, w tym wypadku opiekuńczych. Powstawanie gospodarstw opiekuńczych będzie sprzyjać podnoszeniu jakości życia na obszarach wiejskich. Będzie to miało znaczenie nie tylko dla osób wymagających bezpośredniego wsparcia, ale także dla opiekunów osób niesamodzielnymi, którzy nierzadko muszą rezygnować z tego powodu z kariery zawodowej. Urzeczywistnienie w praktyce idei rolnictwa społecznego będzie sprzyjać ponadto zwiększaniu roli, jaką odgrywają rolnicy w swoich społecznościach lokalnych oraz kształtowaniu pozytywnego wizerunku całego sektora rolniczego w Polsce.

Projekt MRiRW zakłada m.in.:

- utworzenie w każdym województwie kilku – kilkunastu, a jeśli będzie zainteresowanie, nawet kilkudziesięciu gospodarstw opiekuńczych, w formule podmiotów działalności gospodarczej lub innej formie dozwolonej przepisami prawnymi;
- budowę systemu wsparcia instytucjonalnego dla gospodarstw opiekuńczych, w tym ustanowienie koordynatorów regionalnych oraz zbudowanie kapitału ludzkiego dla potrzeb realizacji projektu;
- budowę sieci gospodarstw wpisujących się w ideę rolnictwa społecznego;
- wypracowanie modelowych rozwiązań dla potrzeb rozwoju gospodarstw opiekuńczych;
- prowadzenie działań promocyjnych, w tym konferencje regionalne i ogólnopolskie, spotkania (warsztaty) dla osób zainteresowanych tą formą działalności;
- budowę mechanizmów kontroli jakości i rzetelności świadczenia usług;
- badania interdyscyplinarne towarzyszące projektowi.

Na realizację projektu planuje się m.in. środki Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w ramach Planu Operacyjnego 2016-2017 oraz 2018-2019, Regionalnych Programów Operacyjnych, POWER. Bezpośrednim realizatorem projektu jest Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, a w projekt włączone są Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

W celu realizacji projektu z SOR i wdrożenia w życie przepisów prawnych formalnie regulujących funkcjonowanie gospodarstw opiekuńczych, konsorcjum w składzie MRiRW, CDR w Brwinowie o/Kraków, Uniwersytet Jagielloński i Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, złożyło w ramach I konkursu na projekty otwarte w ramach strategicznego programu badań naukowych i prac rozwojowych „Społeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących się rynków” GOSPOSTRATEG, projekt pn. Gospodarstwa opiekuńcze w rozwoju obszarów wiejskich wobec wyzwań demograficznych. Projekt otrzymał dofinansowanie i w chwili obecnej oczekuje na podpisanie umowy z NCBiR. Głównym celem projektu, planowanego do realizacji przez 36 miesięcy, jest opracowanie modelu (wzorca) gospodarstwa opiekuńczego oraz przygotowanie systemu jego wdrażania w postaci strategii rozwoju gospodarstw opiekuńczych. Jest to odpowiedź na syndrom problemów składających się na zjawisko pułapki demograficznej zdiagnozowanej w SOR. Projekt przyczyni się także do likwidacji innych istotnych dla Polski barier rozwojowych, m.in. nierówności pomiędzy miastami, a obszarami wiejskimi w dostępie do usług społecznych, niewystarczającej koordynacji usług publicznych na poziomie lokalnym, niskiej jakości kapitału społecznego.

W pierwszym etapie projektu zrealizowane zostaną zadania badawcze, których wyniki staną się podstawą modelu gospodarstwa opiekuńczego. Na drugi etap składają się prace związane z przygotowaniem do wdrożenia wspomnianego modelu: opracowanie niezbędnych regulacji prawnych oraz budowa poparcia politycznego i społecznego na rzecz ich wprowadzenia. Rola MRiRW polegała będzie na stworzeniu systemu prawnego wdrażania modelu gospodarstwa opiekuńczego (powołanie międzyresortowego zespołu zadaniowego zarządzeniem Prezesa RM, przygotowanie odpowiednich przepisów prawnych), zapewnieniu poparcia politycznego oraz otoczenia prawnego niezbędnego do realizacji strategii rozwoju gospodarstw opiekuńczych.

Resort rolnictwa dba o to, by problematyka gospodarstw opiekuńczych i opieki nad osobami starszymi uwzględniana była w dokumentach programowych i strategicznych z zakresu zabezpieczenia społecznego, które przygotowywane są przez inne resorty i instytucje, np. Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo-Uczestnictwo-Solidarność (MRPiPS).

Justyna Adamska
Naczelnik Wydziału Zabezpieczenia Społecznego
Departament Spraw Społecznych i Oświaty Rolniczej
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Funkcjonowanie gospodarstw opiekuńczych w Polsce

Gospodarstwa opiekuńcze – podążanie za potrzebami mieszkańców wsi i rolników

Ryszard Kamiński

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie

Tradycyjna polska wieś charakteryzowała się specyficznym związkiem pomiędzy wykonywaną pracą i stylem życia. Obserwowane w ostatnich latach zmiany wskazują na to, że przyszłość wsi jest związana z koniecznością znalezienia różnych ścieżek rozwojowych dla różnych grup mieszkańców. Z pewnością dla nieco mniej niż połowy mieszkańców przez następnych kilka, kilkanaście lat, rolnictwo będzie stanowiło ważne źródło dochodu. Jednak ci rolnicy, którzy chcą utrzymać się wyłącznie lub w większości z produkcji rolnej, muszą dokonać niezbędnych modernizacji i inwestycji. Wielu z nich będzie musiało szukać dodatkowych źródeł dochodu w sferze alternatywnej produkcji pozarolniczej lub usług. Znacząca grupa mieszkańców wsi, szczególnie z rodzin rolniczych, będzie musiała znaleźć zupełnie nowe źródło dochodu. Pozarolniczy rozwój oznacza promowanie wsi jako dobrego miejsca do życia (funkcji mieszkaniowej), miejsca wypoczynku i turystyki, ochrony naturalnego środowiska, krajobrazu, kultywowania tradycji i tożsamości kulturowej oraz świadczenia innych usług. Poważnym wyzwaniem dla polskiej wsi jest znalezienie sposobów takiej mobilizacji mieszkańców, aby w przyszłości znaleźli oni dla siebie odpowiednie miejsce.

W ostatnich latach coraz częściej jako jedną z alternatyw dla klasycznego rolnictwa wskazuje się tzw. rolnictwo społeczne. Rolnictwo społeczne to innowacyjne podejście do rolnictwa, w którym istotą jest jego wielofunkcyjność rozumiana jako możliwość zaspokojenia w gospodarstwie rolnym potrzeb nie tylko produkcyjno-rynkowych, ale także pozarolniczych: środowiskowych, kulturowych, gospodarczych i społecznych¹. Podobnie jest ono definiowane przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny², który w swojej opinii z 2013 roku określa rolnictwo społeczne jako innowacyjne podejście, łączące dwie koncepcje: rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne – opiekę zdrowotną na poziomie lokalnym. W ramach produkcji rolnej przyczynia się do poprawy samopoczucia i integracji społecznej osób o szczególnych potrzebach

Zainteresowanie tego typu aktywnością wynika z coraz lepszego zrozumienia roli, jaką rolnictwo i zasoby obszarów wiejskich mogą odegrać w poprawie kondycji społecznej, fizycznej i psychicznej obywateli. Jednocześnie rolnictwo społeczne stanowi dla rolników szansę na dostarczanie nowych usług, a tym samym poszerzenie i zróżnicowanie ich działalności i wielofunkcyjnej roli w społeczeństwie. Taka integracja działań o charakterze rolniczym i społecznym może również zapewnić rolnikom dodatkowe źródła dochodów.

1 *Gospodarstwa opiekuńcze. Budowanie sieci współpracy, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, Kraków 2017,*

2 *Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: Rolnictwo społeczne: zielone usługi terapeutyczno-opiekuńcze oraz polityka społeczna i zdrowotna, Dz.Urz. UE 5.2.2013 (2013/C 44/07).*

Przewidywania zmian demograficznych w społeczeństwie

Informacje na temat rolnictwa społecznego i generalnie wsi jako tradycyjnie przyjaznego miejsca dla osób starszych są spójne z prognozami demograficznymi zarówno dla Europy Zachodniej, jak i dla Polski. Zdaniem Błędowskiego³ w latach 1950–2011 udział osób w wieku 75 lat i więcej wzrósł z 1,6% do 6,5%, natomiast w 2035 r. odsetek ten osiągnie wartość 12,3%. Według prognoz GUS w 2030 r. ogółem aż 53,3% gospodarstw jednoosobowych będzie prowadzonych przez osoby w wieku co najmniej 65 lat, w tym 17,3% przez osoby w wieku 80 lat i więcej. Oznacza to, że samotnie w swoich gospodarstwach domowych będzie pozostawać odpowiednio 2 740 tys. osób w wieku 65 lat i więcej, w tym 887 tys. osób w wieku 80 lat i więcej. Wyliczenia Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej również potwierdzają powyższe trendy⁴. Zgodnie z prognozą liczby ludności opublikowaną przez GUS przewiduje się wzrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w okresie kolejnych 10 lat (2015 - 2024). Populacja osób 60+ zwiększy się o około 1,8 mln osób, tj. o 21%. Obecnie udział osób starszych w społeczeństwie wynosi 22% (2014 r.), a w prognozowanym okresie przewiduje się regularny wzrost tego udziału do poziomu 27% (2024 r.). Prognozy na lata 2030 i 2050 przewidują jednak, że proces starzenia będzie postępował szybko i w dłuższej perspektywie Polska osiągnie jeden z wyższych udziałów osób starszych w ogólnej populacji, sięgający 30% (dla roku 2050)⁵.

Opisane wyżej zmiany prędej czy później wymuszą konieczność powstawania nowych rozwiązań radzenia sobie ze starzejącym się społeczeństwem. Szacuje się, iż do 2030 roku, w Polsce, liczba osób powyżej 75 lat wymagająca opieki w domach pomocy społecznej wzrośnie o blisko 21 tys. Zapotrzebowanie będzie o połowę wyższe od planowanego wzrostu liczby miejsc w domach opieki (przy założonej stałej stopie wzrostu)⁶. Wykorzystanie nowych funkcji rolnictwa, takich jak rolnictwo społeczne, przyczyni się z jednej strony do rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w innowacyjnych kierunkach, a z drugiej pozwoli odpowiedzieć na rosnące zapotrzebowanie związane z opieką i wyłączeniem społecznym osób starszych i niepełnosprawnych. Gospodarstwo opiekuńcze to „forma gospodarowania polegająca na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia. Elementem istotnym w gospodarstwie opiekuńczym jest korzystanie z zasobów gospodarstwa do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym”⁷

Funkcjonowanie gospodarstw opiekuńczych znalazło się również w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), przyjętej przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 roku, która jest kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio i długofalowej polityki gospodarczej. Kwestia rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (w tym opiekuńczych, zdrowotnych czy edukacyjnych), jest podnoszona w SOR kilkakrotnie. Jest to jedno z działań przewidzianych do realizacji do 2020 roku w ramach celu związanego z rozwojem obszarów wiejskich (Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie), a także z poprawą dostępności do usług społecznych i zdrowotnych (Obszar: Spójność społeczna). Zaproponowane kierunki działań mają także odzwierciedlenie w projektach strategicznych nakreślonych w SOR. W ramach projektu strategicznego „(Nie)samodzielni” (w ramach którego mają powstać wiązki różnorodnych usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych, które zmniejszą ryzyko nadmiernego obciążenia pra-

3 P. Błędowski, *Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych Warszawa 2012.

4 *Uzasadnienie do Uchwały nr 34 Rady Ministrów z dnia 17 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015–2020*.

5 *Rozwój rolnictwa społecznego w Europie na przykładzie gospodarstw opiekuńczych w wybranych krajach europejskich*, Raport PCG Polska na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2017 s. 17

6 Z. Szweda-Lewandowska, *Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej*, [w:] Jerzy T. Kowalewski, Piotr Szukalski (red.), *Starzenie się ludności Polski - między demografią a gerontologią społeczną*, Wyd. UŁ, Łódź 2008, 125-151

7 *Rozwój rolnictwa społecznego w Europie na przykładzie gospodarstw opiekuńczych w wybranych krajach europejskich*, Raport PCG Polska na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2017 s. 6

---

cą opiekunów nieformalnych), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi realizuje komponent pod nazwą „Gospodarstwo otwarte na ludzi”.

Kolejne kroki związane z rozwojem gospodarstw opiekuńczych w Polsce winny być podejmowane z uwzględnieniem najpierw potrzeby usankcjonowania prawnego statusu gospodarstwa opiekuńczego.

Nawet jeżeli dokumenty takie jak Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju wskazują pewne ścieżki rozwoju, nie jest możliwe rekomendowanie dalszych działań, bez wpisania gospodarstw opiekuńczych do funkcjonującego w Polsce systemu opieki społecznej. Należy więc zasugerować zmiany w Ustawie z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w art. 51, poprzez dopisanie gospodarstwa opiekuńczego, jako kolejnego typu ośrodków wsparcia. Natomiast w kolejnych artykułach ustawy (51a-51c), wpisać gospodarstwo opiekuńcze jako typ działań na rzecz osób z niepełnosprawnością, w tym uwzględnić możliwość finansowania tworzenia i działalności gospodarstwa ze środków rządowych. Dzięki takim zapisom pilotaż realizowany od 2013 roku w województwie kujawsko-pomorskim przez KPODR Mińnikowo będzie mógł być upowszechniony na inne województwa, a gospodarstwa opiekuńcze mają szansę stać się kolejną formą pozytywnej i pożądanej aktywności gospodarstw rolnych.

Bibliografia:

P. Błądowski [2012] Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce, (red.) Instytut Pracy i Spraw Socjalnych Warszawa

Gospodarstwa opiekuńcze. Budowanie sieci współpracy, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, Kraków 2017

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: Rolnictwo społeczne: zielone usługi terapeutyczno-opiekuńcze oraz polityka społeczna i zdrowotna, Dz.Urz. UE 5.2.2013 (2013/C 44/07)

Rozwój rolnictwa społecznego w Europie na przykładzie gospodarstw opiekuńczych w wybranych krajach europejskich, Raport PCG Polska na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2017

Z. Szweda-Lewandowska, Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej, [w:] Jerzy T. Kowalewski, Piotr Szukalski (red.), Starzenie się ludności Polski - między demografią a gerontologią społeczną, Wyd. UŁ, Łódź 2008, 125-151

Uzasadnienie do Uchwały nr 34 Rady Ministrów z 17 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015–2020

Gospodarstwa opiekuńcze – oczekiwane korzyści społeczne i ekonomiczne

*Konrad Stępnik
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie,
Oddział w Krakowie*

Zielona opieka jako innowacja społeczna

Obserwowane obecnie w Polsce i Europie przemiany demograficzne i społeczne w szczególności dotyczą obszarów wiejskich. Mieszkańcy wsi mają utrudniony dostęp do usług społecznych dostępnych w większych ośrodkach. Jednocześnie na obszarach poza miastami nasilają się problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa. W wielu regionach zjawisko to jest pogłębione przez emigrację młodych osób i rozpad tradycyjnych sieci wsparcia. Konieczność zapewnienia usług opiekuńczych osobom ich wymagającym staje się coraz większym wyzwaniem dla władz lokalnych. Rodziny i społeczności dotkliwie odczuwają brak placówek dziennego pobytu oraz nowych instrumentów wsparcia dla opiekunów osób niesamodzielnych. Wykluczenie, zaniedbanie i samotność osób niepełnosprawnych czy osób w wieku senioralnym nieuchronnie prowadzi do pogarszania się ich stanu, co często skutkuje decyzją o umieszczeniu ich w kosztownej placówce całodobowej. Pilną potrzebą jest tworzenie rozwiązań, które z jednej strony pozwolą na zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych na obszarach wiejskich, a z drugiej będą uzasadnione ekonomicznie w specyficznych, wiejskich warunkach.

Rozwiązaniem, które stanowi idealną odpowiedź na opisane powyżej problemy są gospodarstwa opiekuńcze. Są one doskonałym przykładem innowacji społecznej, ponieważ łączą w sobie osiąganie efektów ekonomicznych i istotnych korzyści społecznych. Owo połączenie sfery gospodarczej (rolnictwo) oraz sfery polityki społecznej (opieka) powoduje, że w przypadku gospodarstw opiekuńczych kwestia korzyści ekonomicznych i społecznych musi być zawsze rozpatrywana łącznie. Jest to niewątpliwie zaletą proponowanego rozwiązania.

Ekonomiczny wymiar funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych powinien być rozpatrywany, nie tylko z punktu widzenia potencjalnego obniżania kosztów opieki, które ponoszą samorządy oraz rodziny osób jej potrzebujących. W kontekście rozwoju obszarów wiejskich niezwykle istotne jest to, że działalność opiekuńcza może stanowić zyskowną formę działalności pozarolniczej. Jest ona szansą na przetrwanie i rozwój dla niewielkich gospodarstw rodzinnych. W związku z tym, gospodarstwa opiekuńcze powinny być postrzegane nie tylko jako instrument polityki społecznej, ale także jako element polityki rozwoju obszarów wiejskich. Tym samym można stwierdzić, że idea rozwoju w Polsce gospodarstw opiekuńczych jest reakcją na potrzeby rynku oraz społeczne i ekonomiczne zagrożenia rozwojowe, przed którymi stoją obszary wiejskie.

W poniższej tabeli wskazano najważniejsze korzyści, jakie przyniesie naszemu krajowi rozwinięcie sieci gospodarstw opiekuńczych. Zgodnie z powyższymi тезami, korzyści te można opisywać w ich wymiarze ekonomicznym i społecznym.

Korzyść	Aspekt ekonomiczny	Aspekt społeczny
Większa dostępność usług społecznych na poziomie lokalnym	Negatywne zjawiska demograficzne (starzenie się społeczeństwa, emigracja młodych ludzi z terenów wiejskich) w bezpośredni sposób uderzają w budżety samorządów lokalnych. Zapewnienie usług opiekuńczych jest zadaniem własnym gminy. Gospodarstwa opiekuńcze wzbogacą dostępny katalog usług opiekuńczych i będą tańsze niż dotychczas dostępne usługi opiekuńcze. Wzbogacenie dotychczasowego systemu pozwoli na znaczące oszczędności w budżetach samorządów. Uwolnione środki finansowe będą mogły zostać przeznaczone na inwestycje i działania pro-rozwojowe.	Opieka w gospodarstwach będzie cechowała się nie tylko niskimi kosztami, ale także wysoką jakością: <ul style="list-style-type: none"> Osoby wymagające opieki nie będą separowane od swoich rodzin i społeczności lokalnych, Kontakt z naturą będzie pozytywnie wpływał na stan zdrowia, Kontakt z ludźmi będzie sprzyjał reintegracji społecznej i zapobiegał ekskluzji społecznej seniorów.
Aktywizacja zawodowa opiekunów osób niesamodzielnych	Bardziej dostępne usługi związane z opieką będą pozytywnie wpływać na aktywizację zawodową osób pełniących (formalnie bądź nieformalnie) rolę opiekuna osoby zależnej – dotyczy to zwłaszcza kobiet. Gospodarstwa opiekuńcze będą się więc przekładać na wzrost poziomu zatrudnienia w Polsce.	Gospodarstwa opiekuńcze będą oferować usługi odciążające rodziny – będzie to sprzyjać nie tylko aktywizacji zawodowej, ale także szerszej rozumianej aktywizacji społecznej członków rodzin osób niesamodzielnych.
Dodatkowe źródło dochodów dla gospodarstw rolnych	Wprowadzanie nowych funkcji do gospodarstw rolnych będzie zapobiegać dezagraryzacji wsi. Istotnym elementem koncepcji zielonej opieki w Polsce jest to, że musi ona być świadczona w rzeczywistości funkcjonujących gospodarstwach rolnych. Wykorzystanie ich zasobów do świadczenia usług społecznych jest racjonalnym ekonomicznie rozwiązaniem.	Działalność rolnicza przynosi obszarom wiejskim korzyści nie tylko ekonomiczne. Można powiedzieć, że obecność rolnictwa w dużej mierze określa tożsamość obszarów wiejskich w Polsce. Z tego względu dezagraryzacja, czy też likwidacja gospodarstw rodzinnych wywołałyby poważne przemiany kulturowe na wsi. Zapewnianie dodatkowych dochodów dla niewielkich gospodarstw przyczyni się do zachowania ich roli, jako nośników tradycji i tożsamości lokalnych oraz narodowych.
Tworzenie nowych miejsc pracy w gospodarstwach	Poprawiająca się sytuacja na rynku pracy w Polsce powoduje, że gospodarstwa rolne są jednym z ostatnich rezerwuarów siły roboczej. Wprowadzanie do nich nowych funkcji będzie sprzyjać aktywizacji zawodowej członków rodzin rolniczych, np. gospodyń wiejskich.	Tworzenie miejsc pracy w sektorze opieki będzie przeciwdziałać migracji z obszarów wiejskich. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy wielu mieszkańców polskich obszarów wiejskich wykonuje na emigracji pracę związaną z opieką.
Rozwój społeczności lokalnych	Badania dowodzą, że dostępność usług społecznych ma znaczący wpływ na jakość życia. Jest ona istotnym czynnikiem wpływającym na decyzje o migracji. W wielu krajach usługi społeczne generują miejsca pracy w społecznościach wiejskich. Warto zwrócić uwagę, że nie będzie konieczności wydawania dodatkowych środków finansowych by osiągnąć te cele – gospodarstwa opiekuńcze dadzą możliwość zainwestowania w rozwój lokalny pieniędzy, które i tak musiałyby zostać przeznaczone na zapewnienie opieki.	Gospodarstwa opiekuńcze będą oddziaływać nie tylko na osoby bezpośrednio korzystające z ich usług. Będą one także wpływać na ich rodziny oraz na całą społeczność lokalną. Otwartość na społeczność i nastawienie na jej integrację jest definicyjną cechą rolnictwa społecznego.

Podsumowując informacje zawarte w tabeli można stwierdzić, że idea gospodarstw opiekuńczych ujmowana jako innowacja społeczna wpisuje się w polityki państwa w zakresie:

1. demografii (wsparcie rodzin, przeciwdziałanie migracji, likwidacja negatywnych skutków starzenia się),
2. gospodarki (rozwój srebrnej gospodarki),
3. rozwoju obszarów wiejskich (przeciwdziałanie dezagraryzacji, utrzymanie rodzinnych gospodarstw rolnych),
4. pomocy społecznej (deinstytucjonalizacja usług, zapewnienie usług wysokiej jakości na poziomie lokalnym),
5. rynku pracy (tworzenie miejsc pracy, aktywizacja zawodowa),
6. rozwoju terytorialnego (wyrównanie różnic pomiędzy regionami).

Bariery rozwoju gospodarstw opiekuńczych w Polsce

Działania podejmowane przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie dowiodły, że gospodarstwa opiekuńcze są rozwiązaniem, które sprawdza się w warunkach polskich. Rozwój rolnictwa społecznego w skali ogólnopolskiej będzie wymagał jednak stworzenia niezbędnych ułatwień, dla mieszkańców wsi, doradztwa rolniczego, samorządów, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które będą aktywnie zaangażowane w ten proces.

Do najpilniejszych potrzeb należy stworzenie przyjaznego otoczenia prawnego dla osób i podmiotów, które będą prowadzić gospodarstwa opiekuńcze. Regulacje prawne dotyczące działalności rolniczej i pomocy społecznej nie są kompatybilne. Konieczne jest określenie form prawnych i organizacyjnych gospodarstw opiekuńczych, a tym samym stworzenie jednolitej ścieżki dla osób i podmiotów zainteresowanych ich tworzeniem. Niezbędne jest również stworzenie standardów dotyczących zakresu świadczonej opieki, dostosowania pomieszczeń w gospodarstwie rolnym, wyżywienia oraz ewentualnego dowozu podopiecznych (w przypadku opieki dziennej). Ważną kwestią dla rolników są także ubezpieczenia społeczne – określenie formy prawnej gospodarstw usunęłoby wątpliwości w tym względzie. Stworzenie otoczenia prawnego gospodarstw opiekuńczych jest także niezbędne z uwagi na jakość świadczonych przez nie usług i bezpieczeństwo osób z nich korzystających. Konieczne jest zapewnienie adekwatnego systemu kontroli, np. poprzez włączenie gospodarstw opiekuńczych w już istniejący system pomocy społecznej.

Osiąganie korzyści społecznych, które potencjalnie mogą być efektem funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych będzie zależało od kształtowania świadomości społecznej w zakresie opieki nad osobami starszymi, chorymi czy niepełnosprawnymi. Gospodarstwa opiekuńcze nie będą w pełni zastępować rodzin w opiece nad osobami potrzebującymi. Będą one raczej stanowiły odciążenie i codzienne wsparcie. Konieczne jest jednak upowszechnianie wśród mieszkańców wsi poglądu, że osoby zależne powinny korzystać z usług poza domem, nawet jeśli wiąże się to z ponoszeniem częściowej odpłatności za takie usługi. Niepełnosprawność, starość czy choroba nie mogą eliminować mieszkańców wsi z udziału w życiu społecznym. Pełne wykorzystanie integracyjnego i aktywizującego potencjału gospodarstw opiekuńczych będzie w dużej mierze zależec od kształtowania odpowiednich postaw w stosunku do tych zagadnień.

Perspektywy rozwoju gospodarstw opiekuńczych w Polsce

Dzięki projektom realizowanym przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, idea gospodarstw opiekuńczych stała się przedmiotem polityki państwa. Działania na rzecz ich tworzenia zostały włączone do międzyresortowego projektu „(Nie)samodzielni”, który jest elementem wdrażania Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). Projekt ten zakłada, że do 2023 roku w Polsce powstanie 500 gospodarstw opiekuńczych, w których powstanie co najmniej 500 miejsc pracy oraz co najmniej 2500 miejsc dla osób potrzebujących wsparcia. Realizacja zadań związanych z rozwojem gospodarstw opiekuńczych w ramach tego projektu powierzona została Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie.

Osiągnięcie celów projektu (Nie)samodzielni nie będzie możliwe bez likwidacji barier prawnych oraz społecznych, które przedstawione zostały w poprzedniej części. Doprowadzi do tego realizacja projektu „GROWID – Gospodarstwa opiekuńcze w rozwoju obszarów wiejskich wobec wyzwań demograficznych”. Zyskał on finansowanie w ramach Programu Gospostrateg, który jest wdrażany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Działania w ramach projektu GROWID realizowane będą przez konsorcjum, w skład którego oprócz CDR w Krakowie wchodzi także Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie oraz Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Projekt jest dwuetapowy: w fazie badawczej zostanie stworzony optymalny model gospodarstwa opiekuńczego, a w fazie wdrożeniowej zostaną opracowane regulacje prawne umożliwiające jego zastosowanie w Polsce. Zarówno odpowiednie finansowanie działań projektowych, jak również skład realizującego je konsorcjum gwarantują, że wypracowane zostaną konkretne rozwiązania, które znacznie ułatwią i przyspieszą rozwój zielonej opieki w naszym kraju.

„Zielona opieka...” – doświadczenia z realizacji projektu

*Aleksandra Bielińska
Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie*

Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie od lat podejmował się realizacji różnych inicjatyw związanych z wdrażaniem rolnictwa społecznego w Polsce. Takie działania służą wielokierunkowemu rozwojowi obszarów wiejskich – wzmacniają więzi społeczne i zapewniają wsparcie mieszkańcom, a jednocześnie są tworzone nowe miejsca pracy.

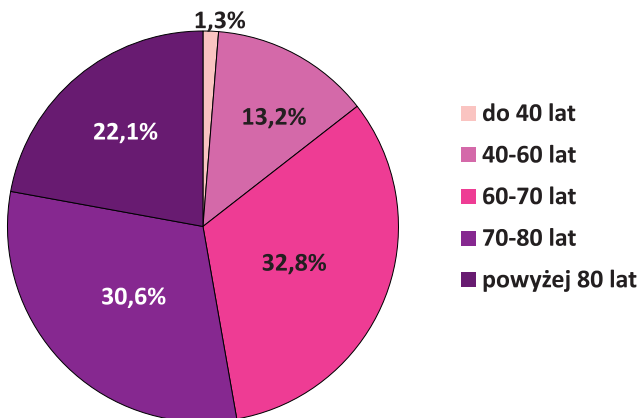
Od września 2016 r. KPODR w partnerstwie z Lokalną Grupą Działania „Bory Tucholskie” rozpoczął realizację projektu „Zielona opieka – gospodarstwa opiekuńcze w woj. kujawsko-pomorskim” (w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020), który służył zapewnieniu osobom niesamodzielnym z obszarów wiejskich opieki dziennej. Wcześniej, na etapie wnioskowania o dofinansowanie, zespół projektowy określił sposób funkcjonowania takich gospodarstw. Założone wymagania stanowiły kompromis pomiędzy wymogami i warunkami świadczenia publicznych i prywatnych usług opiekuńczych oraz możliwościami gospodarstw rolnych i agroturystycznych. Ze względu na fakt, że opieka w takiej formie jest nowością, istotne było czy zastosowane rozwiązania sprawdzą się w praktyce, więc by umożliwić skorzystanie większej liczbie osób założono, że każdy z podopiecznych będzie mógł korzystać z opieki przez pół roku. Natomiast funkcjonowanie gospodarstw było finansowane z projektu przez półtora roku.

W pierwszym etapie realizacji na obszarze 5 powiatów: brodnickiego, mogileńskiego, świeckiego, tucholskiego i wąbrzeskiego, szukano miejsc i osób chętnych do sprawowania opieki. Po odwiedzinach, rozmowach, ocenie możliwości i predyspozycji wybrano 15 gospodarstw. Następnie przyszli opiekunowie i wolontariusze wzięli udział w kursie dla opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych, by uzyskać potrzebne kwalifikacje. We współpracy z doradcami przygotowali ofertę zajęć i aktywności. Jednocześnie przeprowadzono nabór chętnych i od stycznia 2017 r. z opieki zaczęli korzystać pierwsi podopieczni – 75 osób.

Każde z gospodarstw zapewniało: pokój dziennego pobytu, pokój do odpoczynku i indywidualnych rozmów, łazienkę i toaletę, dostęp do kuchni lub aneksu kuchennego, miejsce do przebywania na świeżym powietrzu. Opieka była świadczona w grupach 4-6 osobowych, na rzecz osób niesamodzielnych, wymagających pomocy w codziennych czynnościach. Podopieczni mogli korzystać z opieki przez 8 godzin dziennie, 5 dni w tygodniu. W gospodarstwie spożywali posiłki, spędzali wspólnie czas, włączali się w różne działania, czuwał nad nimi opiekun wspierany przez wolontariusza. Ponadto gospodarstwa były co miesiąc odwiedzane przez psychologa, który pomagał w sposobie organizacji opieki, proponował zajęcia i motywował podopiecznych do zaangażowania. Zakupiony drobny sprzęt ułatwiał codzienne funkcjonowanie, włączanie się w aktywności i dbanie o kondycję fizyczną (spacery, ćwiczenia itp.). Ponadto podopieczni wraz z opiekunami z własnej inicjatywy niejednokrotnie organizowali wyjazdy w odwiedzinach do innego gospodarstwa, by razem spędzić czas, lub zwiedzić ciekawe miejsca w okolicy. Z opieki dziennej zapewnianej w formie gospodarstw opiekuńczych w okresie od stycznia 2017 do czerwca 2018 skorzystało w sumie 246 osób, 68,7% kobiet i 31,3% mężczyzn. Około 53% korzystających miało powyżej 70 lat, co jasno wskazuje że zdecydowana większość podopiecznych potrzebowała wsparcia ze względu na wiek.

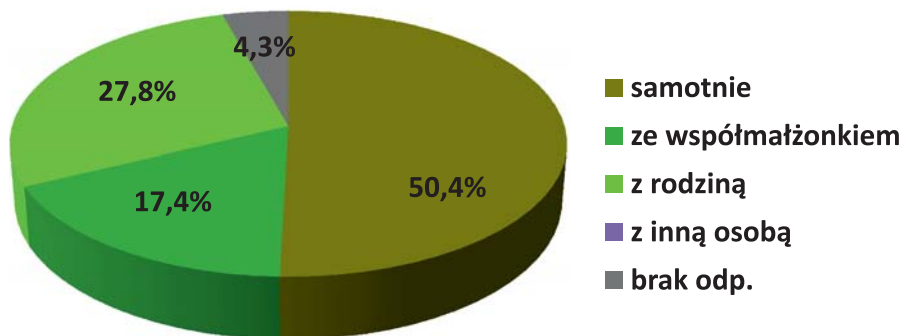

Struktura wieku

Prawie połowa wszystkich uczestników wzięła udział w badaniu ankietowym, badającym ich doświadczenia i potrzeby związane z opieką oraz spostrzeżenia odnośnie świadczonych usług. Na etapie przygotowania projektu wiele naszych obaw wiązało się z kwestią potencjalnego braku „atrakcyjności” gospodarstwa rolnego dla osób, które mają z nim styczność na co dzień. Okazało się, że nie miało to znaczenia – większość korzystających w gospodarstwie się wychowała i/lub pracowała, jedynie 22% deklarowało brak lub okazjonalną styczność.

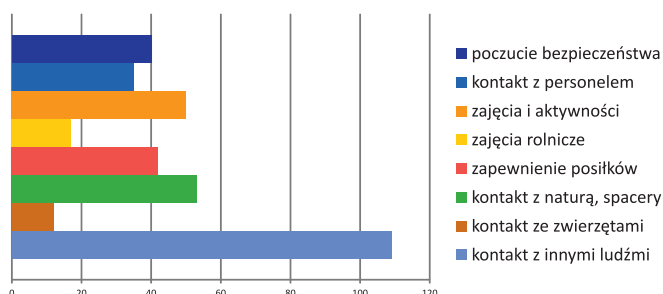
Zamieszkiwanie

Ponad 50% osób zamieszkiwało samotnie, a kolejne 17% tylko ze współmałżonkiem, co biorąc pod uwagę potrzebę wsparcia w codziennych czynnościach wskazuje na istnienie bardzo dużego popytu na usługi opiekuńcze. Jednak za optymistyczne można uznać, iż ponad 65% osób deklarowało że ma się do kogo zwrócić po regularną pomoc, niestety w 11% musieli radzić sobie całkiem sami. Biorąc pod uwagę skalę osób samotnych nie dziwi, że na pytanie o największe zalety gospodarstwa opiekuńczego zdecydowana większość wskazywała możliwość kontaktu z ludźmi. Podopieczni mogąc wybrać kilka korzyści doceniali również spacer i kontakt z naturą oraz zagospodarowanie wolnego czasu przez różne zajęcia i aktywności. Uważam, że pierwszeństwo w korzystaniu z opieki powinny mieć osoby starsze, zwłaszcza samotne i o niskich dochodach oraz osoby niepełnosprawne.

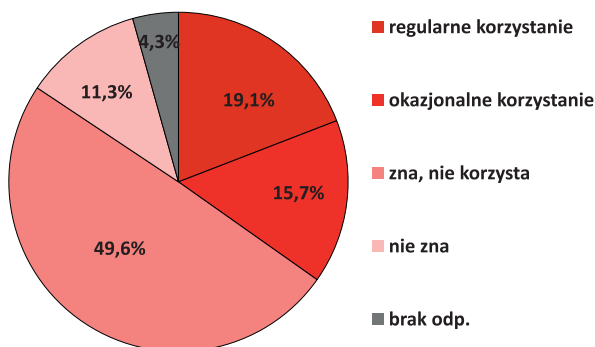

Zalety gospodarstwa opiekuńczego

Sposób funkcjonowania gospodarstw został w większości uznany za optymalny – opieka świadczona przez 5 dni w tygodniu przez opiekuna, czasowo wspieranego przez drugą osobę oraz comiesięczne odwiedziny psychologa. Jeśli chodzi o dzienny czas trwania to po około 30% badanych uważało że dzienny czas powinien wynosić 8 lub 5 godzin, zaś pozostali są za dostosowywaniem czasu opieki do potrzeb konkretnych osób. Wybrana forma usług – opieka dzienna – pozwala pozostać podopiecznemu w swoim środowisku, jednak wymaga codziennych dojazdów; z tego względu częściowo dofinansowano te koszty. Rzeczywiście, przy pytaniu o problemy związane z opieką na 35% zgłaszających trudności większość wskazała dojazdy, jednak często bez doprecyzowania, więc kłopotliwe jest opracowanie optymalnego rozwiązania. Ponad 90% podopiecznych chciałoby dalej korzystać z takich usług, jednak samodzielne pokrywanie kosztów opieki wykracza poza możliwości finansowe zainteresowanych i ich rodzin.

Znajomość Ośrodków Pomocy Społecznej

Jednocześnie 60% nie korzysta ze wsparcia świadczonego przez Ośrodki Pomocy Społecznej, z czego tylko 11% deklaruje nieznaną tę instytucję. Niechęć do zgłoszenia się po pomoc publiczną wynika często z poczucia dumy, przyzwyczajenia do polegania na sobie oraz obaw przed reakcją rodziny, sąsiadów lub znajomych. Jednak taka postawa skutkuje również tym, że lokalne instytucje nie tylko nie mają możliwości udzielenia tej pomocy, ale nawet nie wiedzą o faktycznej skali zapotrzebowania.

Postępujące starzenie się społeczeństwa powoduje, że konieczne staje się znalezienie sposobu zapewnienia usług opiekuńczych coraz większej liczbie osób. Tym samym poszukuje się różnorodnych rozwiązań dostosowanych do potrzeb korzystających. Gospodarstwa opiekuńcze stanowią jedną z możliwych form świadczenia wsparcia, a ich specyficzne cechy, jak naturalne otoczenie i aktywności powiązane z cyklem pór roku, przekładają się na korzyści dla podopiecznych. Ze zrealizowanych działań i zainteresowania nimi wynika, że taki sposób zapewnienia opieki może pozytywnie wpłynąć na funkcjonowanie osób starszych i niepełnosprawnych, poprawiając ich sprawność fizyczną i intelektualną, a także umiejętności społeczne. Mamy nadzieję, że upowszechnienie idei rolnictwa społecznego oraz współpraca sektora społecznego i rolniczego przyczynią się do znalezienia rozwiązań, dzięki którym gospodarstwa opiekuńcze będą alternatywną formą opieki.

Dobre praktyki – doświadczenia z województwa kujawsko-pomorskiego

*Niesamowitą radością i satysfakcją jest świadomość,
że pomagasz, ratujesz, dajesz szansę na życie...*

Marzena Świetlik

„Bo w życiu właśnie o to chodzi, aby odnaleźć swoje powołanie, a wtedy to co czynimy na co dzień, przy wsparciu i miłości najbliższych, będzie sprawiało nam radość z korzyścią dla drugiego człowieka.”

Anna Toby

Wdzięczna jestem dyrektorowi KPODR w Minikowie za to, że zaprosił w 2014 r. ówczesnego Wicestarostę Powiatu Tucholskiego i moją skromną osobę na wyjazd do Holandii na wizytę studyjną, aby zobaczyć jak działają tam gospodarstwa opiekuńcze. Jestem osobą, która lubi wyzwania i dosyć szeroko patrzy na możliwości rozwoju ścieżek pomocy osobom, które docierają do PCPR w Tucholi, ale również do ośrodków pomocy społecznej. Nie ukrywam, że podczas tego wyjazdu obserwowałam właścicieli gospodarstw rolnych i agroturystycznych próbując zdiagnozować ich „powołanie” do pracy z poszczególnymi grupami społecznymi: dziećmi, osobami starszymi, niepełnosprawnymi. Moją misją na wyjeździe było przekazanie tym osobom, że u nas w Polsce system pomocy społecznej nie jest zły, że to wszystko co widzimy w Holandii funkcjonuje również u nas, nawet „ubrane” ponieważ w ramy prawne. Opowiadałam uczestnikom wizyty studyjnej, że istnieją rodziny zastępcze i na jakich warunkach funkcjonują. Co to jest rodzinny dom pomocy społecznej dla osób starszych i na podstawie jakiego rozporządzenia jest tworzony. Opowiadałam o warsztatach terapii zajęciowej, środowiskowych domach samopomocy, klubach samopomocy oraz o aktualnych rozporządzeniach i ustawach.

Będąc w Holandii zobaczyłam na własne oczy, że to o czym cały czas rozmawiamy jest już wdrożone. Wskazane jest rozważenie możliwości, aby pomoc dla różnych grup społecznych prowadzić w mniejszych grupach, w środowiskach, w których na co dzień żyją osoby korzystające z wsparcia, aby po zajęciach mogły wracać do domu. Idealnym miejscem do świadczenia takiej pomocy, terapii, świadczenia opieki są właśnie małe gospodarstwa rolne, agroturystyczne, które po odpowiednim przygotowaniu właścicieli i ich infrastruktury, mogłyby być kolejnym ogniwem w zasobach pomocy społecznej. Uważam że w Tucholi ciągle brakuje rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, rodzinnych domów pomocy, mieszkań wspieranych dla osób usamodzielniających się, dla osób niepełnosprawnych, dla małoletnich kobiet w ciąży, itp. Prawidłowo funkcjonujące rodziny mogą być fantastycznym wsparciem i wzorem dla takich różnych osób, które potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Jestem przekonana o tym, że gospodarstwa opiekuńcze, które zaistniały w naszym województwie, pokazały nam, że nasze myślenie idzie w dobrym kierunku. Wszystkie rodzaje pomocy są potrzebne, a świadczone w takich małych formach jak gospodarstwa opiekuńcze pozwolą nam na zachowanie kondycji psychicznej, fizycznej i pozostanie osobom starszym, niepełnosprawnym jak najdłużej w środowisku rodzinnym. Właściciele gospodarstw muszą tylko sami sobie szczerze odpowiedzieć z jaką grupą docelową są w stanie pracować: czy z dziećmi, czy z osobami starszymi, czy może z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie czy fizycznie, a może z innymi grupami docelowymi i wtedy warto wejść we współpracę np. z urzędami pracy. Jedno jest pewne, że aby zwiększyć możliwości funkcjonowania gospodarstw i pozyskiwania środków na ich prowadzenie właściciele powinni założyć stowarzyszenie, fundację lub własną działalność gospodarczą. Rada dla osób, które zastanawiają się czy umiałyby pracować z osobami niepełnosprawnymi: musicie zobaczyć w nich ludzi. Nieprzeciętnych, przyznając, ale fantastycznych, zahartowanych w bojach życia, wartościowych ludzi... Kontakt z osobami niepełnosprawnymi bardzo poszerza perspektywę.

Anna Toby
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
w Tucholi

Rodzina zastępcza – gospodarstwo Marzeny i Ryszarda Świetlików

Doskonałym przykładem bardzo szybkiego rozwoju gospodarstwa rolnego w kierunku społecznym są Państwo Świetlik, którzy byli w Holandii. Pojechali zobaczyć gospodarstwa opiekuńcze pod kątem opieki dla osób starszych a wracając już wiedzieli, że ich powołaniem jest opiekowanie się dziećmi i założenie rodziny zastępczej. Podczas wyjazdu studyjnego pojawiła się pilna potrzeba umieszczenia trójki małych dzieci w rodzinie zastępczej, a PCPR w Tucholi nie miał żadnej „wolnej rodziny” w tamtej chwili ani chętnych osób, które przyjąłby aż trójkę dzieci naraz. Państwo Świetlik nie spali całą noc, a rano przyszli i oznajmili, że myśleli, rozmawiali i są gotowi na nowe wyzwanie.

Państwo Marzena i Ryszard Świetlik pełnią funkcję rodziny zastępczej niezawodowej dla czwórki dzieci na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Na podstawie wyżej cytowanej ustawy otrzymują świadczenie na wychowanie dzieci z PCPR w Tucholi. Rodzina zgodnie z ustawą spełnia wszystkie kryteria i wymagania, aby pełnić tę rolę.

Kwalifikacje

Państwo Świetlik ukończyli szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego oraz do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. Rodzina ukończyła wiele szkoleń pomocnych w wypełnianiu powierzonej im misji rodziny zastępczej. Poza tym uczestniczą w różnorodnych warsztatach i szkoleniach podnoszących ich kompetencje. W rodzinie zastępczej niezawodowej ustawowo może przybywać nie więcej jak trójka dzieci, z wyjątkiem rodzeństwa.

Należy podkreślić, że w trudnych sytuacjach Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie może zawsze liczyć na pomoc Państwa Świetlik. Tak zdarzyło się ostatnio kiedy to rodzina zgodziła się na przyjęcie noworodka jako czwartego dziecka do ich rodziny. Taka sytuacja jest możliwa tylko i wyłącznie za zgodą kierownika jednostki i po wyrażeniu zgody przez rodzinę, po uprzednim zapoznaniu się z opinią koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Pani Marzena i Pan Ryszard zostali w ostatnim czasie ustanowieni przez sąd opiekunami prawnymi dla trójki rodzeństwa, przebywającego pod ich opieką. Fakt ten zaistniał dlatego, że rodzice biologiczni zostali pozbawieni wykonywania władzy rodzicielskiej. Wówczas w myśl ustawy o wspieraniu i systemie pieczy zastępczej organizator miał obowiązek zgłosić małoletnie rodzeństwo do przysposo-

bienia. Ze względu na panującą więź pomiędzy dziećmi a rodzicami zastępczymi małoletnie rodzeństwo nie zostało zakwalifikowane do adopcji. Dzieci przebywające w rodzinie zastępczej mogą pozostać do momentu usamodzielnienia. Warunkiem pozostania w rodzinie zastępczej po osiągnięciu pełnoletności jest kontynuacja nauki. Wtedy to dziecko może przebywać w rodzinie zastępczej do ukończenia 26-tego roku życia. Opieka prawna nad dzieckiem wiąże się z ponoszeniem pełnej odpowiedzialności za dziecko, decydowania w ważnych sprawach go dotyczących, m.in. wybór szkoły, sprawy medyczne itp. Państwo Świetlik prawidłowo wypełniają funkcję z wychowaniem i opieką nad dziećmi.

Państwo Świetlik są biologicznymi rodzicami czworga własnych dzieci. Troje z nich już usamodzielniało się.

Prowadzą gospodarstwo rolne, które jest źródłem ich dochodu pow. gospodarstwa to 30 ha (głównie: kukurydza, zboża, ziemniaki). Hodują kilka sztuk bydła mlecznego i mięsnego. Zamieszkują dom jednorodzinny z ogrodem i podwórkiem. Pasją Pani Marzeny jest florystyka. Pan Ryszard spełnia się podczas pracy na roli. Małżonkowie emanują ciepłem i serdecznością. Dzieci pozostające pod ich opieką czują się kochane i bezpieczne. Z wielką troską i zaangażowaniem oddają się swojej pracy. Mimo wielu obowiązków, wynikających z pełnienia funkcji rodziny zastępczej, Państwo Świetlik udzielają się również społecznie. Dzięki interwencji Pani Marzeny w Bysławiu utrzymany został punkt rehabilitacyjny. Ponadto w Teologu powstał plac zabaw i wioska tematyczna – Wioska Borowiackich Skrzatów, Pan Ryszard wraz z małżonką założył Stowarzyszenie Borów Tucholskich Wieś Teolog. Oboje organizują imprezy integracyjne dla mieszkańców Teologa, przystają także na każdą inicjatywę społeczną.

Dobre praktyki współpracy w powiecie świeckim

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowem

Fundacja Toskania Kociewska

Arleta Maliszewska
MGOPS w Nowem

Wielu podopiecznych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowem to osoby wykluczone społecznie ze względu na wiek, niepełnosprawność, chorobę, czego konsekwencją jest samotność. Często żyją w izolacji i tak naprawdę jedynym kontaktem ze światem zewnętrznym pozostaje opiekunka, która świadczy w środowisku pomoc w zaspakajaniu podstawowych potrzeb. Długie pozostawanie w takiej sytuacji, tylko pogarsza stan zdrowia fizycznego i psychicznego podopiecznych. Na terenie gminy funkcjonują wprawdzie Warsztaty Terapii Zajęciowej, do których jednak praktycznie od lat uczęszcza stała grupa osób niepełnosprawnych, którym nie ma możliwości zaproponowania alternatywnej formy wsparcia. Większość jednak jest skazanych na samotność.

Dlatego informacja o powstaniu nowej formy opieki pod nazwą gospodarstwo opiekuńcze na terenie naszej gminy w miejscowości Bochlin, zrodziła szansę na zmianę dotychczasowego życia dla kilku osób samotnych. Prowadzący gospodarstwo opiekuńcze Państwo Arkadiusz i Sara Pstrąg poprosili o pomoc przy rekrutacji osób niesamodzielnych do projektu „Zielona opieka...”. Tak narodziła się współpraca Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowem z właścicielami gospodarstwa Toskania Kociewska, która nadal trwa.

Uczestnicy projektu na naszych oczach przechodzili metamorfozę, od osób nieufnych, małomównych, wycofanych, pozbawionych radości życia do osób, które świetnie nawiązują kontakt, odzyskały radość życia, mają plany na przyszłość.

A wszystko dlatego, że pobyt w Toskanii zaspakajają potrzeby wyższego rzędu, takie jak akceptacja ze strony innych osób, przyjaźń, potrzeba porozumiewania się, czego nie osiągniemy nigdy oferując usługi opieki w miejscu zamieszkania. Najważniejsza jest jednak rodzinna atmosfera, którą stworzyli właściciele i to oni są wartością dodaną tej formy pomocy. Serce, które wkładają w swoją pracę, życzliwość, empatia i otwartość sprzyjają budowaniu bliskości i poczuciu bezpieczeństwa wśród podopiecznych. Nasi podopieczni naprawdę czują się w Toskanii jak w domu, biorą czynny udział w życiu codziennym rodziny, każdy wykonuje zadania mu przypisane zgodnie z posiadanymi predyspozycjami i przez to czuje się potrzebny. Pomagają w pracach domowych, przygotowują wspólnie posiłki, uprawiają ogród, opiekują się zwierzętami co znacznie poprawia ich aktywność fizyczną, a także ma wpływ na polepszenie interakcji społecznych i zwiększenie otwartości na siebie i innych.

Kiedy kończył się okres pobytu naszych podopiecznych w gospodarstwie z uwagi na warunki projektu, nie wyobrażaliśmy sobie, żeby te osoby znowu zamknąć w czterech ścianach ich mieszkania. Postanowiliśmy w ramach własnych środków posiadanych na finansowanie usług opiekuńczych ponosić koszty pobytu kilku osób w gospodarstwie. Jest to pewne obciążenie dla budżetu gminy, jednak korzyści są niewspółmierne. Kilku osobom niepełnosprawnym wielomiesięczny pobyt w gospodarstwie opiekuńczym pozwolił odzyskać wiarę w siebie na tyle, że podjęli oni pracę.

Gospodarstwo opiekuńcze jest to forma wsparcia, którą mogę z czystym sercem rekomendować. Instytucja, nawet najlepiej zorganizowana nie zapewni, tego co gospodarstwo opiekuńcze - poczucia przynależności do rodziny.

***Najlepszą rekomendacją idei niech będą słowa jednego z uczestników, Pana Grzegorza,
wypowiedziane przez niego podczas spotkania w Urzędzie Wojewódzkim
„Nareszcie mam rodzinę”.***

Dobre praktyki w powiecie tucholskim.

Możliwości dla tworzenia i funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych oraz świadczenia usług opiekuńczych

*Anna Toby
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
w Tucholi*

Biorąc pod uwagę wszystkie założenia obowiązujących strategii oraz programów i ich analizę powiat tucholski zdecydował się na napisanie trudnych projektów, które się częściowo uzupełniają.

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tucholi realizowało projekt **„Samodzielnie (nie samemu) – model wspierania osób z niepełnosprawnością w powiecie tucholskim”** realizowany w ramach Działania 4.1 Innowacje społeczne Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój, w ramach konkursu na opracowanie Środowiskowego modelu wsparcia osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną. W tym roku przystąpiło do drugiej edycji- wdrażania opisanego modelu.
- 2) Projekt na **„Utworzenie Powiatowego Centrum Wsparcia w Tucholi”** złożony w ramach poddziałania 6.1.2 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Projekt jest w trakcie realizacji. Utworzenie Powiatowego Centrum Wsparcia w Tucholi to odpowiedź na corocznie przeprowadzaną analizę i diagnozę zasobów pomocy społecznej. Nowo utworzony obiekt będzie czterokondygnacyjny, w całości dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych i mieścić będzie większość jednostek pomocy społecznej prowadzonych przez powiat w jednym miejscu. Na tym polega innowacyjność tego projektu. Wkoło obiektu znajdują się miejsca parkingowe, również dla osób niepełnosprawnych. Zostaną tutaj utworzone mieszkania wspierane, które będą jak gdyby częścią kolejnego projektu realizowanego przez PCPR w Tucholi opisanego poniżej.

Głównym założeniem opracowanego modelu była poprawa dostępności do usług aktywizacji społecznej dla osób z niepełnosprawnością intelektualną na obszarach wiejskich. Ze względu na małą liczbę potencjalnych odbiorców tworzenie podmiotów, takich jak środowiskowe domy samopomocy, jest trudne organizacyjnie, infrastrukturalnie oraz finansowo w gminach liczących kilka tysięcy mieszkańców. Kluczową rolę w modelu opracowanym przez PCPR w Tucholi odgrywać mają gospodarstwa opiekuńcze, które mają być rozwiązaniem problemów wskazanych w powyższej diagnozie. Model zakłada aktywizację osób z niepełnosprawnością poprzez świadczenie wsparcia dziennego (Otwarte Punkty Integracji - OPI), mieszkania treningowe oraz wspierane, koordynowane na poziomie powiatowym. Otwarte Punkty Integracji, tworzone w gospodarstwach opiekuńczych, to niewielkie (5-8 osobowe) miejsca pobytu dziennego dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Wykorzystanie infrastruktury gospodarstw nie tylko ułatwia dostęp do usługi, ale także pozwala na wykorzystanie zasobów gospodarstw rolnych w procesie terapeutycznym (np. poprzez zooterapię, hortiterapię).

Kolejnym elementem (ale także etapem) procesu aktywizacji były mieszkania treningowe (zakładające okresowy pobyt całodobowy), również umiejscowione w gospodarstwach opiekuńczych. W modelu założono, że właściciel gospodarstwa będzie pełnić istotną rolę w procesie terapii, zarówno w zakresie organizacyjnym – kierowanie gospodarstwem opiekuńczym, jak i w samej pracy z osobą niepełnosprawną intelektualnie. W modelu założono, że poza samym gospodarzem we wspieraniu osób niepełnosprawnych w gospodarstwie bierze udział wykwalifikowany opiekun (terapeuta zajęciowy) oraz inni specjaliści w zależności od potrzeb. Gospodarstwo może być także miejscem świadczenia usług środowiskowych (np. pielęgniarstwa). OPI byłyby instrumentem wsparcia nie tylko samych osób niepełnosprawnych, ale również realizacją polityki wytnieniowej dla rodzin uczestników, które mogłyby także korzystać w gospodarstwie z niektórych instrumentów (poradnictwo psychologiczne, grupy wsparcia). W części gospodarstw zakłada się stworzenie mieszkań treningowych, gdzie osoby z niepełnosprawnością intelektualną przechodziłyby trening samodzielnej funkcjonalności i nabywałyby umiejętności w zakresie gotowania, prowadzenia mieszkania, uczyłyby się odpowiedzialności. W modelu założono, że gospodarstwa opiekuńcze otrzymywałyby ryczałtowe wynagrodzenie, którego wysokość uzależniona byłaby od liczby uczestników oraz zakresu realizowanych usług. Gospodarze, w założeniu modelu, zakładaliby działalność gospodarczą, w ramach której prowadzona byłaby także obsługa administracyjna oraz finansowo-księgową gospodarstw opiekuńczych. Kolejnym elementem modelu są mieszkania wspierane, mieszczące się już poza gospodarstwami, które w przeciwieństwie do mieszkań treningowych nie zakładałyby ograniczonego czasu korzystania z usługi (przy czym zadaniem jednostki prowadzącej mieszkanie wspierane byłoby działanie na rzecz pełnego usamodzielnienia beneficjentów działania). Pobyt osoby niepełnosprawnej w mieszkaniu wspieranym oznacza mniejszą ingerencję jednostki prowadzącej, a co za tym idzie większą samodzielność mieszkańca. Całość realizowanych działań koordynowana byłaby na poziomie powiatowym poprzez dwa instrumenty – powiatowy zespół koordynujący, składający się z przedstawicieli różnych instytucji wsparcia i środowiska osób z niepełnosprawnością oraz pracę specjalisty d.s. aktywizacji osób niepełnosprawnych. Zadaniem specjalisty (zatrudnionego w powiatowym centrum pomocy rodzinie) byłoby tworzenie i realizacja, wspólnie z osobą niepełnosprawną, kontraktów aktywizacyjnych – umów, zawierających kompleksową ścieżkę aktywizacji, stworzoną w oparciu o usługi dostępne na danym terenie (w tym o te świadczone przez gospodarstwa opiekuńcze).

Opracowany model zawierał szczegółowe założenia opisanych wyżej działań, w tym rodzaje realizowanej terapii, zasady i wymiar zatrudnienia specjalistów, zasady odpłatności uczestników za usługi, wymagania infrastrukturalne. Model przedstawiał kompleksową ścieżkę wsparcia, mającą na celu umożliwienie jak największej liczbie osób z niepełnosprawnością intelektualną samodzielne funkcjonowanie w swoim środowisku, także w przypadku śmierci dotychczasowego opiekuna.

W celu ułatwienia absorpcji środków i uregulowania statusu prawnego gospodarstw rolnych w modelu zaproponowano wprowadzenie następujących zmian w przepisach prawa:

- **Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w art. 51, ust. proponuje się dopisanie gospodarstwa opiekuńczego, jako kolejny typ ośrodków wsparcia. Natomiast w kolejnych artykułach ustawy (51a-51c), wpisać gospodarstwo opiekuńcze jako typ działań na rzecz osób z niepełnosprawnością, w tym uwzględnić możliwość finansowania tworzenia i działalności gospodarstwa ze środków rządowych.** Podmiotem, który powinien zgłosić rekomendacje może być Ogólnopolskie Stowarzyszenie Powiatowych i Miejskich Ośrodków Pomocy Rodzinie „Centrum”, adresatem rekomendacji jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

➤ Dofinansowanie działalności gospodarstw opiekuńczych mogłoby być realizowane w ramach konkursów ogłaszanych na podstawie:

- a) Art. 23, ust. 7a Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (w zakresie realizacji programów finansowanych przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej);
- b) Art. 47 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (w zakresie wykorzystania środków PFRON na realizację programów specjalnych);
- c) Regionalnych Programów Operacyjnych, w ramach osi priorytetowych związanych z aktywizacją społeczną; w tym miejscu należałoby także dopisać do Wytucznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020 gospodarstwa opiekuńcze (lub otwarte punkty integracji), jako kolejny typ działań mogących być tworzonych i finansowanych z tych źródeł.

Podmiotami mogącymi zgłosić powyższe uwagi są jednostki organizacyjne pomocy społecznej (lub ich związki), stowarzyszenia wspierające osoby z niepełnosprawnością, adresatami są odpowiednio: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Rozwoju oraz urzędy marszałkowskie.

- 3) Działaniem, którym kilka powiatów w województwie, w tym powiat tucholski, może się pochwalić, gdyż przyniosło bardzo pożądane rezultaty jest niewątpliwie funkcjonowanie gospodarstw opiekuńczych dla osób starszych, których rozwój i działalność mieliśmy możliwość obserwować dzięki projektowi „Zielona opieka”, który był prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie i Lokalną Grupę Działania Bory Tucholskie.

Na Ogólnopolskim Kongresie dotyczącym tematyki gospodarstw opiekuńczych, który odbył się w dniach 12-14 czerwca 2018 roku w Hotelu Evita w Tleniu, padły zgodne wnioski, że obecnie na rynku usług opiekuńczych, nie tylko w powiecie tucholskim, odnotowujemy brak wystarczającej ilości podmiotów, które byłyby w stanie świadczyć opiekę nad osobami potrzebującymi, zaspakajając potrzeby codzienne osób niesamodzielnych, samotnych czy też w podeszłym wieku. Jak pokazał pilotażowy projekt gospodarstwa opiekuńcze mogą zaoferować nową formę rehabilitacji i integracji poprzez udział w wykonywaniu prostych czynności przy opiece nad zwierzętami, uprawie ogródka, wspólnego wykonywania prac ręcznych itp. Pomysł utworzenia gospodarstw opiekuńczych na bazie już istniejących gospodarstw agroturystycznych i rolnych jest szansą połączenia infrastruktury, mieszkalnictwa, rynku pracy, zdrowia, edukacji, pracy socjalnej. Gospodarstwo opiekuńcze może być jednym z punktów przeorganizowania dostępnych zasobów ludzkich oraz zadań stosownie do wyzwań związanych z postępującym procesem starzenia się populacji i wydłużania wieku emerytalnego. Mogą też być jedną z form świadczenia usług opiekuńczych i podtrzymaniem osób starszych i niepełnosprawnych w aktywności. Jednakże nie muszą one być przeznaczone tylko dla osób starszych i niepełnosprawnych. Jak pokazało nam życie, nie każdy ma predyspozycje, aby otoczyć swoją opieką osoby starsze czy niepełnosprawne, a idealnie sprawują opiekę nad dziećmi. Kilka gospodarstw, które w pierwszym założeniu chciało świadczyć usługi dla starszych, po dogłębnych przemyśleniach, podjęło decyzję, aby stać się gospodarstwem, które świadczy usługi wsparcia dla dzieci, które na czas przejściowy muszą zostać umieszczone w pieczy zastępczej.

Gospodarstwa opiekuńcze znajdują się obecnie na styku systemów pomocy społecznej oraz rolnictwa. Konieczne jest zatem wypracowanie modelu współpracy jednostek działających w tych dwóch obszarach.

Zadaniem pomocy społecznej (na szczeblu powiatowym lub gminnym) byłoby dofinansowanie usług (np. w formie zlecenia zadań lub zamówień w oparciu o pzp), natomiast wsparcie organizacyjne, doradcze i formalno-prawne leżałoby po stronie ośrodków doradztwa rolniczego.

Poza wyżej wymienionymi sektorami działalność gospodarstw może obejmować także zadania z obszarów ochrony zdrowia (np. przeciwdziałanie i leczenie uzależnień) lub przeciwdziałania bezrobociu (szczególnie w obszarze wspierania osób długotrwale bezrobotnych).

Dla uczestników Ogólnopolskiej Konferencji oraz większości osób prowadzących gospodarstwa opiekuńcze, ale również władarzy gmin i powiatów, pewnym jest, że aby gospodarstwa mogły dalej funkcjonować muszą przybrać jedną z istniejących form prawnych.

Formami prawnymi umożliwiającymi gospodarstwom opiekuńczym aplikowanie o środki publiczne mogą być: działalność gospodarcza, tworzenie organizacji pozarządowych (stowarzyszenia, fundacje) lub podmiotów ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne, CIS), realizacja usług w formie rodzinnych domów pomocy, rodzinnych domów dziecka lub rodzin zastępczych.

Pewne jest, że trzeba prowadzić działania popularyzujące rozwój różnych form dziennego wsparcia dla osób niesamodzielnych starszych, ale też i niepełnosprawnych. Jak pokazał nam projekt „Zielona opieka” pobyty dzienne w tradycyjnych gospodarstwach rolnych, gospodarstwach agroturystycznych są możliwe i bardzo dobrze spełniały swoją rolę. Obecnie osoby zainteresowane mogą skorzystać z możliwości pobytu w utworzonych gospodarstwach, jednak łączy się to z odpłatnością kalkulowaną za każdym razem indywidualnie. Nie mamy wątpliwości, że trzeba szukać rozwiązań, aby osoby mogły korzystać z dofinansowań i płacić jak najmniej ze swoich skromnych emerytur czy rent.

Obecnie trwają prace nad opracowaniem statutu i utworzeniem stowarzyszenia gospodarstw opiekuńczych, aby mogły one przystępować do aplikowania w różnych projektach unijnych, małych grantach oraz konkursach ogłaszanych m.in. przez powiat, gminy powiatu tucholskiego czy inne.

W momencie kiedy gospodarstwa opiekuńcze przybiorą jakąś formę prawną jest też szansa, aby gminy zlecały im zadania z ustawy o pomocy społecznej, aby starały się o środki na wsparcie z ogłaszanych otwartych konkursów ofert w ramach Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020.

Wszystkie formy dziennego pobytu jakie będziemy mogli zaoferować osobom starszym, niepełnosprawnym są najlepszą formą wsparcia, bo pozwalają im jak najdłużej funkcjonować we własnym środowisku, nawet jeśli nie są już w pełni samodzielni.

Funkcjonujące gospodarstwa opiekuńcze pokazały nam, że utworzenie ich był to strzał w dziesiątkę i bardzo innowacyjne rozwiązanie w sferze polityki senioralnej. Starzenie się społeczeństwa jest faktem, a my chcemy się z nim zmierzyć szukając jak najtańszych i jak najbardziej innowacyjnych rozwiązań. Władarze naszego powiatu i gmin bardzo pozytywnie oceniają funkcjonowanie gospodarstw i szukają sposobów, aby wesprzeć ich codzienne funkcjonowanie. **Pracując na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, bezradnych wychowawczo musimy zawsze pamiętać, że przyszłość wielu osób jest w naszych rękach i zaczyna się dziś nie jutro oraz, że w pojedynkę możemy niewiele, ale razem możemy wszystko!**

I OGÓLNOPOLSKI KONGRES
GOSPODARSTW OPIEKUŃCZYCH

Gospodarstwa opiekuńcze w kujawsko-pomorskim

Gospodarstwo opiekuńcze w Wysokiej Jolanta i Jarosław Metkowscy

„Agroturystyka na cisowym szlaku” to idealne miejsce dla osób ceniących sobie bezpośredni kontakt z dziewiczą przyrodą, a wszystko to dzięki położeniu w bezpośrednim sąsiedztwie lasu i terenów zielonych, z dala od innych siedlisk ludzkich.

Profil gospodarstwa

W domu, do dyspozycji podopiecznych oddano duży jasny pokój dzienny z kominkiem, pokój do odpoczynku połączony z jadalnią, kuchnię oraz łazienkę.

W otoczeniu obiektu znajduje się duży ogród i łąka z bogatą i zróżnicowaną roślinnością, na terenie której utworzono wyjątkową ścieżkę sensoryczną. Posiadłość jest ogrodzona, położona w pobliżu stacji PKP, do której jest dogodny dojazd.

OPIEKUN

Pani Elżbieta Jędrzycka – przez 14 lat pracowała jako salowa w szpitalu, stąd posiada duże doświadczenie w pracy z osobami niesamodzielnymi. Jest osobą empatyczną, komunikatywną i optymistyczną. Ukończyła kurs opiekuna osoby starszej i niepełnosprawnej.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczona jest opieka dzienna od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Gospodarstwo przyjmuje osoby niesamodzielne ze wszystkich grup dyspanseryjnych z wyjątkiem osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (ze względu na bariery architektoniczne).

Na terenie gospodarstwa zapewnia się podopiecznym różne aktywności, zgodnie z ich preferencjami, oczekiwaniami i możliwościami. Dom otoczony ogrodem umożliwia komfortowy wypoczynek. Gospodarstwo położone jest w spokojnym otoczeniu, w sąsiedztwie przyrody lasów i łąk, co sprzyja organizacji warsztatów zajęciowych oraz przebywaniu na świeżym powietrzu. W gospodarstwie zamieszkuje pies i kot – ulubieńcy domowników i odwiedzających.

Zajęcia proponowane podopiecznym wspierają zachowanie sprawności fizycznej oraz społecznej, a ich profil zajęć zależy od oczekiwań i możliwości uczestników. W domu znajdują się materiały i urządzenia do szycia i robótek ręcznych, obszerna biblioteczka oraz podstawowy sprzęt do gimnastyki.

Gospodarstwo opiekuńcze w Lubiewicach

Małgorzata i Grzegorz Oparka

Gospodarstwo Państwa Oparka to idealne miejsce dla osób z artystycznym zacięciem. Położone w otoczeniu pól i lasów, już od progu otacza odwiedzających ciepłem i rodzinną atmosferą.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji gości został oddany duży pokój dzienny połączony z jadalnią i aneksem kuchennym, z którego jest bezpośrednio wyjście na taras. Na parterze znajduje się również osobny pokój do odpoczynku oraz łazienka z odpowiednio szerokim wejściem, umożliwiającym wjazd wózkiem inwalidzkim, dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Chcąc spędzić czas na świeżym powietrzu podopieczni mogą skorzystać z dwóch tarasów wychodzących na ogród lub udać się na spacer do pobliskiego lasu. Obok domu znajduje się również warzywnik. Całe gospodarstwo okalają piękne nasadzenia kwiatów, krzewów i inne dekoracje sezonowe. Obok domu znajduje się obora, w której trzymane są cielęta, kury, kaczki, gęsi oraz króliki. Towarzystwa podopiecznym dotrzymują również psy i koty. Gospodarstwo jest położone w pobliżu drogi powiatowej co pozwala na komfortowy dojazd.

Opiekun

Pani Małgorzata Oparka – osoba otwarta, ciepła i pełna serdeczności. Przez 10 lat opiekowała się chorującym członkiem rodziny, który był osobą leżącą i wymagał całodobowej opieki. Od 20 lat razem z mężem prowadzi gospodarstwo rolne, nastawione głównie na produkcję roślinną. Motywacją do pracy jako opiekun jest dla niej chęć niesienia pomocy osobom potrzebującym i samotnym. Ukończyła kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną w dni robocze, w godz. od 8.00 do 16.00. Opiekun, przy wsparciu wolontariusza, zajmuje się pięcioosobową grupą podopiecznych.

Przyjmowane są osoby niesamodzielne, niepełnosprawne ruchowo, poruszające się o kulach, balkonikach, z dysfunkcją wzroku, jak również z alergiami pokarmowymi i wymagające specjalistycznej diety ze względu na chorobę. Las znajdujący się zaraz za domem sprzyja spacerom oraz zbieraniu grzybów. Można również w nim zbierać naturalne materiały do warsztatów rękodzielniczych, ponieważ gospodarstwo poza uczestnictwem w zajęciach domowych oraz gospodarskich, oferuje podopiecznym ciekawe warsztaty (ozdoby świąteczne, decoupage, scrapbooking).

Pani Małgosia posiada duże zdolności manualne, a jej pasją są robótki ręczne i przygotowywanie dekoracji do domu, co również proponuje swoim podopiecznym. Dodatkowo zajmuje się również wyrobem mydła oraz serowarstwem.

Gospodarstwo opiekuńcze w Kęsowie

Maria i Radosław Januszewscy

Gospodarstwo Państwa Januszewskich jest miejscem, w którym osoby starsze mogą znaleźć odskocznię od codziennych trosk i zmartwień. Ciepło i zrozumienie płynące od opiekuna oraz przebojowa osobowość wolontariusza sprawiają, że jest to raj dla wszystkich spragnionych towarzystwa i aktywności.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych oddano bardzo jasny pokój dzienny wyposażony w duży stół z krzesłami, sofę i telewizor. Pokój ten jest połączony z w pełni wyposażoną kuchnią. Do odpoczynku dla podopiecznych przeznaczono pokój wyposażony w dwa łóżka, szafę na ubrania oraz stolik. Wszystkie pomieszczenia znajdują się na parterze, podobnie jak toaleta i łazienka. Teren przed domem jest w całości ogrodzony i utwardzony. Znajdują się tam stoliki z krzesłami, gdzie można zorganizować grilla czy poczęstunek. Wydzielono także część ogrodniczą, przeznaczoną na warzywnik i ogród kwiatowy. Po podwórku spacerują pies i kot.

Gospodarstwo położone jest na obrzeżach wsi Kęsowo, w niezwykle spokojnym i pozbawionym nadmiernego ruchu pojeźdźców otoczeniu. Niedaleko domu przebiega trasa nordic walking, a nieopodal znajduje się zadaszone miejsce do odpoczynku dla spacerowiczów ze stołem i ławeczkami.

Opiekun

Pani Ewa Florkiewicz – jest osobą bardzo ciepłą i opiekuńczą, dzięki czemu stwarza niezwykle ciepły klimat w gospodarstwie opiekuńczym. Jest również osobą kreatywną i potrafiącą mobilizować do pracy w grupie. Ukończyła kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną nad grupą czterech osób, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8:00 do 16.00. Do podopiecznych należą osoby starsze i niesamodzielne, w tym cierpiące na dysfunkcje wzroku. Ze względu na bariery architektoniczne, gospodarstwo nie przyjmuje osób poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz niewidomych.

Gospodarstwo proponuje podopiecznym następujące rodzaje zajęć: czytanie prasy, książek, korzystanie z komputera oraz internetu, oglądanie filmów i słuchanie muzyki, śpiewanie ulubionych piosenek, wspólne rozwiązywanie krzyżówek, gry planszowe, puzzle, szachy, warcaby, karty, zajęcia rękodzielnicze rozwijające wyobraźnię. Wszystkie zajęcia dostosowywane są do możliwości i upodobań podopiecznych.

Poza wspólnym czasem spędzaniem w domu podopieczni uczestniczą w zajęciach organizowanych w WDK, zajęciach rękodzielniczych z zaprzyjaźnionymi instruktorkami, warsztatach kulinarnych, spotkaniach seniorów oraz spotkaniach KGW.

Gospodarstwo opiekuńcze w Bochlunie

Sara Valentini-Pstrong i Arkadiusz Pstrong

Gospodarstwo Państwa Pstrong to miejsce gdzie króluje zdrowy i zgodny z naturą styl życia. Obiekt znajduje się na terenie Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Wisły i jest otoczony lasem, wzniesieniami i polami. Przypomina przez to włoską Toskanię, stąd nazwa gospodarstwa „Toskania Kociewska”.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych są dwa pokoje dwuosobowe, jadalnia połączona z kuchnią oraz łazienka – wszystkie pomieszczenia położone na parterze domu. Ponadto w osobnym budynku znajduje się klimatyczna sala dydaktyczna z kominkiem i pianinem, duża kuchnia oraz dwie toalety dla niepełnosprawnych.

Na terenie gospodarstwa stoi przestronna wiata umożliwiająca spotkania wieloosobowe, wyznaczone jest także miejsce na ognisko. Gospodarstwo ma powierzchnię 30 ha i posiada certyfikat ekologiczny. Ogród znajduje się bardzo blisko budynków, stąd osoby starsze mogą z łatwością uczestniczyć w zajęciach ogrodniczych. Właściciele opiekują się najróżniejszymi gatunkami zwierząt, które przybliżają gości do natury. Spotkać tu można konie, świnki wietnamskie, kury, gęsi syberyjskie oraz głównych bohaterów zagrody – osły. Na wyposażeniu gospodarstwa jest dziewięćosobowe auto, umożliwiające wyjazdy z grupą podopiecznych na wycieczki do okolicznych atrakcji turystycznych.

Opiekun

Pani Sara Valentini-Pstrong – wyjątkowo empatyczna, otwarta, uśmiechnięta i emanująca ciepłem osoba. Z pochodzenia Włoszka, płynnie posługująca się językiem polskim. Ukończyła Uniwersytet w Padwie na Wydziale Weterynarii. Jest świetnym specjalistą w dziedzinie terapii przy udziale zwierząt. Umiejętności te wykorzystuje w pracy z podopiecznymi mającymi trudności w komunikowaniu się oraz osobami niepełnosprawnymi.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną nad grupą pięciu osób, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 9.00 do 17.00. Podopieczni gospodarstwa to przede wszystkim osoby niesamodzielne: w lekkim stopniu niepełnosprawni, niedowidzący, osoby w fazie walki z depresją, próbujący wygrać z nałogiem, osoby ceniące spokój i harmonię, jak również chcące spędzić aktywnie czas na świeżym powietrzu. Oferta zajęć jest bardzo szeroka i ułożona w oparciu o czynne ekoagroturystyczne gospodarstwo ze zwierzętami: spacerowanie po okolicy, opieka nad zwierzętami oraz wybrane prace przy nich – pojenie, karmienie, drobne prace przy obojętym – grabienie, zamiatanie, wspólne gry i zabawy, obserwacja przyrody i korelacji między nią a zwierzętami, wspólne gotowanie, śpiewanie, zajęcia ruchowe, udział w warsztatach. Wszystkie osoby są zapraszane do czynnego uczestnictwa w codziennych obowiązkach w gospodarstwie, aby zapewnić im poprawę samopoczucia, będąc współodpowiedzialnymi za zdrowie i higienę zwierząt, działając na rzecz lokalnego społeczeństwa i próbując stworzyć zdrowe, radosne relacje w byciu razem.

Gospodarstwo opiekuńcze w Kruszcze

Monika Pestka

Gospodarstwo w Kruszcze jest idealnym miejscem dla osób kochających krajobraz polskiej wsi. Położone jest na niewielkim wzgórzu, przy Jeziorze Cekcyńskim Wielkim, w otoczeniu pól i łąk. Stare sady pozwalają odpocząć w ich cieniu, zaś kwiaty rosnące wokół budynków napawają otoczenie pięknym zapachem.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych oddano duży pokój dzienny oraz, znajdujący się obok niego, mniejszy pokój do odpoczynku i indywidualnych rozmów. Łazienka dostosowana jest do wymagań osób niepełnosprawnych. Wszystkie pomieszczenia znajdują się na parterze domu.

Z gospodarstwa jest możliwość bezpośredniego zejścia nad jezioro i pomost. Otoczenie stanowią pola i las, do którego w sezonie można wybrać się na grzybobranie. Na terenie gospodarstwa znajduje się stary sad i warzywnik, co daje możliwość pielęgnacji roślin i przygotowywania przetworów. W kilku miejscach są również ogródki kwiatowe. Cały teren jest dostępny dla podopiecznych, w tym dużo miejsc do korzystania z zajęć na świeżym powietrzu. Służą temu usytuowane przy drzewach ławki i stoliki, piec chlebowy, wiata z grillem, a za domem miejsce na organizację ogniska. Towarzystwa podopiecznym dotrzymuje pies Nela – labrador, który jest bardzo przyjacielski i ufnie podchodzi do wszystkich ludzi.

Opiekun

Pani Monika Pestka – ukończyła kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych. Jest osobą cierpliwą, a jednocześnie pełną pomysłów. Jej doświadczenie potwierdzone jest pracą w Środowiskowym Domu Samopomocy, na Warsztatach Terapii Zajęciowej oraz w szkole specjalnej, gdzie pani Monika pełniła funkcję doradcy zawodowego. W ramach odbywania praktyk zajmowała się osobą niepełnosprawną oraz dziećmi. Organizuje zajęcia ruchowe, jak również służące rozwojowi społecznemu i potrafi zaangażować w nie podopiecznych.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00, nad osobami w lekkim stopniu niepełnosprawnymi ruchowo (poruszającymi się o kulach, balkonikach). Na opiekę mogą liczyć również osoby z dysfunkcją wzroku oraz osoby wymagające specjalistycznej diety ze względu na chorobę, np. cukrzycę, celiakię.

Zajęcia odbywające się w gospodarstwie obejmują różnego rodzaju gry i zabawy w domu oraz na wolnym powietrzu, opiekę nad zwierzętami, zajęcia w ogródku, zbieranie owoców i warzyw, gimnastykę, spacerowanie oraz uczestnictwo w zajęciach choreoterapii. Podopieczni aby wspierać i rozwijać swoje relacje i aktywność społeczną mają możliwość uczestnictwa w zajęciach artystycznych oraz rękodzielniczych.

Gospodarstwo opiekuńcze w Tucholi Elżbieta Augustyńska

Gospodarstwo Pani Augustyńskiej to prężnie działające gospodarstwo rolne, przypominające swym charakterem dawne dworki wiejskie. Położone jest przy granicy Rezerwatu Doliny Rzeki Brdy, w otulinie Parku Krajobrazowego.

Profil gospodarstwa

Podopieczni mają do dyspozycji dwa przestronne pokoje połączone szerokim przejściem, pokój do odpoczynku oraz kuchnię i łazienkę. Łazienka jest dostosowana do wymagań osób niepełnosprawnych. Wszystkie pomieszczenia znajdują się na parterze budynku. Chcąc przebywać na świeżym powietrzu można skorzystać z utwardzonego tarasu, wyposażonego w meble ogrodowe i w pełni zadaszzonego.

W gospodarstwie prowadzony jest ogród kwiatowy, warzywnik z cieplarnią oraz sad owocowy. Powierzchnia gospodarstwa to 49,00 hektarów z czego 6 hektarów to lasy. Warto podkreślić, że gospodarstwo Pani Elżbiety jest w wąskim gronie gospodarstw, które zachowały swój pierwotny charakter i posiadają bardzo zróżnicowaną ilość zwierząt gospodarskich. Wokół podwórka znajdują się budynki, w których trzymane są kury, kaczki, gęsi, indyki, perliczki oraz trzoda chlewna i klacz ze źrebakiem. Są tu również króliki, psy oraz koty.

Opiekun

Pan Adrian Frelke – ukończył kurs opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Wykazuje się dużą dozą cierpliwości i wyrozumiałości. Od kilku lat doraźnie zajmuje się osobą starszą, leżącą i wymagającą całkowitego wsparcia drugiej osoby. Jego motywacją do pracy jako opiekun jest chęć poświęcenia swojego czasu innym. Poza tym jest dobrym słuchaczem i szybko nawiązuje kontakt z osobami starszymi.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną nad grupą pięciu osób, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Gospodarstwo jest otwarte dla osób niesamodzielnych, niepełnosprawnych ruchowo, poruszających się o kulach, z dysfunkcją wzroku czy wymagających specjalistycznej diety.

Na terenie gospodarstwa dostępne są różne atrakcje. Organizowane są zajęcia ruchowe, które pozytywnie wpływają na stopień aktywności fizycznej podopiecznych. W okresie zimowym dostępny jest sprzęt stacjonarny: rower stacjonarny, rotory, piłki do masażu, itp., a w cieplejsze dni można spędzić czas na świeżym powietrzu, na spacerach, marszach lub gimnastyce dostosowanej do sprawności podopiecznych. W ramach zajęć gospodarskich zainteresowani mogą zaopiekować się zwierzętami, zadbać o ogródek, zebrać owoce i warzywa oraz pielęgnować kwiaty. Podopieczni, aby wspierać i rozwijać swoje relacje i aktywność społeczną, mają możliwość uczestnictwa w spotkaniach międzypokoleniowych, grach i zabawach zespołowych, zajęciach rękodzielniczych czy wspólnym czytaniu książek i prasy. Organizowane są również warsztaty kulinarne z wykorzystaniem lokalnych zasobów gospodarstwa.

Gospodarstwo opiekuńcze w Legbądzie Jadwiga i Marian Wolińscy

Gospodarstwo funkcjonuje w dwóch lokalizacjach: w Legbądzie oraz w Koślince, gdzie właściciele prowadzą agroturystykę. W Koślince, w otoczeniu lasów i łąk, można „usłyszeć ciszę”, pospacerować, a komu dopisze szczęście wróci z koszykiem pełnym grzybów. Czas spędzony tutaj to również okazja do wspólnych rozmów, którym szczególnie sprzyja pyszne ciasto i kawa. Legbąd zaś, położony w centrum wsi, jest idealnym miejscem dla ludzi ceniących sobie towarzystwo i możliwość poznania lokalnej kultury.

Profil gospodarstwa

Legbąd: na parterze do dyspozycji podopiecznych jest duży pokój, gdzie wspólnie spędzają czas i spożywają posiłki. Jeśli ktoś potrzebuje chwili samotności, na piętrze jest pokój gdzie można odpocząć lub się zdrzemnąć. Rano, przy śniadaniu, zawsze znajdzie się interesujący temat do dyskusji. Później można się zrelaksować przy lekturze lub oddać robotkom ręcznym – jest to doskonała okazja do zdobycia nowych umiejętności, a własnoręcznie wykonany upominek ucieszy bliskich. Gdy pogoda nie sprzyja, można poćwiczyć w pokoju, za to gdy słońce – w przedsiönku już czekają kijki do nordic walking, gdyż okolica sprzyja spacerom.

Koślinka: Szczególnie miło jest usiąść tu na tarasie i cieszyć się spędzaniem wspólnie czasem. Dom otoczony jest z trzech stron sosnowym borem, a front wychodzi na zielone łąki. Cisza, spokój i pełen kontakt z przyrodą. Bogactwo ptactwa i zwierząt leśnych oraz zwierząt zamieszkujących w gospodarstwie (psy, koty, konie, bydło, kury) pozwala zupełnie odciąć się od rzeczywistości dnia codziennego.

Opiekun

Pani Jadwiga Wolińska – dla każdego znajdzie dobre słowo i okaże życzliwość. Jest osobą niezwykle miłą i pogodną. Od 30 lat prowadzi wraz z mężem gospodarstwo rolne, a od kilkunastu również agroturystyczne. Pani Jadwiga lubi spędzać czas z ludźmi i słuchać ich opowieści. Ukończyła kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych, ma też doświadczenie w pracy socjalnej.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną w dni robocze, w godzinach od 8.00 do 16.00. Opiekun przy wsparciu wolontariusza, zajmuje się grupą sześciu podopiecznych. Przyjmowane są tu osoby niesamodzielne, niepełnosprawne ruchowo, poruszające się o kulach, z dysfunkcją wzroku oraz osoby z alergiami pokarmowymi.

Gospodarstwo ma do zaoferowania podopiecznym spacer i marsze w pobliskim lesie, zbieranie grzybów oraz naturalnych materiałów do wykonywania ozdób podczas warsztatów. Do dyspozycji podopiecznych jest także sprzęt do ćwiczeń. Opiekun posiada zdolności manualne i rękodzielnicze, które urozmaicają czas podopiecznych. W okolicy gospodarstwa znajduje się świetlica wiejska dająca możliwość integracji z różnymi grupami wiekowymi od dzieci po osoby starsze, poprzez wspólne zajęcia i zabawy. Istnieje możliwość zorganizowania wyjazdu poza gospodarstwo, np.: na basen czy do muzeum, w zależności od zainteresowań podopiecznych.

Gospodarstwo opiekuńcze w Bysławiu

Zofia i Marian Kulczyk

Gospodarstwo Państwa Kulczyk, choć położone bardzo blisko centrum wsi, stanowi enklawę przyrody, leżąc w otoczeniu urokliwych łąk i lasów. To czyni je doskonałym miejscem do odpoczynku i spędzenia wolnego czasu na świeżym powietrzu, jak również zapoznania się z kulturą i tradycją polskiej wsi.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych oddano pomieszczenia znajdujące się w nowo wyremontowanym budynku parterowym: pokój dziennego pobytu z aneksem kuchennym oraz dwa mniejsze pokoje – każdy z osobną łazienką. Z pokoju dziennego pobytu jest bezpośrednie wyjście na zadaszony taras, wyposażony w meble ogrodowe.

Na terenie posesji znajduje się warzywnik oraz sad, a także drewniana wiata - wigwam umożliwiająca wspólne biesiadowanie przy ognisku. Gospodarstwo otoczone jest niewielkim laskiem, zapewniającym ciszę i spokój. Zwierzęta (kury, świnka, króliki i gołębie) przebywają w osobnym budynku gospodarczym, usytuowanym naprzeciwko domu. W gospodarstwie są również psy i koty.

Opiekun

Pani Zofia Kulczyk – ukończyła kurs opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Jest osobą pełną pomysłów, niezwykle ciepłą i pozytywną. Zna się na tradycyjnym rękodziele oraz posiada zdolności kulinarne.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Opiekun, przy wsparciu wolontariuszy, zajmuje się grupą pięciu podopiecznych. Do gospodarstwa przyjmowane są osoby niesamodzielne, z dysfunkcją wzroku, a także osoby wymagające specjalistycznej diety. Podopiecznymi w gospodarstwie mogą być również osoby z lekką niepełnosprawnością ruchową – poruszające się o kulach lub przy pomocy balkonika.

Gospodarstwo, poza uczestnictwem w zajęciach domowych oraz gospodarskich, oferuje ciekawe warsztaty florystyczne i rękodzielnicze (wiązanki okolicznościowe, wyroby z papieru, włóczki, itp.). Pani Zofia posiada duże zdolności manualne, a jej pasją jest tworzenie ozdób i dekoracji do domu, co również proponuje swoim podopiecznym, którzy w ten sposób mogą tworzyć oryginalne pamiątki i rozwijać własną kreatywność. Gospodarze oferują również wyjazdy poza teren gospodarstwa, w zależności od potrzeb i zainteresowań podopiecznych.

Gospodarstwo opiekuńcze w Starym Suminie

Iwona Cybulska

Gospodarstwo jest położone w spokojnej i malowniczej okolicy, niedaleko lasu. Jest to idealne miejsce dla aktywnych seniorów, dla których integracja z innymi ludźmi ma kluczowe znaczenie.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych zostały oddane pomieszczenia znajdujące się na parterze domu – przestronny pokój dzienny z wyjściem na zadaszony taras, pokój przystosowany do odpoczynku, kuchnia oraz łazienka. Dodatkowo w piwnicy znajduje się pomieszczenie warsztatowe, gdzie prowadzone są zajęcia rękodzielnicze.

Podopieczni mają możliwość korzystania z dwóch pięknych ogrodów – przy tarasie oraz z ogrodu kwiatowego z drugiej strony domu. Z tarasu jest przejście do warzywnika ze szklarnią. Obok domu znajduje się również mały lasek, w którym jesienią urządzane są grzybobrania. W gospodarstwie chowa się świnię i drób. Mieszkają tu także dwa psy i koty.

Opiekun

Pani Iwona Cybulska – doświadczenia w opiece nad osobami niesamodzielnymi nabrała zajmując się chorującymi członkami rodziny, wymagającymi intensywnej opieki całodobowej. Ukończyła również kurs opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, który utwierdził ją w przekonaniu, że jest to droga dla niej. Umiejętności rękodzielnicze pani Iwony nie pozwalają nudzić się w niepogodę. Jest osobą pełną pomysłów oraz niezwykle pozytywną i ciepłą.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Podopiecznymi w gospodarstwie mogą być osoby z niepełnosprawnością ruchową, poruszające się o kulach lub przy pomocy balkonika, a także osoby z dysfunkcjami wzroku czy wymagające specjalistycznej diety.

W gospodarstwie znajduje się osobne pomieszczenie przeznaczone na zajęcia rękodzielnicze np. dekoracje ze słomy, siana czy sznurka. Pani Iwona robi także na drutach, szydełku, własnoręcznie przygotowuje różnego rodzaju ozdoby. Bliskość lasu pozwala na zbieranie runa leśnego i materiałów wykorzystywanych w warsztatach. Zainteresowani podopieczni mogą uczestniczyć w przygotowywaniu przetworów z owoców i warzyw oraz w opiece nad zwierzętami gospodarskimi. Ponadto Pani Iwona spędza czas ze swoimi podopiecznymi na rozmowach, opowieściach o rodzinie i czasach przeszłych. Uczy korzystania z komputera, internetu czy telefonu komórkowego. Podczas zajęć kładzie duży nacisk na ćwiczenia umysłowe, mające pozytywny wpływ na pamięć osób starszych.

Gospodarstwo opiekuńcze w Budach

Anna i Stanisław Romanowscy

Położone na Pojezierzu Brodnickim, w pobliżu krystalicznie czystego jeziora Chojno, gospodarstwo Państwa Romanowskich jest trafnym wyborem dla osób ceniących ciszę oraz wypoczynek na tonie natury. Bliskość pól i lasu czyni z niego raj dla ludzi szukających zarówno biernych jak i aktywnych form spędzania czasu.

Profil gospodarstwa

Gospodarze oddali do dyspozycji podopiecznych dom wiejski, na parterze którego znajduje się jadalnia, pokój do wypoczynku z czynnym kominkiem, łazienka oraz kuchnia wyposażona w piec kaflowy służący do wypieku chleba. Na piętrze budynku znajdują się dwie sypialnie, również dostępne dla podopiecznych.

Poza domem wiejskim, w gospodarstwie znajduje się także budynek zwany biesiadownią. Jest on wyposażony w profesjonalne zaplecze kuchenne, a w części jadalnej znajduje się duże palenisko. Z budynku jest bezpośrednie wejście do stawu, z którego wiosną słychać rechot harcujących żab. Na terenie gospodarstwa znajduje się niewielki warzywnik, piękna, stara jabłoń i ogród ozdobny z miejscem do wypoczynku, grillem i miejscem na ognisko.

Opiekun

Pani Anna Romanowska – doświadczenie zdobyła pracując kilka lat poza granicami naszego kraju, gdzie zajmowała się osobami niepełnosprawnymi fizycznie i intelektualnie. Motywacją do pracy jest dla niej chęć niesienia pomocy osobom starszym, często samotnym. Pani Anna chce urozmaicić codzienne życie takim osobom poprzez różnego rodzaju zajęcia odbywające się w gospodarstwie. Według niej, gospodarstwa opiekuńcze ułatwiają osobom niesamodzielnym aktywizację społeczną.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną nad grupą 5 osób, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Przyjmowane są osoby niesamodzielne, w tym w lekkim stopniu niepełnosprawne ruchowo (poruszające się o kulach, balkonikach) oraz osoby wymagające specjalistycznej diety.

Gospodarstwo w Budach to nie tylko wysoki standard pomieszczeń, wyśmienita kuchnia i piękne zaplecze rekreacyjne. Duszę tego miejsca tworzą opiekunowie, którzy są otwarci na sprawy swoich podopiecznych. Przekraczając próg gospodarstwa od razu czuć spokój i dobrą atmosferę, która udziela się odwiedzającym. Z zajęć gospodarstwo ma do zaoferowania warsztaty kulinarne, takie jak wspólne pieczenie chleba, lepienie pierogów i przygotowywanie sezonowych, regionalnych przysmaków. Poza tym robotki ręczne i różnego rodzaju gry towarzyskie. Dla sprawniejszych fizycznie podopiecznych również znajdzie się coś atrakcyjnego – zajęcia ruchowe, spacer po lesie czy wycieczki rowerowe. Wszystko zależne jest od potrzeb podopiecznych i to często właśnie oni wychodzą z pomysłami na spędzenie wolnego czasu.

Gospodarstwo opiekuńcze w Bielawach

Magdalena Goral

Miejsce gdzie profesjonalna opieka łączy się z sielską atmosferą. Gospodarstwo położone w cichej okolicy, nastawione na podtrzymywanie sprawności fizycznej, umysłowej i społecznej przebywających w nim podopiecznych.

Profil gospodarstwa

Gospodarstwo opiekuńcze w Bielawach jest miejscem wyjątkowym, gdyż korzysta z walorów dwóch różnych obiektów: Centrum Rehabilitacyjno-Wypoczynkowego MEDIMAS prowadzonego przez opiekuna – Panią Magdalenę Goral oraz gospodarstwa rolnego należącego do jej rodziców. Na potrzeby podopiecznych przeznaczono część pomieszczeń znajdujących się w Centrum. Są to: w pełni wyposażona kuchnia, dwie łazienki dostosowane do wymagań osób niepełnosprawnych, pokój do odpoczynku oraz pokój dziennego pobytu z wyjściem na taras.

Gospodarstwo rolne znajduje się obok budynku Centrum, a jego infrastrukturę tworzą: stajnia, stodoła, garaże, dom rodziców oraz sad i warzywnik. W gospodarstwie prowadzi się produkcję roślinną, a także chowa się trzodę chlewną, konie, kury i kaczki.

Opiekun

Pani Magdalena Goral – młoda ale doświadczona w opiece nad osobami niesamodzielnymi osoba, pełna pozytywnej energii i chęci do działania. Jest właścicielką Centrum Rehabilitacyjno-Wypoczynkowego MEDIMAS, świadczącego usługi w zakresie rehabilitacji i SPA. Pani Magda postanowiła poszerzyć swoją działalność o usługi opiekuńcze, ponieważ czuje potrzebę niesienia pomocy osobom starszym i niesamodzielnym. Pragnie podzielić się z nimi pozytywną energią i wlać w ich życie odrobinę ciepła.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną nad grupą 5 osób, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Oferta gospodarstwa skierowana jest do osób niesamodzielnych w tym również niepełnosprawnych ruchowo – poruszających się o kulach, balkonikach, a także osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Na opiekę mogą liczyć również osoby z dysfunkcją wzroku, oraz osoby wymagające specjalistycznej diety.

Zajęcia w gospodarstwie są dostosowane do grupy osób w nim przebywających. Mają na celu podtrzymanie sprawności podopiecznych, rozwijanie ich pasji i obudzenie być może zapomnianych już umiejętności. Zajęcia uwzględniają sezonowość w funkcjonowaniu gospodarstwa rolnego, a ich celem jest przede wszystkim podniesienie sprawności fizycznej i umysłowej podopiecznych oraz zwiększenie ich aktywizacji społecznej. Podopieczni spędzają czas na dbaniu o ogród warzywny, z którego owoców przygotowują różnego rodzaju przetwory. Biorą udział w zajęciach ruchowych i rękodzielniczych, a także mogą uczestniczyć w drobnych pracach gospodarskich, w tym opiekować się zwierzętami.

Gospodarstwo opiekuńcze w Łopatkach

Anna Janowska

Gospodarstwo opiekuńcze w Łopatkach jest typowym przykładem tradycyjnego gospodarstwa rolnego. To tutaj można zaznać prawdziwej polskiej wsi i spędzić czas na łonie natury. Spokojna okolica sprzyja spacerom i podziwianiu przyrody.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych oddano duży pokój z widokiem na ogród, gdzie można zanurzyć się w ulubionej lekturze, porozmawiać lub pooglądać telewizję. Oprócz pokoju dziennego, podopieczni mogą korzystać z pokoju do odpoczynku oraz kuchni, do której jest bezpośredni dostęp z pokoju dziennego.

Na terenie gospodarstwa znajduje się budynek mieszkalny oraz budynki gospodarcze, w których gospodarze trzymają krowy, cielęta, świny, króliki, kury, gęsi, kaczki. W gospodarstwie są też dwa psy, trzy koty, a obok stodoły gniazdo, do którego co roku przylatują bociany. Obok domu znajduje się duży sad, warzywnik i ogród z miejscem do wypoczynku – ławki oraz stół i krzesła. W pobliżu jest również zarybiony staw, gdzie amatorzy wędkowania mogą w spokoju oddawać się swojemu hobby.

Opiekun

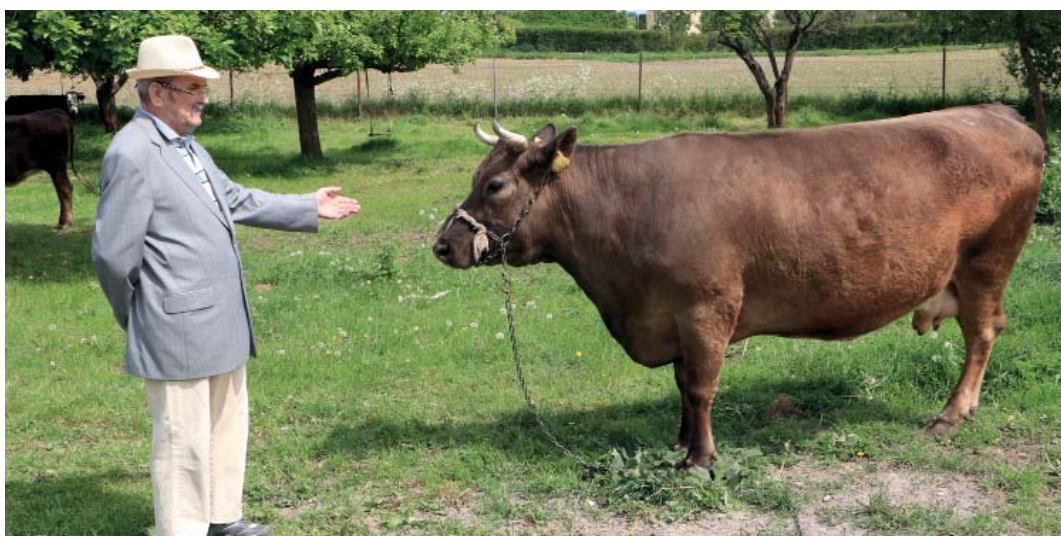
Pani Anna Janowska – niezwykle pozytywnie nastawiona do życia, tryskająca energią osoba, mająca wieloletnie doświadczenie w opiece nad osobami starszymi i niesamodzielnymi. Opiekowała się chorymi na raka, a także osobą z demencją starczą, tętniakiem mózgu i chorobą alzheimera. Ukończyła kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych.

Oferta gospodarstwa

W gospodarstwie świadczy się opiekę dzienną nad grupą 5 osób, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. Przyjmowane są osoby niesamodzielne, w lekkim stopniu niepełnosprawne ruchowo (poruszające się o kulach, balkonikach). Na opiekę mogą liczyć również osoby z dysfunkcją wzroku, oraz osoby wymagające specjalistycznej diety ze względu na chorobę.

Oferta zajęć jest ściśle dostosowana do grupy osób w nim przebywających. Zajęcia mają na celu podtrzymanie sprawności przebywających w nim podopiecznych, rozwijanie ich pasji i umiejętności, a także naukę nowych. Prawdziwie rolny charakter gospodarstwa pozwolił na stworzenie programu aktywizacji ściśle powiązanego z sezonowością czynności gospodarskich. W ofercie gospodarstwa znajdziemy między innymi zajęcia florystyczne, rękodzielnicze czy kulinarne. Atrakcyjne położenie gospodarstwa zachęca do długich spacerów, a co sprawniejsi podopieczni mogą brać udział w ćwiczeniach z elementami fitness i zumbi, której instruktorem jest Pani Anna.

Gospodarstwo opiekuńcze w Mokrem

Barbara i Ryszard Madej

Gospodarstwo Państwa Madej jest typowym gospodarstwem rolnym, w którym podopieczni mogą poczuć prawdziwie wiejską atmosferę.

Profil gospodarstwa

Do dyspozycji podopiecznych zostały oddane pomieszczenia znajdujące się na parterze budynku: pokój dzienny z aneksem kuchennym, pokój do odpoczynku, łazienka połączona z toaletą.

Przed domem znajduje się ogródek z kwiatami oraz drzewami owocowymi, a na tyłach gospodarstwa – bogaty warzywnik oraz taras. Przed wejściem do domu powstała strefa odpoczynku na świeżym powietrzu, utwardzona kostką brukową – podopieczni mogą korzystać ze stolika z parasolem, dającym dużo cienia w słoneczne dni.

Opiekun

Pani Barbara Madej – przez wiele lat opiekowała się chorującym członkiem rodziny i te doświadczenia wzbudziły w niej chęć założenia domu opieki dziennej. Jest osobą cierpliwą, szybko nawiązującą kontakt, otwartą na ludzi. Posiada dużą dawkę optymizmu, nie boi się nowych wyzwań i pragnie pomagać innym. Uwielbia pracę w ogrodzie oraz zdrowe jedzenie które sama przyrządza, bazując na warzywach i owocach z ogrodu.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną w dni robocze, w godz. od 8.00 do 16.00. Opiekun, przy wsparciu wolontariusza, zajmuje się pięcioosobową grupą podopiecznych. W gospodarstwie są przyjmowane osoby niepełnosprawne ruchowo, poruszające się o kulach i balkonikach oraz osoby z alergiami pokarmowymi.

W gospodarstwie przewidziane są formy aktywności w postaci wycieczek, zwiedzania okolicy. Na każdy tydzień opracowywany jest konkretny harmonogram dnia, gdzie ustalone są zajęcia grupowe oraz godziny spożywania posiłków. W gospodarstwie odbywają się zajęcia manualne – przy użyciu materiałów dekoracyjnych, biurowych, zapewniony jest dostęp do książek, czasopism. Ponadto w gospodarstwie są psy i koty oswojone z podopiecznymi – mogą oni „wybrać” swojego ulubieńca i codziennie o niego dbać. Mogą też doglądać kur – karmienie, zbieranie jajek. Do zajęć typowo gospodarskich należą też prace w ogrodzie (sadzenie, pielenie, zbiór).

Podopieczne (panie) zamiennie pełnią funkcję „gospodyń domowych” – dbają o to aby każdy miał zapewnione ciepłe napoje, czyste talerze, poczęstunek, biorą udział z Panią Basią w pieczeniu ciast. Ponadto korzystają z kącika krawcowej w którym jest udostępniona maszyna do szycia. Podopieczni (panowie) angażowani są przez Pana Ryszarda do pracy w obejściu. Atmosfera w gospodarstwie jest iście domowa.

Gospodarstwo opiekuńcze w Niestronnie

Anna Mataczyńska

Tradycyjne, wielopokoleniowe gospodarstwo rolne. Można tu odnaleźć ciszę, spokój i ludzką życzliwość.

Profil gospodarstwa

Pomieszczenia oddane do dyspozycji podopiecznych usytuowane są na parterze budynku. Jest to przestronny pokój połączony z jadalnią oraz drugi, sąsiadujący pokój do odpoczynku, oba po generalnym remoncie. Łazienka znajduje się na tym samym poziomie co pokoje i jest połączona z toaletą. Ponadto podopieczni mogą swobodnie korzystać z kuchni, w której znajduje się piec do wypieku chleba.

Gospodarstwo znajduje się 800 m od centrum wsi, w otoczeniu łąk i lasów. Skupione jest na prowadzeniu niewielkiej hodowli trzody chlewnej, bydła mlecznego oraz drobiu.

Opiekun

Pani Anna Mataczyńska – od kilku lat opiekuje się starszymi sąsiadkami, którym dotrzymuje towarzystwa i pomaga w codziennych obowiązkach. Ukończyła kurs opiekuna osoby starszej i niepełnosprawnej. Pani Ania jest osobą sumienną i pracowitą. Jest przy tym cierpliwa i umie wczuć się w sytuację rozmówcy. Z pozoru cicha i spokojna, w środku – wulkan pozytywnej energii.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną w dni robocze, w godzinach od 8,00 do 16,00, nad pięcioosobową grupą podopiecznych. W gospodarstwie są przyjmowane osoby niepełnosprawne ruchowo, poruszające się o kulach i balkonikach oraz osoby wymagające specjalistycznej diety ze względu na chorobę.

W gospodarstwie organizowane są liczne wycieczki, zwiedzanie okolicy oraz spacer do lasu w celu zbierania grzybów oraz materiałów do wykonywania ozdób, stroików. Istnieje możliwość obcowania ze zwierzętami gospodarskimi oraz pracy w ogrodzie. Proponowane są również gry umysłowe np. sudoku, memory, kalambury oraz spisywanie historii z życia, czytanie książek na głos, słuchanie muzyki. Przy współpracy z Kołem Gospodyń Wiejskich organizowane są również zajęcia dodatkowe.

Gospodarstwo opiekuńcze w Jeziorkach

Bernadeta i Tomasz Lasek

Gospodarstwo rolne Państwa Lasek to idealne miejsce dla osób, którzy pragną poczuć się jakby czas na chwilę się zatrzymał. Leży ono w malowniczej miejscowości Jeziorki, wśród dziewiczej przyrody łąk i lasów. Wielką atrakcją jest tutaj jezioro przylegające bezpośrednio do gospodarstwa.

Profil gospodarstwa

Gospodarze oddali do dyspozycji podopiecznych część budynku mieszkalnego z salonem, przedpokojem, pokojem do wypoczynku, kuchnię i łazienką.

Po wschodniej części podwórka znajduje się sad, ogród warzywny i ozdobny. W części ozdobnej wydzielone jest miejsce do wypoczynku – huśtawka oraz ławka i stolik kawowy. W ogrodzie lub sadzie można odpocząć i skryć się przed słońcem w upalne dni. Nad jeziorem wydzielono miejsce do wypoczynku i rekreacji – grill, huśtawka i ławeczka. Zaplecze gospodarstwa porasta las olszynowy, stanowiący ostoję dzięki zwierzynie.

Jest to czynne gospodarstwo rolne nastawione na produkcję mleka. Głównym kierunkiem produkcji roślinnej jest kukurydza, zboża oraz trwałe użytki zielone, z których uzyskany plon zabezpiecza bazę paszową dla utrzymywanych w gospodarstwie zwierząt, a w szczególności dla licznych krów.

Opiekun

Pan Tomasz Lasek – współwłaściciel gospodarstwa. Bardzo sympatyczna, pozytywnie nastawiona do życia osoba. Gospodarstwo prowadzi wspólnie z żoną od 2007 roku, pomagając rodzicom w codziennych obowiązkach. Ukończył kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych.

Oferta gospodarstwa

Gospodarstwo świadczy opiekę dzienną od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00 i jest nastawione na opiekę nad osobami w podeszłym wieku i niesamodzielnymi – również z chorobami przewlekłymi.

Oferta gospodarstwa jest skierowana do osób poszukujących kontaktu z innymi ludźmi, lubiących przebywać na świeżym powietrzu, a także chcących angażować się w codzienne obowiązki w miarę swoich możliwości fizycznych, np. prace w ogrodzie warzywnym lub w sadzie, pomoc w pracy przy zwierzętach. Podczas niesprzyjającej pogody czas w gospodarstwie upływa na rozmowach, czytaniu książek i prasy, planszówkach lub wspólnym oglądaniu filmów.

Spostrzeżenia właścicieli gospodarstw opiekuńczych

„Przy prowadzeniu gospodarstwa opiekuńczego należy brać pod uwagę przepisy i akty prawne regulujące prowadzenie takiej działalności. Nie możemy jednak zapominać o osobach przebywających w gospodarstwie i o celebrowaniu życia! Najważniejsza jest równowaga pomiędzy tymi dwoma aspektami.”

Ijsbrand Snoeij

*Justyna Lesiewicz
Kujawsko-Pomorski
Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie*

Jak wcześniej ustalono określenie „Gospodarstwa Opiekuńcze” wywodzi się z rolnictwa społecznego, a sama nazwa dotychczas nie została jeszcze zdefiniowana w żadnym polskim przepisie prawnym.

Gospodarstwa te najczęściej opisywane są jako miejsca świadczenia usług społecznych w oparciu o zasoby tradycyjnego gospodarstwa rolnego czyli pracę na roli czy opiekę nad zwierzętami. Zatem łączą produkcję rolną i opiekę nad ludźmi.

Doświadczenia gospodarzy prowadzących gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim potwierdzają, iż gospodarstwo rolne jest dobrym miejscem świadczenia usług opiekuńczych.

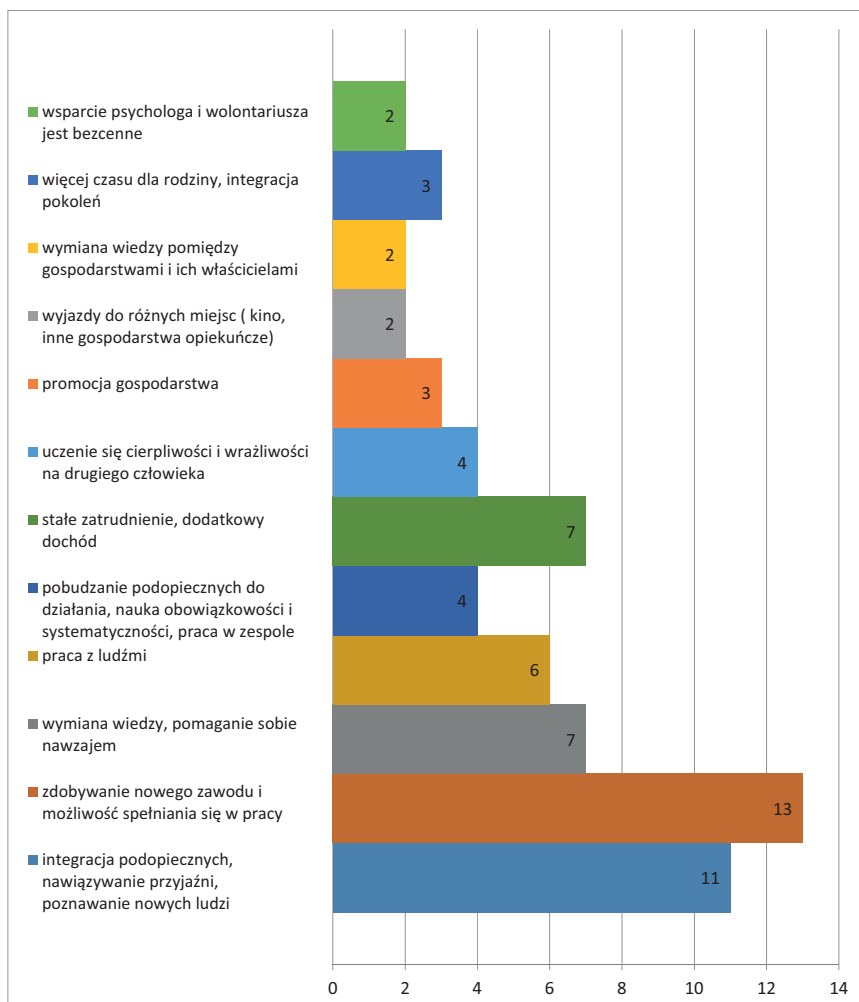
Podczas I Ogólnopolskiego Kongresu Gospodarstw Opiekuńczych, który odbył się 12-14 czerwca 2018 roku w Tleniu, dyskutowaliśmy na temat opieki, współpracy, usług opiekuńczych jako działalności gospodarczej. Uczestnicy poznali polskie, jak i zagraniczne doświadczenia związane z zieloną opieką oraz usługami świadczonymi w tym zakresie, a także zapoznali się z możliwościami uzyskania dofinansowania na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego, przepisami prawnymi dotyczącymi prowadzenia działalności gospodarczej i działalności prowadzonej przez podmioty ekonomii społecznej.

ZarównopodczasKongresu, jak iwtrakcieszkożeńwłaścicielęgospodarstwopiekuńczychprzedstawiali swoje opinie i doświadczenia. Opiekunowie i gospodarze określili trudności związane z pobytem podopiecznych w gospodarstwie. Do najczęściej wskazywanych problemów należał brak zainteresowania i współpracy ze służbami zdrowia oraz z lokalnymi władzami i samorządami.

Trudności	Propozycje rozwiązań
Brak współpracy służby zdrowia (zaobserwowano przede wszystkim podczas podpi-sywania karty podopiecznego)	Nawiązanie współpracy, szeroko rozumiana promocja i edukacja skierowana do służby zdrowia, nawiązanie kontaktu z lekarzem domowym bezpośrednio przez gospodarza czy też opiekuna
Brak współpracy i zainteresowania ze stro-ny lokalnych władz oraz samorządów	Szeroko rozumiana promocja i edukacja, marketing szeptany - rozmowa ze wszystkimi zainteresowanymi, lokalną społecznością, organizowanie „Drzwi otwar-tych w gospodarstwie” dla lokalnej społeczności, władz itp.
Rekrutacja podopiecznych	Nawiązanie współpracy: <ul style="list-style-type: none"> • Ośrodki Pomocy Społecznej (GOPS, MOPS) • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie • Ośrodki Doradztwa Rolniczego
Transport uczestników do i z gospodarstwa	Umowa na transport z gminą/PCPR
Strach i obawa przed rozpoczęciem działa-łości (czy podołam i spełnię oczekiwania podopiecznych)	Działania informacyjne i szkoleniowe, wsparcie spe-cjalistyczne (psycholog, specjalista PCPR), Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)

Adaptacja domu do potrzeb opieki (remonty)	Pozyskiwanie dodatkowych funduszy (np. funduszy unijnych, grantów)
Konieczność ciągłej dyspozycyjności	Ustalenie harmonogramu działania gospodarstwa, zaplanowanie zastępstw (urlopów i świąt) - zastępca wcześniej przeszkolony
Brak dodatkowych funduszy na materiały do prac rękodzielniczych, czy też dodatkowe atrakcje (np. kino, teatr, paliwo, itp.)	Pozyskiwanie dodatkowych funduszy (np. grantów, dotacji od władz lokalnych, LGD)
Problemy z komunikacją wśród seniorów, relacje w grupie, konieczność kompromisów, rozmowy na trudne tematy, ograniczona możliwość udzielenia pomocy (dot. zwłaszcza sytuacji rodzinnych)	Wspólne opracowanie zasad funkcjonowania gospodarstwa, relacji itp., zatrudnienie specjalistów merytorycznych np. psycholog, kontakt z OPS, PCPR (np. pomoc asystenta rodziny, terapeuty)

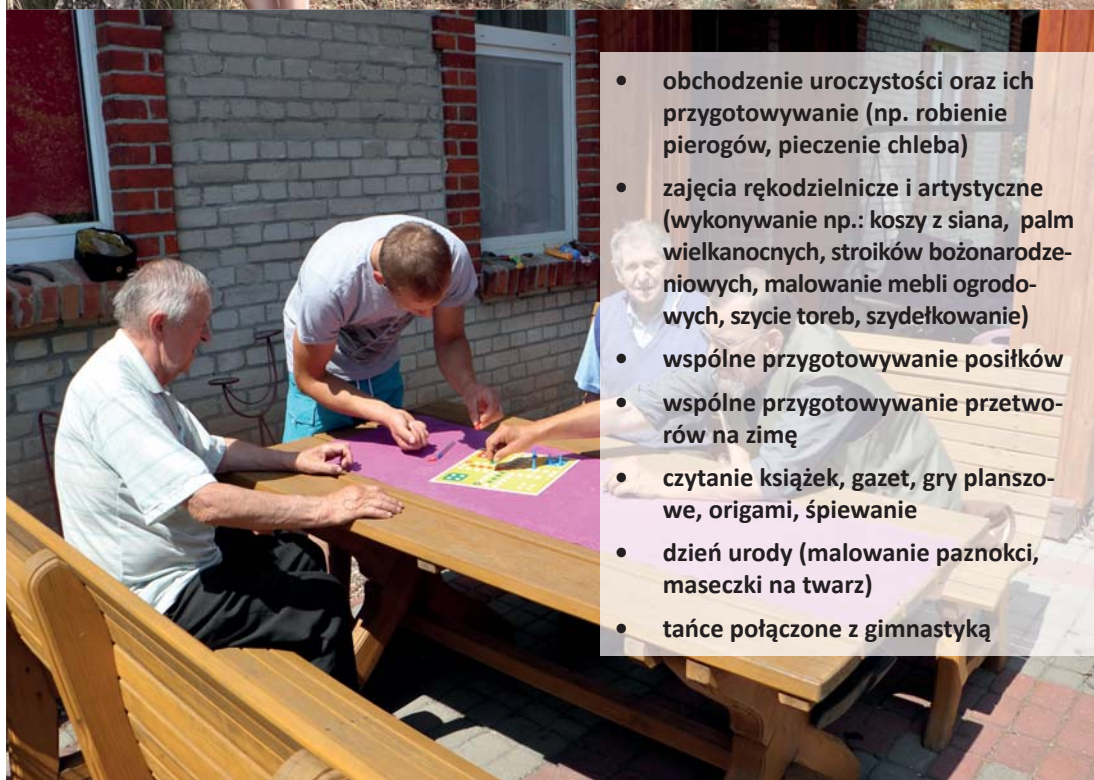
Korzyści wynikające ze świadczenia opieki w gospodarstwie:

Najchętniej wykonywane zajęcia przez podopiecznych gospodarstw opiekuńczych:

- prace przydomowe (szklarnia, ogródek)
- opieka nad zwierzętami
- wspólne ognisko, grill
- wyjazdy do innych gospodarstw
- łowienie ryb
- wspólne zabawy – zamiast ćwiczeń, które są niechętnie wykonywane
- wspólne spacerunki z kijkami
- tulenie się do brzoź
- zbieranie i picie wody brzożowej
- zbieranie np.: grzybów, kwiatów i ziół
- wędzenie serów
- wyjazdy poza gospodarstwo (kino, teatr, zakupy)

- obchodzenie uroczystości oraz ich przygotowywanie (np. robienie pierogów, pieczenie chleba)
- zajęcia rękodzielnicze i artystyczne (wykonywanie np.: koszy z siana, palm wielkanocnych, stroików bożonarodzeniowych, malowanie mebli ogrodowych, szycie toreb, szydełkowanie)
- wspólne przygotowywanie posiłków
- wspólne przygotowywanie przetworów na zimę
- czytanie książek, gazet, gry planszowe, origami, śpiewanie
- dzień urody (malowanie paznokci, maseczki na twarz)
- tańce połączone z gimnastyką

Podsumowanie debaty publicznej na temat gospodarstw opiekuńczych – opinie uczestników kongresu

<p>Gospodarstwa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zbieranie informacji na temat oczekiwań i potrzeb dotyczących opieki (np.: opinii klientów oraz ich rodzin, urzędów, itp.) • Gromadzenie dobrych praktyk • Określenie sposobu funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych, grupy docelowej, realizowanych działań, itp. • Szukanie partnerów do współpracy z innymi sektorami • Tworzenie projektów • Szukanie właściwych inwestycji • Szkolenie się, ćwiczenie nowych kompetencji, rozwój osobisty • Utworzenie wewnętrznej kategoryzacji, standaryzacji dot. funkcjonowania gospodarstwa • Utworzenie ogólnopolskiego stowarzyszenia gospodarstw opiekuńczych • Utworzenie regionalnych podmiotów gospodarstw opiekuńczych (np. fundacja, stowarzyszenie) • Określenie typów gospodarstw, określenie celu i wizji gospodarstwa • Utworzenie biznes planów dla poszczególnych gospodarstw • Wymiana wiedzy i doświadczeń 	<p>Rząd oraz instytucje wdrażające i nadzorujące</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zasady i kryteria identyfikujące gospodarstwa opiekuńcze • Poszukiwanie kompetentnych ekspertów • Współpraca pomiędzy instytucjami, dobra komunikacja • Tworzenie ram prawnych • Utworzenie definicji gospodarstwa opiekuńczego • Poszukiwanie dobrych rozwiązań • Wprowadzenie bloku tematycznego „Zarządzanie gospodarstwem opiekuńczym” do systemu nauczania • Ulepszenia edukacyjne • Badanie oczekiwań i potrzeb usługodawców i usługobiorców • Minimalizacja formalności, jasne i przejrzyste zasady • Tworzenie dokumentacji legislacyjnej, w tym dotyczącej podatków, przedsiębiorczości i technologii • Przy tworzeniu dokumentacji legislacyjnej należy brać pod uwagę dotychczasowe doświadczenia
<p>Korzystający z usług</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie decyzji na temat zmian w życiu - poszukiwanie nowych rozwiązań dla zaspokojenia swoich potrzeb, przełamywanie stereotypów • Wdrażanie decyzji • Zbieranie informacji dotyczących gospodarstw opiekuńczych • Odwiedzanie miejsc dobrych praktyk (np. gospodarstw opiekuńczych) • Wymiana informacji (np. pomiędzy gospodarzem a użytkownikami i ich rodzinami) 	<p>Inni - szeroko rozumiana współpraca</p> <ul style="list-style-type: none"> • Media • Uniwersytety, szkoły • Organizacje pozarządowe, wolontariusze • Sektor ubezpieczeniowy • Sektor zdrowia i opieki społecznej • Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć • Pisanie i realizacja projektów • Prowadzenie badań z zakresu rolnictwa społecznego, gospodarstw opiekuńczych • Udział w działaniach legislacyjnych • Szerzenie wiedzy i promowanie idei gospodarstw opiekuńczych • Wprowadzanie innowacji

Wzrasta liczba osób starszych oraz osób potrzebujących wsparcia. Zwiększa się również zapotrzebowanie na świadczenie usług opiekuńczych. W społeczeństwie, które się starzeje pojawia się potrzeba zapewnienia miejsc świadczenia opieki, aktywizacji osób starszych czy wykluczonych społecznie. W Polsce wciąż brakuje regulacji prawnych, które ułatwiłyby podejmowanie zróżnicowanej działalności w sektorze opieki i aktywizacji społecznej na wsi. Obecnie rynek usług opiekuńczych jest słabo rozwinięty, mało różnorodny i raczej hermetyczny. Ograniczenia finansowe i organizacyjne sprawiają, że sama forma usług opiekuńczych świadczonych w gospodarstwach rolnych jest jeszcze słabo znana. Zauważa się też brak współpracy, połączeń pomiędzy sektorami rolnictwa, opieki i pomocy społecznej.

Szansę stanowią tutaj gospodarstwa opiekuńcze oraz świadczone w nich usługi opiekuńcze.

Dotychczas tylko pewne elementy rolnictwa czy cechy typowe dla wsi były wykorzystywane w działaniach terapeutycznych dla osób np. niepełnosprawnych czy wykluczonych społecznie jak np. hortiterapia, terapia z udziałem zwierząt.

Rolnictwo społeczne, gospodarstwa opiekuńcze, aktywizacja osób niesamodzielnych, usługi opiekuńcze świadczone na bazie tradycyjnego gospodarstwa rolnego są nowatorskim działaniem w skali kraju. Do tradycyjnego gospodarstwa rolnego dochodzi czynnik społeczny, osoby będące w trudnej sytuacji życiowej otrzymują wsparcie w lokalnej społeczności, do której przynależą. Należy pamiętać, iż prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego to nie tylko opieka. Planowanie dnia, dostosowanie zajęć do potrzeb osób przebywających w gospodarstwie, kontakt z ludźmi, zapewnienie wyżywienia czy też transportu. Osoby pełniące poszczególne role w gospodarstwie, powinny posiadać odpowiednie kwalifikacje, umiejętności oraz doświadczenie. Należy ustalić formę prawną gospodarstwa opiekuńczego, ale również wprowadzić tematy z tego zakresu np. zarządzanie gospodarstwem opiekuńczym do systemu nauczania.

Gospodarstwa opiekuńcze dają możliwość dodatkowego zarobku, dywersyfikują działania prowadzone w gospodarstwie rolnym oraz tworzą kolejne miejsca pracy. Poprzez nowatorskie działania gospodarstwa te nabierają nowego charakteru. Aby gospodarstwa opiekuńcze zaczęły funkcjonować niezbędne jest rozpoczęcie współpracy wielopoziomowej i wielosektorowej pomiędzy różnymi podmiotami, np. instytucjami opieki społecznej, samorządami lokalnymi, ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej oraz ośrodkami doradztwa rolniczego.

„I Ogólnopolski Kongres Gospodarstw Opiekuńczych” umożliwił wymianę wiedzy oraz doświadczeń. Przy okazji przedstawienia pilotażowego projektu oraz gospodarstw zapewniających opiekę nad osobami niesamodzielnymi zrodziła się dyskusja, nastąpiła wymiana spostrzeżeń pomiędzy różnymi sektorami i instytucjami. Był to pierwszy krok, wstęp do dalszej współpracy. Koniecznym jest, aby współpracę tę podtrzymywać i realizować dalsze działania. Dają one szansę na rozwój i efektywne świadczenie usług opiekuńczych na terenach wiejskich, gdzie starzenie się społeczeństwa jest znacznie bardziej zauważalne, gdyż dostęp do usług jest bardziej ograniczony. Małe gospodarstwa nie mają większych perspektyw rozwoju, a osoby starsze często pozostają same, gdyż rodzina pracuje za granicą lub przeniosła się do miasta. Osoby mieszkające na wsi mają też trudniejszy dostęp do usług opiekuńczych aniżeli w miastach, gdzie infrastruktura ułatwia korzystanie z różnorodnych form wsparcia.

Doświadczenia opiekunów, właścicieli gospodarstw opiekuńczych są zaczątkiem do dalszego rozwoju usług opiekuńczych oraz wskazują iż warto rozwijać tę formę opieki na terenach wiejskich.

Psychologiczne aspekty funkcjonowania osób starszych w gospodarstwach opiekuńczych

*„Ludzie nie dlatego przestają się bawić, bo się starzeją,
ale starzeją się, bo przestają się bawić!”*

Mark Twain

Elwira Zakrzewska
Kujawsko-Pomorski
Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie

W związku z zachodzącymi procesami demograficznymi tematyka związana ze starością podejmowana jest w ostatnich latach dość często. Według danych GUS odsetek osób w wieku powyżej 65 lat rośnie w stałym tempie, natomiast odsetek osób w wieku produkcyjnym maleje. Oznacza to, że coraz mniejsza liczba osób starszych będzie mogła liczyć na wsparcie bliskich. W 2006 roku na jednego seniora przypadały średnio cztery osoby w wieku produkcyjnym, podczas gdy w 2016 już tylko trzy.

Chociaż starzenie się nie jest chorobą, lecz procesem naturalnym, to jednak predestynuje ono do wielu chorób, zaburzeń i obniżenia sprawności psychofizycznej. Dlatego należy odróżnić naturalne, fizjologiczne starzenie się od patologicznych procesów chorobowych.

Z psychologicznego punktu widzenia starość jest jednym z etapów ROZWOJU ŻYCIOWEGO, z określonymi zadaniami do zrealizowania. W tym stadium życia człowieka istotnym zadaniem jest dążenie do mądrości, czyli wiedzy o życiowych priorytetach, nauki z własnego doświadczenia i traktowania błędów jako lekcji.

Starość można klasyfikować ze względu na wiek biologiczny określany wskaźnikami biochemicznymi, społeczny (zmiana zakresu i charakteru pełnionych ról życiowych), socjalny (akty prawne regulujące dostęp do świadczeń), kalendarzowy (liczba przeżytych lat), psychologiczny (m.in. zmiany w funkcjonowaniu poznawczym).

Z psychologicznej perspektywy starzenie się jest procesem zmian w zakresie osobowości, funkcji poznawczych, zdolności adaptacyjnych, relacji społecznych oraz zdolności do odpowiedzi na stres środowiskowy. Na proces ten wpływa szereg czynników, takich jak: doświadczenia życiowe, sposób myślenia, przeżywania emocji, percepcji starości własnej i innych. Postrzeganie starości determinowane jest stereotypami, przekazami społecznymi czy rodzinnymi, uwarunkowaniami kulturowymi.

Warto zdać sobie sprawę, że starość możemy kreować również my sami. Dowodzi tego eksperyment, w którym młode osoby poproszono o dwukrotne zejście tymi samymi schodami i zmierzono czas wykonania zadania. Przy czym przed drugim zejściem wzbudzone w badanych schemat osoby starszej – poruszającej się powoli. Okazało się, że badane osoby za drugim razem wykonały zadanie wolniej. Zatem to, w jaki sposób będziemy postrzegać starość i jak będziemy o niej mówić, może wpłynąć na nasze funkcjonowanie.

Wielu badaczy zauważa, że osoby o pozytywnym nastawieniu do starości mają lepszą pamięć i zdrowie oraz żyją średnio o kilka lat dłużej w porównaniu z osobami o postawach negatywnych.

Wraz z wiekiem słabnie tempo przetwarzania informacji, zdolność zapamiętywania i nabywania nowych umiejętności. Trudno jest dłużej skoncentrować uwagę na jednej czynności lub przedmiocie, słabnie też podzielność uwagi przy wykonywaniu dwóch czynności jednocześnie. Na poziomie poznawczym trudność może sprawiać również rozróżnianie informacji ważnych od nieistotnych.

W życiu codziennym może powodować to większy niepokój, częstsze martwienie się. Trudność może sprawiać znalezienie odpowiednich artykułów w sklepie spożywczym, zorientowanie się, który z nadjeżdżających autobusów jest tym właściwym, pamiętanie o gotujących się ziemniakach podczas rozmowy telefonicznej, etc. W związku z większą tendencją osób starszych m.in. do rozkojarzenia, słabnie funkcjonowanie pamięci. Proces kodowania i wydobywania informacji ulega spowolnieniu. Mają na to również wpływ zmiany anatomiczne – zmniejsza się objętość mózgu, gęstość istoty białej, występują zaniki korowe. W starszym wieku naturalne jest zapominanie nazwisk osób niedawno poznanych, poszukiwanie np. okularów, pilota do TV, zapominanie dłuższej listy spraw do załatwienia, trudność z przypomnieniem sobie informacji usłyszanej np. w radiu. Osłabieniu ulega także postrzeganie, przetwarzanie szybko zmieniających się bodźców, zdolność koordynacji wzrokowo-ruchowej, co może przejawiać się np. w trudności z wsiadaniem do tramwaju, chodzeniu po schodach, trafieniu kluczem do zamka w drzwiach.

Obniżenie wraz z wiekiem niektórych funkcji poznawczych, w szczególności pamięci, u wielu osób może budzić lęk i pytanie „Czy to już Alzheimer?” Kiedy bliscy zauważają, że daną historię słyszeli już kilka razy, jeśli pojawiają się trudności z orientacją w nowym miejscu albo ze znalezieniem odpowiedniego słowa, nie musi to oznaczać choroby. Nie można jednak bagatelizować sytuacji utrudniających codzienne funkcjonowanie. Wskazaniem do zgłoszenia się na konsultacje jest zauważalne pogorszenie się sprawności poznawczych objawiające się w częstym szukaniu różnych przedmiotów, które „przecież powinny leżeć na swoim miejscu”, trudnościami z ukończeniem dobrze znanych zadań w domu, w pracy lub w czasie wolnym, dezorientacją co do czasu i miejsca – zapominaniem o aktualnej dacie, dniu tygodnia, miejscu przebywania, trudnościami z planowaniem i rozwiązywaniem problemów, gubieniem wątku, nagminnym zapominaniem o ważnych wydarzeniach, spotkaniach, problemami w rozumieniu obrazów i związków przestrzennych.

Jednak jak mówi stara zasada – lepiej zapobiegać niż leczyć, a zapobiegać przedwczesnym procesom starzenia się można, a nawet trzeba zawczasu. Przede wszystkim należy zadbać o właściwą higienę życia: odpowiednią ilość snu, właściwe odżywianie i nawadnianie organizmu, ruch na świeżym powietrzu, kontakty towarzyskie, trening intelektu. Bowiem chociaż starzenie się ma podstawy genetyczne, to „program” genetyczny determinuje tylko pewne sfery najstabszej odporności w organizmie.

W znacznej mierze jednak na kondycję w okresie starości „pracujemy” całe życie. Na szybkość starzenia się wpływają w równej mierze czynniki ekologiczne (odżywianie, wpływ środowiska naturalnego), społeczno-ekonomiczne (warunki pracy, standard życia, stresy), kulturowe (wzory dotyczące trybu życia) oraz indywidualna gotowość do działania.

Warto jednak pamiętać, że nie jesteśmy bezbronni wobec procesów starzenia się – mamy nawet możliwość modyfikowania zmian mózgowych zachodzących z wiekiem. Jest to możliwe dzięki treningowi poznawczemu (ćwiczenie uwagi, spostrzegawczości, pamięci, koordynacji wzrokowo-ruchowej, uczenie się) oraz aktywności fizycznej i społecznej. Szczególnie budujący jest fakt, że na poziomie intelektualnym wiek jest naszym sprzymierzeńcem. Badania dowodzą, że wraz z wiekiem poziom inteligencji wzrasta i to niezależnie od wykształcenia, płci, rasy czy narodowości. (Przypomniał mi się żart: Mówi się, że mądrość przychodzi z wiekiem... gorzej gdy wiek przychodzi sam ;-)

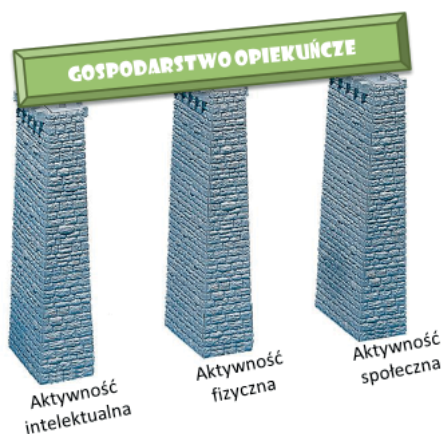
Istotne znaczenie dla jakości życia na starość ma ilość i jakość relacji społecznych. Najniższy poziom demencji występuje u tych, którzy mają rozbudowane sieci kontaktów społecznych. Osoby takie są szczęśliwsze, zdrowsze, bardziej odporne na zachorowania, a gdy nawet zachorują, mają większe szanse na wyzdrowienie. Co więcej ci, którzy regularnie spotykają się z przyjaciółmi, żyją średnio piętnaście lat dłużej niż samotnicy. Bo bliskość twarzy drugiego człowieka wpływa na chemię naszego organizmu w taki sposób, że organizm ma siłę żyć i walczyć z przeciwnościami.

Każdy człowiek do życia i sprawnego w nim funkcjonowania, oprócz zapewnienia odpowiednich warunków materialnych, potrzebuje spełnienia potrzeb wyższego rzędu – tak zwanych **potrzeb psychospołecznych**. Oprócz dachu nad głową, pożywienia i przyodziania, potrzebujemy czuć się akceptowanymi i docenianymi przez otoczenie. Taką samą potrzebę odczuwa człowiek starszy.

Według wniosków psychologów zajmujących się tą tematyką, potrzeby psychospołeczne osób starszych w dużej mierze pokrywają się z potrzebami osób z innych grup wiekowych. Przy ich analizie należy oczywiście wziąć pod uwagę pewne dodatkowe czynniki, takie jak np. stan zdrowia, czy też kondycja psychiczna. Nie zmienia to jednak faktu, iż w przypadku seniorów potrzeby psychofizyczne są równie ważne, a może nawet ważniejsze niż potrzeby materialne.

Biorąc pod uwagę powyższe potrzeby i ustalenia naukowe, opieka w gospodarstwach opiekuńczych, opiera się na trzech filarach: aktywności intelektualnej, fizycznej i społecznej. Jeśli chodzi o tę ostatnią, domownicy (bo tak zwykli o nich mówić opiekunowie), sami zapewniali sobie stymulację, natomiast aktywność fizyczna i intelektualna jest inicjowana głównie przez opiekunów i osoby wspierające realizację projektu. Realizowane w gospodarstwach opiekuńczych działania są jednak zawsze dostosowane do grupy jaka aktualnie przebywa w gospodarstwie: sprawności fizyczne, intelektualnej, a także doświadczeń życiowych i zawodowych podopiecznych oraz pory roku. Jeśli w grupie są osoby ze zdolnościami manualnymi – nacisk położony jest na aktywność typu: robotki ręczne, wykonywanie ozdób, dekoracji, kartek okolicznościowych. Jeśli natomiast grupa ma zacięcie ogrodnicze to dbała o zieleni, zakłada i prowadzi ogródek przydomowy, robił przetwory z uzyskanych plonów. Są też grupy nastawione kulinarnie, którym wielką przyjemność sprawia wspólne przygotowywanie posiłków. Nie brakuje również grup nastawionych na aktywność fizyczną: spacerów, ćwiczenia fizyczne, wycieczki rowerowe, wyjazdy na basen ale również do kina czy teatru.

Trzy filary wsparcia

Zadaniem psychologa jest natomiast stymulowanie do aktywności intelektualnej i usprawnianie procesów poznawczych. **Wspólnie z domownikami opracowany został plan dnia i kodeks postępowania tzw. Zasady Domu, które w bardzo ogólny sposób regulują pobyt w gospodarstwie opiekuńczym.** W planie dnia znalazło się miejsce na głośne czytanie, trening intelektualny, trening uważności oraz pielęgnowanie wdzięczności, a także psychoedukacja oraz rozmowy grupowe i indywidualne dotyczące aktualnie przeżywanych problemów czy dylematów. Domownicy uczą się również wglądu we własne potrzeby, skutecznej komunikacji oraz rozwiązywania konfliktów i mówienia o własnych po-

---

trzebach. **W trakcie choćby półrocznego pobytu w gospodarstwie opiekuńczym zauważalne są zmiany w funkcjonowaniu osób tam przebywających.** Zmiany te dostrzegają nie tylko opiekunowie i sami domownicy ale również ich rodziny i znajomi. W związku z koniecznością codziennej obecności w gospodarstwie, przebywające tu osoby zyskują dodatkowe obowiązki, co wpływa na poczucie bycia ważnym i potrzebnym. Natomiast wkładany w zajęcia wysiłek intelektualny daje im poczucie bycia kompetentnym, a wysiłek fizyczny – bycia sprawnym. Przebywanie w grupie wiąże się też z koniecznością dostosowania się do potrzeb innych, co z kolei daje poczucie bycia dobrym, a konieczność dostosowania się do zasad uświadamia im, że są częścią grupy. Na bazie pobytu w gospodarstwach opiekuńczych powstało wiele nowych sieci relacji, w tym przyjaźni, których utworzenie nie byłoby możliwe bez stymulacji w postaci udziału w projekcie.

Należy jednak podkreślić, że w gospodarstwach opiekuńczych świadczona jest opieka w zdecydowanie odmiennej formie niż w instytucjach opiekuńczych. Jest to dyskretna opieka przypominająca raczej towarzyszenie osobie starszej i stymulowanie jej do aktywności zarówno społecznej, fizycznej jak i intelektualnej. A to wszystko w rodzinnej atmosferze, w gronie osób w podobnym wieku i z podobnymi problemami.

Dobre praktyki funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych za granicą

Czym są gospodarstwa opiekuńcze w Holandii?

IJsbrand Snoeij

Właściciel Gospodarstwa Opiekuńczego 't Paradijs

Większość gospodarstw opiekuńczych rozpoczęła swoją działalność jako typowe gospodarstwa rolne, które stopniowo zmniejszały zakres prac rolnych na rzecz związanych z świadczeniem opieki. Gospodarze zmotywowani są do prowadzenia gospodarstw opiekuńczych. Tego rodzaju działania społeczne są zgodne z ich pomysłami społeczno-biznesowymi. W wielu przypadkach żona gospodarza posiada już wcześniejsze doświadczenie w świadczeniu opieki, co daje wiele możliwości w gospodarstwie. Niektóre gospodarstwa działają na małą skalę świadcząc opiekę dla kilku osób (2-5 podopiecznych).

Gospodarstwa opiekuńcze specjalizują się we wszystkich działach: ogrodnictwo, hodowlane, ekologiczne.

Gospodarstwa opiekuńcze w Holandii w perspektywie historycznej.

W 1998 r. było to około 75 gospodarstw i należały one do zasobów państwowych. Otrzymane dane pokazują, że na początku (1998) większość właścicieli gospodarstw opiekuńczych skupiła się na osobach niepełnosprawnych psychicznie. Później (2005) nastąpiła specjalizacja na różne grupy podopiecznych np.: dzieci z autyzmem i osoby starsze z demencją. Przyczyną takiej sytuacji jest częściowo budżet osobisty podopiecznych, którzy mogą wybrać preferowaną formę opieki dla siebie i nie być zależnymi od instytucji opiekuńczych.

Organizacja gospodarstw opiekuńczych w Holandii

Regionalna współpraca gospodarzy prowadzących gospodarstwa opiekuńcze

Wiele gospodarstw opiekuńczych zrzeszonych jest w stowarzyszeniach lub fundacjach regionalnych. Gospodarze prowadzący te gospodarstwa wymieniają się doświadczeniami i uczą się od siebie nawzajem. Organizacje te są aktywne na poziomie regionalnym, głównie na poziomie prowincji. Istnieje 16 regionalnych ośrodków współpracy dla gospodarzy prowadzących gospodarstwa opiekuńcze. Obejmują one całą Holandię. Niektóre z tych organizacji są bardziej aktywne i organizują szkolenia, w których uczestniczą także władze lokalne. Wszystko zależy od aktywności gospodarzy prowadzących gospodarstwa. Większa część współpracy odbywa się na poziomie regionalnym poprzez kontakt z przedstawicielami władz i firm ubezpieczeniowych. Spółdzielnia regionalna ustala określoną opłatę pobieraną od gospodarzy i otrzymuje pieniądze od władz lokalnych. Wypłaca gospodarzowi wynagrodzenie pomniejszone o tę opłatę. Opłata ta wynosi od 8% do 15% w zależności od regionu.

Federacja rolniczo-opiekuńcza

Federacja rolniczo-opiekuńcza jest oddziałem krajowej organizacji sektora rolnego i opiekuńczego w Holandii. Dzięki niej sektor ten jest bardzo profesjonalny i skupia stowarzyszenia oraz fundacje regionalne. Federacja jest punktem kontaktowym dla udziałowców i organizuje pomoc prawną świadczoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Opieki. Federacja skupia w swoich szeregach udziałowców, zachęca ich do współpracy i innowacji. Federacja ma swój własny zarząd, w skład którego częściowo wchodzi gospodarze prowadzący gospodarstwa opiekuńcze. Członkowie federacji zrzeszeni są w 16 stowarzyszeniach oraz fundacjach dla gospodarzy prowadzących gospodarstwa opiekuńcze. To właśnie oni określają politykę federacji. Federacja po-

---

siada także krajowy system jakości. Do roku 2008 federacja finansowana była przez Ministerstwo Rolnictwa oraz Ministerstwo Opieki i Zdrowia. W roku 2008 oba ministerstwa przestały ją finansować i przekształciły jej nazwę na krajowe centrum wsparcia gdzie grupa gospodarzy rozpoczęła prowadzenie działań i utworzyła fundację. Następnie fundacja ta została przekształcona w federację rolniczo-opiekuńczą. Do dnia dzisiejszego federacja jest w całości finansowana przez gospodarzy prowadzących własne gospodarstwa opiekuńcze. Gospodarze płacą składkę roczną oraz opłatę dodatkową za prezentację ich gospodarstwa na krajowej stronie internetowej i za usługi jakościowe.

System jakości w gospodarstwach opiekuńczych

Aby zostać członkiem jednego z regionalnych stowarzyszeń lub fundacji należy wpisać się do krajowego systemu jakości. System jakości jest metodą dzięki której usługi opiekuńcze świadczone w gospodarstwie mogą zostać poddane ocenie. Opracowano specjalny system jakości dla gospodarstw opiekuńczych, gdyż nie można było zastosować istniejących kryteriów, wykorzystywanych w typowych usługach opiekuńczych.

System jakości stanowi wsparcie dla właścicieli gospodarstw opiekuńczych, ponieważ umożliwia prezentację ich oferty w zakresie usług opiekuńczych. Podopieczni mogą w ten sposób dowiedzieć się wszystkiego, czego mogą oczekiwać w danym gospodarstwie i zdecydować czy dana propozycja spełnia ich potrzeby.

Wprowadzony system jakości został opracowany w oparciu o Rozporządzenia dotyczące jakości obowiązujące w instytucjach świadczących usługi opiekuńcze.

Każda organizacja, która świadczy usługi opiekuńcze zobowiązania jest do przestrzegania zasad jakości i sporządzania raportu na ten temat każdego roku. Wszystkie gospodarstwa opiekuńcze mają obowiązek przygotowywać „Inwentaryzację i ocenę ryzyka”.

System jakości zawiera 179 pytań dotyczących różnych tematów. Głównymi tematami są:

- Profil gospodarstwa opiekuńczego: grupy docelowe, lokalizacje, przedsięwzięcia
- Pracownicy i usługi edukacyjne prowadzone przez właścicieli gospodarstwa opiekuńczego oraz pracowników
- Wskazówki i opieka nad podopiecznymi, realizacja, ocena usług opiekuńczych
- Procedury i administracja
- Organizacja i polityka pracy
- Zadania do wykonania w danym roku kalendarzowym

Procedura obowiązująca w systemie jakości:

- właściciel gospodarstwa opiekuńczego osobiście przestrzega zasad obowiązujących w systemie jakości i odpowiada na wszystkie pytania a także przedstawia wszystkie załączniki do posiadanej dokumentacji. Procedury, które zostaną wdrożone zostają zapisane na tak zwanej mapie roboczej systemu jakości
- po udzieleniu odpowiedzi na wszystkie pytania i zrealizowaniu działań, właściciel gospodarstwa opiekuńczego rejestruje się w federacji krajowej (usługa płatna)
- federacja dokonuje oceny dokumentacji, sprawdza załączone odpowiedzi i listę przeprowadzonych działań
- po upływie jednego roku jakość sprawdzana jest w praktyce. Gospodarstwo odwiedza niezależny inspektor i sprawdza czy system działa prawidłowo i efektywnie. W przypadku kiedy wynik kontroli jest pozytywny właściciel gospodarstwa otrzymuje znak jakości.

Siedem najważniejszych kryteriów jakościowych w zakresie usług rolniczych i opiekuńczych

Odpoczynek, przestrzeń i rytm

Zwierzęta, rośliny i życie w na wsi zapewniają podopiecznym odpoczynek. Poprzez kontakt z naturą podopieczni rozwijają świadomość dotyczącą zmian pór roku, czasu oraz cyklu życia i śmierci. Życie w gospodarstwie jest uporządkowane i proste, jednakże bywa czasami nieprzewidywalne. Opieka nad roślinami i zwierzętami wskazuje potrzebę zachowania rytmu. To jest miejsce gdzie można też побыć samemu.

Aktywność społeczna

Ludzie chcą być ważni dla siebie samych i dla innych. Właściciel gospodarstwa opiekuńczego może być wzorem do naśladowania dla swoich podopiecznych, który zwraca uwagę na naturę, zwierzęta, rośliny oraz ludzi. Zawsze jest coś do zrobienia, coś co powinno odpowiadać na potrzeby podopiecznych. Podopieczni mogą mieć kontakt ze sobą i uczyć się wzajemnej komunikacji a także rozbudowywać sieć znajomości.

Praca mająca znaczenie

Praca fizyczna usprawnia ciało i umysł. Możemy poczuć się dumni wykonując pewne zadania. Podopieczni mogą mieć swój udział w pracy na rzecz gospodarstwa oraz społeczeństwa. Właściciele gospodarstw opiekuńczych podkreślają umiejętności posiadane przez podopiecznych a nie ich ograniczenia. Każda praca, mniejsza czy większa ma znaczenie. Podopieczni kształtują szacunek dla samych siebie i stają się odpowiedzialni.

Zdrowe jedzenie

Zdrowe jedzenie jest jednym z ważniejszych warunków zdrowego życia. Pracując aktywnie przy produkcji, pracując w ogrodzie przy uprawie warzyw podopieczni spożywają razem posiłek a także razem pracują podczas przygotowywania posiłków dla innych osób. W ten sposób bardziej doceniają wartość zdrowego jedzenia.

Ruch

Problemy emocjonalne nie są rozwiązywane tylko poprzez myślenie. Ruch, działanie i praca pobudzają mózg. Wykonywanie zadań odwraca uwagę od problemów i daje możliwość spojrzenia na nie oraz na życie z innej strony. Dzięki przebywaniu na zewnątrz na świeżym powietrzu podopieczni są zdrowsi i w lepszej kondycji psychicznej, lepiej śpią. Zadania wykonywane w gospodarstwie mają dobry wpływ na ciało i duszę.

Robienie przerw

Każdego dnia kiedy podopieczni przyjeżdżają do gospodarstwa osoby lub instytucje, które się nimi zajmują na co dzień mają chwilę odpoczynku. Wiedzą oni doskonale, że podopieczni są w dobrych rękach dzięki czemu mogą mieć chwilę spokoju, trochę czasu dla siebie i innych członków rodziny. Dom, instytucja oraz gospodarstwo opiekuńcze współpracują ze sobą, wzmacniają się nawzajem i razem stwarzają optymalne otoczenie dla podopiecznego.

Krok do regularnej pracy

Praca regularna nie jest sytuacją naturalną dla każdego człowieka. Dzięki pobytowi w gospodarstwie podopieczni zdobywają doświadczenie w zakresie kontaktów społecznych, nabierają szacunku do samych siebie a także umiejętności potrzebnych w pracy. To może stanowić dobry krok do rozpoczęcia regularnej pracy. Wiele właścicieli gospodarstw opiekuńczych ma kontakty z potencjalnymi pracodawcami z sektora rolnego oraz różnych innych.

Przepisy prawne dotyczące usług opiekuńczych

Finansowanie usług opiekuńczych w gospodarstwach opiekuńczych zmierza w kierunku samorządów lokalnych lub instytucji ubezpieczeniowych. Istnieje kilka możliwości finansowania usług opiekuńczych w gospodarstwach:

1. „WMO” (holenderska ustawa o pomocy społecznej), „przepisy prawne dotyczące wsparcia społecznego”. Samorządy ponoszą odpowiedzialność za wspieranie osób, które nie są w stanie samodzielnie żyć.
2. „Prawo dotyczące młodocianych”. Prawo dotyczące młodocianych określa odpowiedzialność władz lokalnych w zakresie zapobiegania, wsparcia, pomocy i opieki dla dzieci, młodzieży oraz rodziców w przypadku kiedy mają oni problemy wychowawcze, problemy psychiatryczne lub cierpią na różne choroby.
3. „WLZ” (holenderska ustawa o opiece długoterminowej), „Prawo dotyczące opieki długoterminowej”. Tego typu przepisy prawne zostały stworzone z myślą o osobach, które potrzebują całodziennej intensywnej opieki i nadzoru. Tak dzieje na przykład w przypadku osób starszych z silną demencją oraz osobami z poważnymi chorobami psychicznymi i fizycznymi.
4. „Życie pod ochroną”. Program przeznaczony dla osób, które mogą samodzielnie żyć, ale czasami potrzebują niewielkiego wsparcia w życiu codziennym. Program adresowany jest na przykład do osób z problemami psychiatrycznymi.
5. „Prawo dotyczące uczestnictwa”. Tym prawem objęta jest każda osoba, która może pracować ale potrzebuje wsparcia.

Zajęcia dzienne

Gospodarstwa opiekuńcze łączą ze sobą produkcję rolną i opiekę na ludźmi. W większości przypadków opieka ta sprowadza się do zapewniania określonego zajęcia osobom w ciągu dnia. Do gospodarstwa mogą przyjeżdżać różne grupy uczestników – osoby niepełnosprawne psychicznie, leczone wcześniej psychiatrycznie, osoby starsze z demencją oraz dzieci z autyzmem. Nadal prowadzona jest praca w gospodarstwie ale częściowo wykonywana jest ona przy pomocy podopiecznych. W gospodarstwie zachowane są różne proporcje dotyczące świadczenia opieki i wykonywania prac rolniczych. Niektóre gospodarstwa skupiają się na produkcji i przyjmują od 2 do 4 podopiecznych. Inne gospodarstwa skupiają się na świadczeniu opieki i nie zajmują się produkcją na miejscu. Gospodarze często proszą podopiecznych o pomoc przy wykonywaniu prac. Dla osób starszych gospodarstwo jest przede wszystkim środowiskiem gdzie mogą czuć się jak w domu. Każdy daje od siebie to co potrafi i to co może. Na tym właśnie polega działalność gospodarstw. Najważniejsze jest to co ludzie potrafią a nie to jakie mają ograniczenia. Ważną kwestią jest to, że większość podopiecznych potrzebuje dużo więcej wsparcia i pomocy. Dlatego też gospodarstwo opiekuńcze nie jest przykładem tanim miejscem pracy i taniej siły roboczej. Gospodarz i jego żona inwestują dużo czasu zapewniając opiekę dzięki czemu podopieczni wiele zyskują.

Wolontariusze, opiekunowie, podopieczni, osoby młode i osoby starsze spotykają się razem i wspólnie pracują nad różnymi zadaniami

---

Aktywizacja społeczna i reintegracja

Gospodarstwa opiekuńcze mogą skupiać się także na aktywizacji społecznej lub szkoleniach zawodowych na przykład dla (byłych) osób uzależnionych lub osób długotrwale bezrobotnych. W tym przypadku praca w gospodarstwie ma na celu odbudowanie rytmu pracy i kontaktów społecznych. Następnie celem tych działań jest znalezienie pracy lub rozpoczęcie nauki. Większość podopiecznych zachęcana jest do przyścia do gospodarstwa. Ważne jest uświadomić im fakt, że gospodarstwo istnieje i może zostać dostosowane do ich potrzeb. Czasami władze lokalne pomagają zachęcać podopiecznych i informować ich o tego typu placówkach i opiece, które one zapewniają. Z racji tego, że stanowi to aktywizację społeczną władze lokalne ponoszą także odpowiedzialność za finansowanie tego rodzaju działań. Niemniej jednak, we wszystkich przypadkach początkowo ludzie próbują rozwiązać pojawiające się problemy na poziomie posiadanych kontaktów w ramach sieci istniejących już gospodarstw.

Osoby o różnych potrzebach wymagające opieki

Niektóre gospodarstwa świadczą opiekę dzienną oraz weekendowe pobyty dla dzieci, na przykład dla dzieci z autyzmem. Gospodarstwa opiekuńcze mogą pomóc wielu osobom, które wymagają opieki. Czasami te rodzaje grupy docelowe zostają wymieszane. Niewątpliwie działalność tego typu funkcjonuje prawidłowo, ponieważ wszyscy mogą sobie nawzajem pomagać i korzystać ze swoich umiejętności. Opieka nad młodzieżą w Holandii organizowana jest na poziomie regionalnym. Władze lokalne pracują razem, ponieważ problemy młodzieży muszą być rozwiązywane na wyższym poziomie. W większości przypadków dotyczących pracy nad młodzieżą w proces świadczenia opieki zaangażowani są rodzice. Dla grupy lokalnej pomoc, której potrzebują została określona jako pomoc „przy kuchennym stole”. Jeżeli chodzi o świadczenie opieki to rodzice, rodziny lub przyjaciele są w większości przypadków odpowiedzialni za transport dzieci. Efekty tej opieki oceniane są każdego roku. Ważne są wyniki i postęp, jednakże zależą one od intensywności istniejących problemów. Działania w gospodarstwie pomagają dzieciom rozwijać umiejętności społeczne, poznawać przyjaciół i kształtować lepszy obraz samego siebie. Zwierzęta i natura akceptują dzieci takimi jakie są. Badania pokazują, że zwierzęta mogą mieć ogromny wpływ na zachowanie i rozwój dzieci.

Modele finansowania gospodarstw opiekuńczych

Jest kilka możliwości finansowania opieki.

1. Spółdzielnie. W wielu rejonach Holandii, właściciele gospodarstw opiekuńczych mogą zostać członkami spółdzielni lub fundacji. Spółdzielnia zawiera umowy z władzami samorządowymi i firmami zajmującymi się ubezpieczeniem usług opiekuńczych. Właściciele gospodarstw stają się członkami spółdzielni i tym samym deklarują świadczenie usług opiekuńczych oraz wspieranie spółdzielni. Spółdzielnia zbiera deklaracje od właścicieli gospodarstw i przekazuje władzom lokalnym. Spółdzielnia zawiera umowy dotyczące „WMO”, „Opieki długoterminowej” i opieki nad młodocianymi.
2. Spółdzielnia i instytucja opiekuńcza. Podopieczni są niezależni i otrzymują wsparcie. W ciągu dnia przyjeżdżają oni do gospodarstwa opiekuńczego na zajęcia dzienne. Większość z nich przyjeżdża własnym środkiem transportu. Właściciele gospodarstw opiekuńczych zawierają umowę z instytucją opiekuńczą i ustalają kwestie płatności za usługi opiekuńcze.
3. Budżet osobisty. Osoby, które potrzebują opieki mogą starać się o tak zwany budżet osobisty. Budżet ustalany jest dla każdej osoby indywidualnie. Właściciele gospodarstw wysyłają fakturę za świadczone usługi opiekuńcze do osoby zajmującej się budżetem. W ciągu ostatnich lat

---

znacznie zmniejszył się ten sposób finansowania świadczonej opieki ponieważ władze lokalne skupiają na umowach z instytucjami opiekuńczymi.

4. Umowa osobista. Właściciele gospodarstw opiekuńczych mogą także podpisać własną umowę z władzami samorządowymi. Następnie deklarują świadczenie usług opiekuńczych pod patronatem władz lokalnych.

Prezentacja i działanie gospodarstwa opiekuńczego `t Paradijs

Jakie jest gospodarstwo `t Paradijs?

Caroline i IJsbrand Snoeij otworzyli gospodarstwo opiekuńcze o nazwie `t Paradijs w samym centrum Holandii w Barneveld w 2005 roku. Gospodarstwo świadczy usługi opiekuńcze dla dzieci z autyzmem i dla osób starszych z demencją. Prowadzi działalność rolniczą – gospodarstwo ekologiczne – hoduje ok. 9000 kur – niosek. Ponadto, firma zajmuje się uprawą warzyw i hodowlą bydła mięsnego. Połączenie usług opiekuńczych z działalnością rolniczą przynosi wiele pozytywnych rezultatów. Osoby starsze przyjeżdżają do gospodarstwa, aby brać udział z czynnościach codziennych i przebywają tutaj od 1 do 3 dni. Są to tylko pobyty dzienne. Podopieczni w tym przypadku na noc wracają do swoich domów. W gospodarstwie korzystają oni ze zdrowego klimatu, wykonują różne zadania i spotykają się z innymi ludźmi. Dzieci przyjeżdżają na zajęcia dzienne w soboty lub w środy albo na cały weekend. W przypadku pobytów weekendowych dzieci przyjeżdżają w piątek wieczorem i w niedzielę wyjeżdżają do domu. Dzieci uczestniczą w zadaniach rutynowych wykonywanych codziennie. Uczą się poznawać przyjaciół i pracować razem. Prace wykonywane przez dzieci i osoby starsze mają sens i przynoszą im ogólnie wiele korzyści. W ciągu lat osoby te tworzą lepszy obraz samych siebie. W gospodarstwie zatrudnionych jest 20 pracowników i 60 wolontariuszy. Codziennie pracuje tutaj około 25 osób. W trakcie dnia uczą się nowych rzeczy i cieszą życiem w gospodarstwie. Jest to przedsięwzięcie społeczne. Ważny jest zysk, jednakże wykorzystywany jest on do przedstawienia potrzeby zmian z punktu widzenia społeczeństwa w zakresie takim jak opieka nad osobami o szczególnych potrzebach oraz sprzedaż produktów nienaruszających równowagi ekologicznej.

Widok ogólny gospodarstwa wielofunkcyjnego. Na zdjęciu budynki gospodarcze, dla zwierząt a także pomieszczenia oraz teren przeznaczony na prowadzenie zajęć

Misja i wizja

Zaangażowaliśmy się w prowadzenie gospodarstwa w sposób szczególny. Jako para gospodarzy poszukiwaliśmy dobrego gospodarstwa do naśladowania. Szukaliśmy także pomocy do stworzenia planów na przyszłość dotyczących gospodarstwa. Caroline ukończyła studia dla nauczycieli oraz studia dotyczące udzielania wsparcia dla dzieci. IIsbrand studiował planowanie w zakresie środowiska na uniwersytecie Wageningen. Kiedy IIsbrand miał 16 lat zmarł jego ojciec. Jego marzeniem zawsze było prowadzenie gospodarstwa. Na połączenie rolnictwa ze świadczeniem usług opiekuńczych wpływ miała Caroline oraz brat IIsbranda, który jest niepełnosprawny umysłowo. Celem działalności gospodarstwa `t Paradijs jest świadczenie opieki dla podopiecznych i ich rodzin w środowisku gdzie mogą być sobą.

Środowisko, w którym pracują nad własnym zdrowiem ma na celu przygotowanie do funkcjonowania w społeczeństwie. Dokonujemy tego poprzez prowadzenie działań w ramach naszej działalności rolnej i istniejącej społeczności.

Wizją Gospodarstwa `t Paradijs jest zapewnienie opieki na małą skalę dla osób i otaczającej natury w ramach prowadzenia rodzinnej firmy rolniczej, zintegrowanej ze społecznością. Gospodarstwo posiada licencję na produkcję i sprzedaż produktów na rynku lokalnym a także regionalnym. Prace rolne, odpoczynek, struktura oraz kontakt z naturą są bardzo korzystne dla dobrego samopoczucia podopiecznych. Skupiamy się na zdrowiu podopiecznych a nie na ich ograniczeniach albo dolegliwościach. Działania prowadzone w gospodarstwie mają określone znaczenie i uświadamiają podopiecznym jakie posiadają oni umiejętności społeczne i praktyczne. Podopieczni otrzymują to czego potrzebują i przekazują to co w stanie sami dać. Nie tylko otrzymują opiekę ale także zainteresowanie oraz wsparcie od innych podopiecznych.

Pomoc udzielana jest także ze strony innych rezydentów. Dzięki temu nie czują się oni jako osoby, które wymagają tylko opieki ale także jako osoby mogące spełnić inny cel. Początkowo po otwarciu gospodarstwa IIsbrand i Caroline angażowali do pracy tylko swoje własne dzieci. Współpracowali na zasadzie umowy z profesjonalistami tylko podczas świadczenia opieki dziennej dla osób z demencją. Takim był początek modelu organizacji: nie próbowaliśmy wszystkiego robić sami i zdaliśmy się na pomoc ze strony fachowców, którzy pracowali z różnymi grupami osób. W roku 2018 gospodarstwo zatrudniało już 20 pracowników profesjonalnych i 60 wolontariuszy, którzy współpracują z sobą. Pierwszy etap rozwoju gospodarstwa skupiał się na rozbudowywaniu usług opiekuńczych (2006-2010). Drugi etap skoncentrowany był na rozwoju rolnictwa będącą częścią naszej działalności (2010-2015). Procesy te są różne w różnych gospodarstwach na terenie Holandii. Czasami niektóre gospodarstwa wprowadzają usługi opiekuńcze jako zajęcia dodatkowe. W takim przypadku etapy rozwoju są inne niż w naszym gospodarstwie.

Typy podopiecznych i pomoc

Gospodarstwo `t Paradijs oferuje różnym grupom programy terapeutyczne, które można wprowadzać razem lub osobno.

Dzieci

Gospodarstwo `t Paradijs oferuje pobyty weekendowe w zakresie opieki. Świadczymy także usługi opiekuńcze dla dzieci z autyzmem. Na początku działalności gospodarstwa (2006) pracowaliśmy z dwiema grupami, po 5 dzieci z autyzmem w każdej. Były to pobyty weekendowe. Obecnie gospodarstwo przyjmuje ponad 90 dzieci. Ważnym aspektem naszej pracy jest fakt, iż działania mogą być realizowane wtedy kiedy skupiamy się na opiece, która spełnia potrzeby rodziców oraz dzieci, a usługi świadczone przez gospodarstwo są na poziomie profesjonalnym.

Gospodarstwo `t Paradijs oferuje terapeutyczne lekcje jazdy konnej pod okiem instruktora, programy rekreacyjne dla wszystkich dzieci oraz programy dzienne lub weekendowe (z noclegiem) dla dzieci niepełnosprawnych z różnymi formami autyzmu.

Dorośli

Dorośli w problemami psycho-społecznymi mogą uczestniczyć w programach dziennych stwarzającym im różne możliwości mające na celu odzyskanie pewności siebie, zdobycie umiejętności zawodowych, nawiązanie nowych kontaktów społecznych i znalezienie celu w życiu. Dla przykładu można podać, że do gospodarstwa przyjeżdżają osoby dorosłe z autyzmem oraz osoby z problemami psychicznymi. Osoby te pracują w ogrodzie lub na farmie kurczaków gdzie pomagają układać jajka na specjalnych tacach. Pracują tutaj od 3 do 6 godzin, dwa lub trzy razy w tygodniu.

Seniorzy (> 70)

Osoby starsze, głównie z różnego typu demencją, które poszukują zadań, które mają sens pozostają nadal aktywne, dzięki czemu ich nieformalni opiekunowie mają chwilę wytchnienia. W wyniku tych działań powstała społeczność zajmująca się rolnictwem, korzystająca z opieki świadczonej przez Gospodarstwo `t Paradijs, która ma wpływ na regionalny rynek związany z produkcją żywności oraz kulturę. Tym samym powstała potrzeba świadczenia pomocy na zasadzie prowadzenia społecznego przedsiębiorstwa.

Wszystkie programy oparte są na solidnie przeprowadzonych badaniach w zakresie realizowanych działań i profesjonalnego wsparcia dla tych programów. Wszystkie udogodnienia znajdujące się w Gospodarstwie `t Paradijs są na wysokim poziomie, a samo gospodarstwo jest ważnym regionalnym miejscem świadczenia opieki nad zdrowiem w zakresie sektora usług społecznych.

Dyrektor zawsze zaangażowany był w tworzenie spółdzielni zarówno regionalnych jak i krajowych oraz programów w zakresie Gospodarstw Opiekuńczych poza powyższymi działaniami w gospodarstwie.

Teoria zmiany

W gospodarstwie `t Paradijs aktywni są różni jego udziałowcy: podopieczni, pracownicy profesjonalni, wolontariusze, trenerzy, opiekunowie (rodzice dzieci, partnerzy osób starszych) i władze lokalne. Wszyscy oni uczestniczą w zajęciach i zadaniach naszej społeczności. Zysk inwestowany jest w gospodarstwo i nie wypłaca się go udziałowcom. Zysk może być także postrzegany jako to co jest korzystne dla udziałowców, nie tylko dla tych, którzy wymagają opieki.

Gospodarstwo `t Paradijs jako przedsięwzięcie społeczne wymaga zaangażowania na różne sposoby: publicznie, prywatnie i społecznościowo. To zjawisko nazywane jest przez właścicieli gospodarstwa „teorią zmiany”, która oznacza, że działalność gospodarstwa nie skupia się tylko i wyłącznie na korzyściach finansowych ale także na wdrażaniu realnych zmian w społeczeństwie.

Gospodarstwo `t Paradijs działa jak udziałowiec, ale nie jest ukierunkowane na udziałowców. Podopieczni, wolontariusze, praktykanci, opiekunowie (rodzice dzieci, partnerzy osób starszych), władze lokalne świadczą pracę i prowadzą działania wraz z istniejącą społecznością. Zysk inwestowany jest w gospodarstwo a dochody nie są wypłacone udziałowcom. Zysk widoczny co jest bardzo korzystne dla wszystkich udziałowców a nie tylko dla osób korzystających z usług opiekuńczych. Gospodarstwo

Szklarnia jest miejscem uprawy warzyw ekologicznych i jest także miejscem pracy dla osób potrzebujących bezpiecznej przestrzeni oraz wsparcia

napędzane jest tym jaki osiąga rezultat swojej działalności; nie skupiamy się na liczbach ani na ilości ale na zmianach, które są oczekiwane w społeczeństwie i które są konieczne. Proces wywierania wpływu na społeczeństwo mierzony jest każdego roku. Gospodarstwo `t Paradijs jest przedsięwzięciem społecznym mającym wpływ na różne dziedziny życia społecznego; publiczne, prywatne a także społecznościowe.

Teoria zmiany w zakresie usług opiekuńczych świadczonych przez Gospodarstwo `t Paradijs

Od:

- Wysokich kosztów usług opiekuńczych
- Rozwoju instytucji
- Zależności od opieki profesjonalnej
- Polityki opartej na „współczuciu”

Do:

- Samooceny
- Wolności wyboru
- Dłuższego życia w domu
- Wzmocnienia pozycji
- Udziału w społeczeństwie

Jak otworzyć gospodarstwo opiekuńcze?

Kiedy ktoś rozważa otwarcie gospodarstwa opiekuńczego ważne jest udzielenie odpowiedzi na kilka pytań. Innymi słowy: jaka jest twoja misja i wizja?

1. Motywacja

Najważniejsze jest znalezienie motywacji do założenia gospodarstwa opiekuńczego. Oprócz zajmowania się rolnictwem gospodarz musi chcieć robić coś pozytywnego dla ludzi. Czasami istotną rolę odgrywają pozytywne doświadczenia związane z kimś z rodziny lub przyjaciółmi. Czasami żona gospodarza kształciła się w zakresie edukacji. Czasami aspektem kluczowym są kwestie ekonomiczne.

2. W jaki sposób dowiem się czy gospodarstwo opiekuńcze jest czymś dla mnie? Zadaj sobie następujące pytania:

- Jaka jest moja motywacja? Na ile jestem entuzjastycznie do tego nastawiony? Od jakiego czasu noszę się z zamiarem prowadzenia gospodarstwa opiekuńczego?
- Jakie jest moje wyobrażenie gospodarstwa opiekuńczego? Ilu podopiecznych jestem w stanie przyjąć? Jacy to będą podopieczni? Czy chcę prowadzić gospodarstwo przy pomocy profesjonalistów?
- Co to oznacza dla mojej rodziny, przyjaciół i sąsiadów?
- Czy moje plany mogą być zrealizowane z perspektywy finansowej?

3. Jaka grupa docelowa odpowiadałaby mi i mojej rodzinie najbardziej?

- Czy zadania do wykonania w gospodarstwie pasują do wybranej przeze mnie grupy docelowej?
- Czy mogę zaplanować budżet dotyczący świadczenia opieki?
- Czy podopieczni mają łatwy dojazd do gospodarstwa?

www.landbouwzorg.nl

www.zorgboeren.nl

Wspólna praca w gospodarstwie męża i żony jest bardzo satysfakcjonująca. Aby prowadzić gospodarstwo potrzebne są różne umiejętności.

Gospodarstwa społeczne w Republice Czeskiej

Eliška Hudcová

Ministerstwo Rolnictwa, członek Komitetu Rolnictwa Społecznego

Gospodarstwa opiekuńcze są zazwyczaj opisywane w kontekście innowacyjnego wykorzystania rolnictwa w promowaniu terapii, rehabilitacji, integracji społecznej, edukacji oraz usług socjalnych świadczonych na obszarach wiejskich. Gospodarstwo tego typu nie jest specjalistycznym gospodarstwem leczniczym. Jest to raczej typowe miejsce pracy, z którego mogą korzystać osoby potrzebujące wsparcia. W ten sposób mogą one świadczyć pracę na rzecz tego gospodarstwa pomimo tego, że nie jest ono ośrodkiem leczniczym. (Hine et al., 2008).

Definicja

W roku 2012 Europejski Komitet Ekonomiczno – Społeczny (EESC) zdefiniował gospodarstwa społeczne jako ośrodki działań wykorzystujące zasoby własności rolnej – zarówno zwierzęcej jak i roślinnej – świadczące usługi socjalne takie jak rehabilitacja, terapia, prace chronione, uczenie się przez całe życie a także inne działania mające na celu integrację społeczną na obszarach wiejskich i podmiejskich.

W Republice Czeskiej gospodarstwa społeczne nie zostały zdefiniowane pod względem prawnym (tak jak we Włoszech i Norwegii), jednakże uznawana jest definicja ustalona przez Europejski Komitet Ekonomiczno – Społeczny (EESC). Gospodarstwo społeczne w Republice Czeskiej określane jest „jako *klaster praktyk wykorzystujący zasoby własności rolnej – zarówno zwierzęce jak i roślinne – w celu tworzenia środowiska odpowiedniego dla osób niepełnosprawnych w kwestii społecznej oraz dla ogólnego grona osób mając na celu tworzenie miejsc pracy, zachęcanie do integracji społecznej poprzez zajęcia edukacyjne i różne formy spędzania czasu wolnego, tworzenie relacji tych osób ze środowiskiem wiejskim i naturą. Dlatego też, należy stworzyć odpowiednie warunki w gospodarstwach i zapewnić praktyki rolnicze podczas których osoby o szczególnych potrzebach mogą brać udział w rutynowych czynnościach codziennych w ramach ich dalszego rozwoju, postępu oraz poprawy samopoczucia.*” (EESC, 2012: 5).

To oznacza, że oprócz tego, iż jest to produkt zdefiniowany, misją gospodarstw społecznych jest oferowanie i tworzenie usług społecznych, nowych miejsc pracy, zajęć edukacyjnych oraz świadczenie różnego rodzaju terapii o szerokim spektrum dla osób ze szczególnymi potrzebami przy wykorzystaniu zasobów rolnych dostępnych w konkretnej lokalizacji.

Kontekst historyczny i sytuacja obecna w czeskim sektorze rolnym

W ciągu ostatnich kilku lat gospodarstwa społeczne w Republice Czeskiej rozwijały się dynamicznie. Stopniowo uwzględniały one te aspekty rolnictwa, które spełniają paradygmat wielofunkcyjności w gospodarstwie. Od końca XIX wieku do Drugiej Wojny Światowej czeskie rolnictwo było solidarne i działało w formie spółdzielni wiejskich. W tym czasie samopomoc oraz sezonowa pomoc sąsiedzka w ramach działania spółdzielni była konkurencyjna wobec większych przedsiębiorstw rolnych i umożliwiła także zastosowanie lepszych procesów technicznych. W roku 1938 w Czechosłowacji działało ponad 12 000 spółdzielni rolniczych (Feierabend, 1952/2007). Sektor rolny odgrywał także rolę najważniejszego pracodawcy na obszarach wiejskich. Po zakończeniu Drugiej Wojny Światowej odbyło

się wywłaszczenie i kolektywizacja gruntów, które doprowadziły do powstania ogromnych spółdzielni państwowych zarządzanych zgodnie z polityką Związku Radzieckiego. Obszary rolne nie były solidarne i przez długi okres czasu nie było demokratycznych przedsięwzięć.

Pierwsze dziesięciolecie po odzyskaniu niepodległości w roku 1989 upłynęło pod znakiem niejasnej restrukturyzacji i prywatyzacji spółdzielni posiadanych przez państwo. Spółdzielnie przekształcono z własności państwowej na własność prywatną, gdzie kadra zarządzająca pozostała ta sama. Ponadto, wpływ na sytuację tego sektora, gdzie profit ekonomiczny stanowił tylko określoną wartość, odegrał główny temat rozmów ekonomicznych (Johanisová, 2014). W zasadniczym toku myślenia ekonomicznego liczy się zysk, a nie ludzie, co nie spełnia potrzeb obszarów wiejskich, osób mieszkających na wsi, a także osób o szczególnych potrzebach. W tym kontekście możemy tylko wspomnieć, że z powodu intensyfikacji rolnictwa, nastąpił spadek ilości siły roboczej na terenach wiejskich w XX wieku. Przed rokiem 1989 w sektorze rolnym pracowało ponad pół miliona osób. W roku 2000 w rolnictwie zatrudnionych były tylko 163 tysiące osób. W związku z tym, obserwujemy zamykanie instytucji nieproduktywnych (Moudrý et al., 2015) i przesuwanie mniejszych gospodarstw na skraj tradycyjnego rynku rolnego (Lafranchi and Giannetto, 2014).

Sytuacja taka doprowadziła do powstania podwójnej struktury w rolnictwie czeskim, którą znamy dzisiaj. To oznacza, że jest dużo małych i średnich gospodarstw (SME) opartych na samozatrudnieniu właścicieli oraz gospodarstw rodzinnych uprawiających tylko grunty małej wielkości oraz hodujących niewielkie stada zwierząt gospodarskich. Z drugiej strony istnieje niewiele dużych korporacji, które zajmują się uprawą ziemi rolnej i są właścicielami większości stad zwierząt hodowlanych. Dodatkowo otrzymują wysokie dofinansowania dla swoich gruntów. W przypadku SME posiadaczami gospodarstw są sami właściciele, więc ich stosunek do ziemi jest inny. Tabela przedstawiona poniżej dotyczy Spisu Rolnego przeprowadzonego na Obszarach Wiejskich w roku 2010 i pokazuje łączną ilość gospodarstw rolnych w Republice Czeskiej.

Rok	Zmienna	Gospodarstwa rolne, razem	Własność	
			Osoby fizyczne	Podmioty prawne
2000	Gospodarstwa rolne Wykorzystywany obszar gruntu rolnego (ha)	26 539 3 604 400	23 712 923 760	2 827 2 680 640
2005	Gospodarstwa rolne Wykorzystywany obszar gruntu rolnego (ha)	23 233 3 529 46	20 523 1 013 306	2 710 2 516 111
2010	Gospodarstwa rolne Wykorzystywany obszar gruntu rolnego (ha)	22 864 3 483 500	19 781 1 013 303	3 083 2 470 197
Index (1%) 2010/2005	Gospodarstwa rolne Wykorzystywany obszar gruntu rolnego	98,4 98,7	96,4 100,0	113,8 98,2
Index (%) 2010/2000	Gospodarstwa rolne Wykorzystywany obszar gruntu rolnego	86,2 96,6	83,4 109,7	109,1 92,1

Podmioty prowadzące działalność rolną w latach 2000 i 2010

(Agrocensus Area Survey – Spis Rolny na Obszarach Wiejskich, 2010).

Według Statystyki Eurostatu z roku 2015 średniej wielkości gospodarstwo w Republice Czeskiej obejmowało 155 hektarów co stanowi znacznie większy obszar niż średnie gospodarstwa w pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Tam średniej wielkości gospodarstwa prywatne obejmują 53 hektary a gospodarstwa większych firm 800 hektarów.

Mapa gospodarstw społecznych w Republice Czeskiej, 2018

Duże gospodarstwa (generalnie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i towarzystwa akcyjne) posiadają 65% całkowitej produkcji roślinnej i 80% produkcji zwierzęcej. Małe przedsiębiorstwa mają 6% produkcji roślinnej i 4% produkcji zwierzęcej. Pozostała produkcja należy do gospodarstw średniej wielkości. Odpowiadają one za 29% produkcji roślinnej i 16% produkcji zwierzęcej. Oczywistym jest, że ziemia uprawna to inwestycja i trudno ją nabyć a ceny są wysokie. Jakość gleby w Republice Czeskiej pogarsza się wraz z możliwościami jej utrzymania. Z drugiej strony w związku z rozwojem alternatywnych systemów rolnych, gospodarstwa społeczne wydają się być właściwą alternatywą.

Czeskie gospodarstwa społeczne

Obecnie istnieje prawie trzydzieści organizacji zajmujących się gospodarstwami społecznymi w Republice Czeskiej. To pokazuje, że są osoby, które chcą zmienić główny nurt myślenia w kierunku czegoś bardziej ekonomicznego i ekologicznego, połączonego z praktyką w kwestii społecznej.

W tej perspektywie można wyróżnić cztery powody przyczyniające się do rozwoju gospodarstw społecznych:

- (a) Większość udziałowców w czeskich gospodarstwach społecznych zdobywała wiedzę podczas projektów międzynarodowych i poprzez dzielenie się doświadczeniami zagranicznymi a także poprzez dobre praktyki (np. organizacja non-profit AREA viva biorąca udział w Projekcie Leonardo da Vinci MaiE).
- (b) Aktywność i chęci osób ze sfery społecznej, innowatorów społecznych wśród których wielu świadczy usługi społeczne i postrzega gospodarstwa społeczne jako alternatywny sposób świadczenia usług terapeutycznych.
- (c) Siłą napędową dla gospodarstw społecznych stanowią Europejskie fundusze strukturalne, które wspierają rozwój przedsiębiorstw społecznych.
- (d) Wielu gospodarzy prowadzących gospodarstwa społeczne ma już doświadczenie w pracy nad integracją miejsc w rolnictwie z wsparciem finansowym z Biura Pracy uzyskiwanym w ramach polityki zatrudnienia.

W roku 2015 program zdobył ogromną popularność jako nowa możliwość rozwoju obszarów wiejskich, Program ten prowadzony jest przez Ministerstwo Rolnictwa w Republice Czeskiej. Założono Międzywydziałowy Komitet Roboczy do spraw Gospodarstw Społecznych, którego spotkania odbywają się regularnie i który składa się z przedstawicieli Ministerstwa Rolnictwa, Ministerstwa Pracy i Spraw Socjalnych, Europejskiego Komitetu Ekonomicznego i Społecznego, przedstawicieli środowisk akademickich, sektora non-profit i profit. Komitet Roboczy ma na celu promowanie programów gospodarstw społecznych oraz tworzenie specjalistycznych programów wsparcia w różnych dziedzinach prowadzonej polityki. W roku 2015 założono publiczną stronę internetową, www.socialni-zemedelstvi.cz, która zawiera mapę gospodarstw społecznych.

W roku 2017 założono Krajowy Społeczny Związek Rolnictwa jako organizację pozarządową mającą na celu łączenie, współpracę i wsparcie gospodarzy społecznych, pracowników socjalnych i pedagogów, pracowników akademickich oraz naukowców zajmujących się tym tematem. Ostatecznie, w podobnym celu i podobnym charakterze jak Komitet ale na poziomie regionalnym pod koniec 2017 roku powołano Tematyczną Grupę Pracującą nad Gospodarstwami Społecznymi.

Założono, że gospodarze powinni wyrażać chęć akceptacji wielorakiej odpowiedzialności takiej jak zróżnicowanie ekonomii rolnictwa i przyjęcie większą odpowiedzialność społeczną za produkcję obejmującą wszystkie praktyki rolne celem integracji osób z problemami i osób marginalizowanych w środowisku gospodarstw rolnych. W ramach obszaru edukacyjnego w roku 2015 Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych akredytowało pierwszy kurs edukacyjny uczenia się przez całe życie, który był prowadzony w Jabok – Instytucie Pedagogiki Społecznej i Teologii w Pradze. Temat gospodarstw społecznych regularnie pojawia się w zagadnieniach związanych z wielofunkcyjnością rolnictwa, ekologią krajobrazu lub rozwojem regionalnym w Uniwersytecie Południowej Bohemii w Czeskich Budziejowicach, Czeskim Uniwersytecie Nauk Ścisłych w Pradze i Uniwersytecie Mendla w Brnie.

Podstawowa typologia gospodarstw społecznych i jej grupy docelowe

Gospodarstwa społeczne w Republice Czeskiej obejmują zazwyczaj od jednego do trzech filarów skupiających się na:

- 1) Tworzeniu miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem pochodzących z różnych środowisk w formie warsztatów regularnych oraz opiekuńczych, zarówno ze składkami finansowymi jak i wsparciem dodatkowym (np. składki od zarobków, obowiązkowe dodatki itp.) oraz świadczeniami niefinansowymi (praca z ekspertami do spraw zatrudnienia, identyfikowanie konkretnego nastawienia itp.).
- 2) Zestawie zajęć, które zostały wprowadzone w celu przygotowania ludzi do integracji z regularnym lub opiekuńczym rynkiem pracy. Ten filar zawiera także zestaw interwencji socjalnych zmierzających do aktywizacji, rehabilitacji społecznej itd. Skierowany jest on do klientów, którzy integrują się z rynkiem pracy w stopniu minimalnym. Tego typu usługi mają charakter terapeutyczny.
- 3) Niepowtarzalnych zajęciach edukacyjnych długoterminowych połączonych bezpośrednio z rolnictwem i środowiskiem wiejskim. Ich celem jest rozwój wiedzy, umiejętności oraz relacji z wsią a także naturą i promowanie wydajności obszarów wiejskich. Są to zajęcia przygotowane głównie dla dzieci, młodzieży, seniorów i ogólnej rzeszy klientów.

W pierwszym filarze pracę integracyjną finansują Urząd Pracy i częściowo Europejski Fundusz Społeczny (Operacyjny Program Zatrudnienia) oraz Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Lokalne Grupy Działania). Pod koniec roku 2016 Ministerstwo Rolnictwa stworzyło program kredytowy dla gospodarzy, którzy zatrudniają osoby z określonych grup docelowych i skupiają osoby o specjalnych potrzebach. Innymi możliwościami dotacji finansowych dla gospodarzy na obszarach chroniących zatrudnienie są banki, firmy prywatne lub fundacje.

Najbardziej powszechnymi grupami docelowymi w tym filarze są:

- Osoby niepełnosprawne psychicznie;
- Osoby z problemami psychologicznymi i psychiatrycznymi;
- Osoby z upośledzeniem fizycznym lub osoby niepełnosprawne;
- Byli więźniowie;
- Byłe osoby uzależnione;
- Osoby bezrobotne przez długi okres czasu;
- Osoby szukające azylu;
- Młodzież opuszczająca (zinstytucjonalizowane) ośrodki opiekuńcze.

Gospodarstwo społeczne Apolenka, 2018.

Drugi filar dla osób zależnych od opieki świadczonej przez drugą osobę jest finansowany przez budżety regionalne przeznaczone na usługi socjalne, częściowo przez Europejski Fundusz Społeczny oraz przez różne osoby prywatne. Najbardziej powszechnymi grupami docelowymi w tym filarze są:

- Osoby potrzebujące opieki psychologicznej;
- Osoby z poważną niepełnosprawnością intelektualną;
- Osoby z poważną niepełnosprawnością fizyczną;
- Osoby starsze cierpiące na demencję;
- Byłe osoby uzależnione;
- Młodzież ze specjalnego sektora edukacyjnego;
- Osoby z autyzmem.

Gospodarstwo społeczne (opiekuńcze) Benedictus, 2018.

Gospodarstwa społeczne w trzecim filarze poza dochodami z własnej produkcji rolnej oraz prowadzenia działań jako przedsiębiorstwa szukają finansowania poprzez granty i programy międzynarodowe, np. Erasmus+, V4F, krajowe programy wspierające organizacje non-profit lub poprzez banki prywatne lub fundacje promujące rozwój obszarów wiejskich, ochronę zdrowia oraz uwzględnienie kwestii społecznych. Gospodarstwa społeczne w tym filarze oferują swoje usługi osobom, które nie mogą zostać zatrudnione lub które nie chcą być ograniczone jakąkolwiek umową.

- Młodzież o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- Dzieci będące pod opieką zastępczą lub młodzież korzystająca z opieki dodatkowej;
- Osoby starsze i emeryci;
- Wolontariusze;
- Osoby z syndromem wypalenia lub cierpiące z powodu stresu w miejscu pracy.

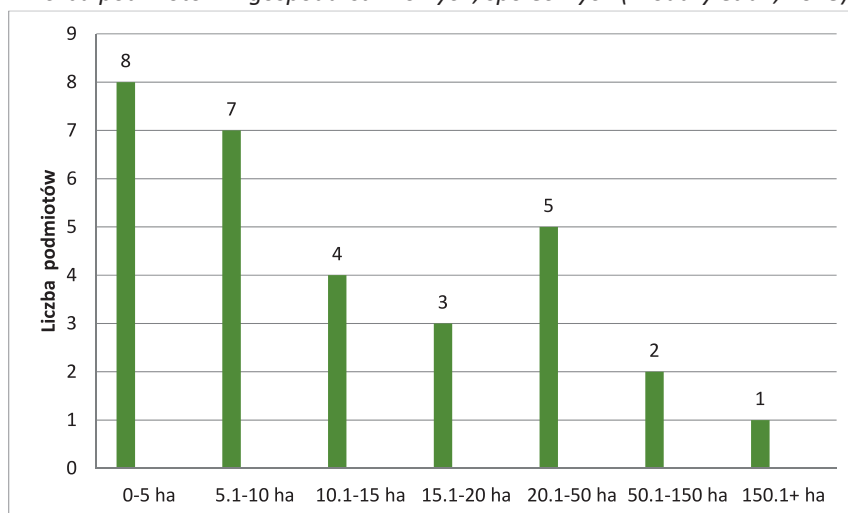

Gospodarstwo społeczne (edukacyjne) Elementy, 2017.

Z punktu widzenia formalnego i prawnego podmioty zajmujące się prowadzeniem gospodarstw społecznych pochodzą zarówno ze sfery profit jak i non-profit. Zauważono wyraźną różnicę pomiędzy podmiotami, które na początku zajmowały się tylko rolnictwem, a później dodały ofertę socjalną i zajęcia edukacyjne jako zajęcia uzupełniające, a tymi co taką ofertę miały od początku. Najczęściej spotykane są udogodnienia socjalne wykorzystujące rolnictwo jako formę terapii. Taki stan rzeczy ma wpływ na skalę produkcji rolnej. Kilka gospodarstw społecznych rozpoczęło działalność wprowadzając oba rodzaje zajęć od samego początku.

W roku 2017 zespół naukowców opracował analizę struktury gospodarstw społecznych na podstawie danych uzyskanych z 30 organizacji, które przyjęły powyższą koncepcję (Moudrý et al. 2018) w Republice Czeskiej. Zgodnie z uzyskanymi wynikami oczywistym jest, że podmioty, które rozpoczynały swoją działalność jako gospodarstwa rolne posiadały ziemię uprawną o dużej wielkości i vice versa. Z racji tego, że większość organizacji gospodarstw społecznych pochodzi z sektora społecznego to posiadane przez nich obszary rolne są małe.

Liczba podmiotów - gospodarstw rolnych, społecznych (Moudrý et al., 2018).

Logicznym zatem jest, że rozmiar obszaru rolniczego ma wpływ na działalność rolniczą organizacji. Najbardziej rozpowszechnione to uprawa oraz obróbka warzyw i ziół, uprawa owoców i praca na produkcji zwierzęca. Gospodarstwa zajmują się różnego rodzaju produkcją. Produkcja zbóż jest często konsumowana na miejscu lub sprzedawana w lokalnych sklepach. Obróbka produktów wytworzonych na miejscu jest znaczącym komponentem przedsiębiorstwa rolnego. Ponadto, większość gospodarstw społecznych w Republice Czeskiej prowadzi swój własny sklep z produktami rolnymi.

Innego rodzaju badania przeprowadzone w czeskich gospodarstwach rolnych były oparte na dokładnych wywiadach przeprowadzonych z 15 gospodarzami (Hudcová et al., forthcoming). Gospodarstwa społeczne gdzie przeprowadzono wywiady z ich przedstawicielami były zarejestrowane na Mapie Gospodarstw Społecznych i znajdowały się na obszarach wiejskich scharakteryzowanych przez OECD jako obszary o gęstości zaludnienia nie przekraczającej 150 osób/km² (OECD, 2010). Celem tego badania było sprawdzenie relacji pomiędzy gospodarstwami społecznymi a przedsiębiorczością społeczną przy porównaniu wskaźników dla przedsięwzięć społecznych i gospodarstw społecznych.

*Korzyści społeczne, ekonomiczne, środowiskowe i lokalne dla gospodarstw społecznych
(Hudcová et al., forthcoming).*

	Ograniczony zysk z dystrybucji	Udział natury w zarządzaniu	Jednoznaczny cel ukierunkowany na zysk dla społeczności	Certyfikowane rolnictwo ekologiczne	Produkcja towarów lub sprzedaż towarów	Współpraca lokalna	Własność prywatna
#1	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
#2	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓
#3	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓
#4	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
#5	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✓
#6	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓
#7	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
#8	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
#9	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓
#10	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓
#11	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓
#12	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓
#13	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓
#14	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓
#15	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓

Wyniki badania nie są zaskakujące. Prawie wszystkie gospodarstwa mają potrójny rodzaj działalności jako przedsiębiorstwa rolne – społeczne, ekonomiczne i środowiskowe. Są one dobrze wkomponowane w konkretne miejsce i współpracują z organizacjami lokalnymi, udziałowcami oraz władzami. Kupują produkty oraz usługi od lokalnych przedsiębiorców i zazwyczaj sprzedają swoje produkty lokalnym konsumentom. W przypadku kiedy gospodarstwo jest jednocześnie organizacją non-profit celem jednoznacznym jest zysk dla społeczności co jest często zapisane w statucie tej organizacji. Wszystkie gospodarstwa społeczne i gospodarstwa nieekologiczne nie mają certyfikatów ale są gospodarstwami przyjaznymi dla natury, ponieważ stosują bio-różnorodność i rozsądnie zarządzają wodą.

Projekty (międzynarodowe) krajowe dotyczące tematu gospodarstw społecznych

Wraz ze wzrostem zainteresowania gospodarstwami społecznymi w Republice Czeskiej wiele organizacji zostało partnerami lub liderami w różnych projektach międzynarodowych. Jeden z nich został już wymieniony w projekcie Leonardo da Vinci "Rolnictwo Wielofunkcyjne w Europie – Wpływ Społeczny i Ekologiczny na Farmy Ekologiczne". Partnerem z Europy Centralnej była AREA viva NGO a jej celem było rozwinięcie programu dla gospodarzy zainteresowanych zintegrowaną pracą socjalną w kategorii gospodarstwa opartej na doświadczeniach z krajów o zaawansowanej sieci gospodarstw społecznych takich jak w Holandii i we Włoszech. (Elsen et al., 2014).

Kolejny projekt to projekt "Gospodarstwa Społeczne w Krajach Grupy Wyszehradzkiej" realizowany w latach 2016 i 2017. W ramach projektu sporządzono mapę najlepszych praktyk w gospodarstwach społecznych w Europie Centralnej. Wynik tych działań został przedstawiony w publikacji opisującej stan rolnictwa społecznego w Polsce, Słowacji, na Węgrzech i w Republice Czeskiej. (Ujj et al., 2017).

Taki sam grant – Fundusz Wyszehradzki – umożliwił realizację projektu "Społeczna Integracja na Zielono" w latach 2017 i 2018. Partnerami tego projektu byli AREA viva, z.s., organizacja non-profit z Republiki Czeskiej, która jest bezpośrednio powiązana z gospodarstwem społecznym Biostatek. Partnerem projektu z Polski był Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, który wprowadził swoje unikatowe projekty w ramach gospodarstw opiekuńczych. Węgry były reprezentowane przez organizację non-profit WWOOF Magyarország Nonprofit Kft. Węgry i Republika Czeska zostały także gospodarzami dwóch spotkań w ramach projektów gdzie uczestnicy pracowali bezpośrednio z klientami gospodarstw społecznych podczas budowy wędzarni (spotkanie w ramach projektu w Republice Czeskiej) i fabryki grzybów (spotkanie na Węgrzech). Przedstawiciele ze Słowacji przyjechali z małej organizacji non-profit Občianske združenie Druživa, która pracuje z mniejszościami etnicznymi oraz osobami niedostosowanymi społecznie. Misją projektu było „*podniesienie świadomości publicznej dotyczącej znaczenia gospodarstw społecznych na obszarach nienaruszających równowagi ekologicznej i istotnych obszarach wiejskich, zidentyfikowanie i wsparcie dla gospodarstw społecznych w krajach V4 i szersza współpraca w rejonie V4*” (Project application F4V, 2016).

Wraz z innymi partnerami opracowano osiem krótkich prezentacji video z różnych gospodarstw społecznych przedstawiających informacje o 11 różnych wydarzeniach i stworzono niezbędnik zawierający najlepsze praktyki w rejonie V4 wraz ze zdjęciami, plakatami i pocztówkami. Obecnie, realizowane są dwa projekty międzynarodowe dotyczące gospodarstw społecznych w których znaleźli się czescy

partnerzy: Revitalist (2017-2020) – szkolenie mentorskie w zakresie Gospodarstw Społecznych mające na celu kształcenie umiejętności praktycznych stosowanych w edukacji terapeutycznej. Drugi projekt nosi nazwę Edukacja Społeczna w Szkolnictwie Wyższym (2017-2020) gdzie partnerzy przygotowują materiały edukacyjne dotyczące gospodarstw społecznych dla szkolnictwa wyższego oraz dalszych szczebli naukowych. Oba projekty finansowane są przez Komisję Europejską i grant Erasmus+.

W Republice Czeskiej prowadzimy także kilka projektów krajowych finansowanych przez Europejski Fundusz Społeczny skierowany do dostawców usług społecznych. Pomagamy im rozwijać "zieloną" stronę ich pracy socjalnej. W przypadku kiedy organizacje te mają ogród lub ziemię próbujemy uczyć ich jak to wykorzystać pod kątem swoich klientów i jak uprawiać i hodować coś pożytecznego, co można później poddać obróbce i sprzedać na rynku. Pozostałe projekty skupiają się na edukacji oraz uświadamianiu i są powiązane z przedsiębiorczością społeczną finansowaną przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Operacyjny Program oraz Ministerstwo Środowiska.

Wnioski i wyzwania dla czeskich gospodarstw społecznych

Pomimo wzrostu wsparcia finansowego i zainteresowania władz nie ma wystarczającej współpracy pomiędzy administracją publiczną i gospodarstwami społecznymi. Odpowiedź praktyków na rozwój pomocy docelowej jest nadal słaba, ale z drugiej strony wdrożeniowcy wydają się nie być dostatecznie aktywni w ubieganiu się o docelowe programy wspierające. Problem powolnego pojawiania się nowych gospodarstw społecznych w Republice Czeskiej wynika z kilku czynników:

- dublowaniu się programów – rolniczego, społecznego lub edukacyjnego, co jest bardzo trudne, zwłaszcza dla niedoświadczonych przedsiębiorców.
- połączenie to jest trudne zarówno dla wdrożeniowców jak i instytucji publicznych, które przygotowują zasady. Program jest teraz przygotowywany przez Ministerstwo Rolnictwa w Republice Czeskiej, ale także łączy się z programem przygotowanym przez Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych.
- brak środków finansowych oraz form dofinansowania, które są niejasne w kwestii łączenia zajęć rolniczych i socjalnych a ponadto nie zawsze odpowiadają one aktualnym potrzebom organizacji.
- osoby lub instytucje, które chcą rozpocząć tego typu działalność nie mają często wystarczających informacji i kapitału finansowego w postaci ziemi. Ponadto, trudno jest znaleźć wykwalifikowaną kadrę do świadczenia usług.

Niemniej jednak, w oparciu o obecny rozwój oraz zagraniczne doświadczenia, rolnictwo społeczne ma przyszłość. W dłuższym okresie czasu konieczny będzie wzrost jego przejrzystości, być może rozwój certyfikacji i konsekwentna, sprecyzowana forma kontroli i jakości oczekiwanych standardów. Gospodarstwa społeczne, które widzimy dzisiaj w Republice Czeskiej przynoszą ogromny zysk dla rozwoju lokalnego, zachowania nienaruszonej równowagi ekologicznej oraz jedności społecznej w środowisku wiejskim.

Bibliografia:

- Elsen, T., Herz, G., Ehlers, H., Schäfer, W., Merckens, K. 2014. INCLUFAR – Inclusive Farming. A new educational approach in Social Farming. Proceeding of the 4th ISOFAR Scientific Conference „Building Organic Bridges“. Organic World Congress 2014, 13-15 Oct. Istanbul, Turkey, p. 517-521.
- Feierabend, L. K. [1952] 2007. *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*. Volary: Stehlík.
- Hine, R., Peacock, J. & Pretty, J. 2008. Care Farming in the UK: Contexts, benefits and links with therapeutic communities. *Therapeutic Communities*. Vol. 29, Issue 3, 245-260.
- Hudcová, E., Chovanec, T., Moudrý, J. Forthcoming. Social entrepreneurship in agriculture, sustainable practice for social and economic cohesion in rural areas: the case of the Czech Republic. *European Countryside*.
- Johanisová, N. 2014. *Ekologická ekonomie: vybrané kapitoly*. Brno: FSS MU.
- Lafranchi, M., Giannetto, C. 2014. Sustainable development in rural areas: The new model of social farming. *Calitatea: Acces la Success*, 15 (1), pp. 219-223.
- Moudrý J., Chovanec T., Hudcová E. 2015. „Možnosti využití konceptu sociálního zemědělství v politikách sociálního začleňování ve venkovském prostředí“. Praha, Agentura pro sociální začleňování.
- Moudrý, J., H. Procházková, T. Chovanec, E. Hudcová. 2018 „Social farming – Introduction of the concept and the current situation in the Czech Republic“. Proceedings of the 8th International Scientific Conference Rural Development 2017. Kaunas, Aleksandras Stulginskis University, p. 1207-1212.
- OECD. (2010). *Regional Typology*. 2010. Available from: <http://www.oecd.org/regional/regional-policy/42392595.pdf>.

Rolnictwo społeczne w Słowenii

Lili Mahne

AreaGea - Instytut Rozwoju Wsi, Słoweńskie Stowarzyszenie Zarządzania Projektami, Euracademy,

Na terenie Słowenii dominują obszary wiejskie - zajmują ok. 60% powierzchni kraju i zamieszkuje na nich ok 43% populacji. Cała Słowenia została objęta Programem rozwoju obszarów wiejskich 2020, w którym pracuje 37 lokalnych grupy działania. Starzejące się społeczeństwo odgrywa ważną rolę w planowaniu działań przygotowywanych dla regionów wiejskich – wiele inicjatyw i projektów dotyczy znalezienia rozwiązań w zakresie świadczenia opieki domowej. Zinstytucjonalizowana opieka domowa jest szeroko dostępna, jednakże osoby starsze i ich rodziny poszukują bardziej ludzkich i bardziej przyjaznych rozwiązań. Pożądane i społecznie akceptowane jest środowisko gospodarstw wiejskich oraz sposób życia na wsi. Od tego roku rząd zmienił Rozporządzenie dotyczące zajęć uzupełniających w gospodarstwie w związku z czym można już rejestrować świadczone tam usługi w zakresie opieki socjalnej.

W ostatnim czasie w Słowenii rozwijano różnorodne działania uzupełniające celem zwiększenia rentowności i konkurencyjności sektora rolnego – gospodarstwa opiekuńcze są jednym tego typu działań.

W Słowenii pojęcie Gospodarstwo Opiekuńcze nie zostało ściśle zdefiniowane pod względem prawnym. Jedną z definicji to „*Gospodarstwo Opiekuńcze jest miejscem gdzie ludzie mogą przyjść i ponownie żyć się z ziemią, zwierzętami, naturą i samymi sobą. Gospodarstwa opiekuńcze są gospodarstwami, które zapraszają ludzi do odwiedzin i uczestnictwa w pracach gospodarczych w dowolny sposób.*”

W ciągu kilku ostatnich lat przeprowadziliśmy wiele inicjatyw dotyczących gospodarstw opiekuńczych:

- a) Prace dyplomowe na Uniwersytecie w Ljublanie – Wydział Rolnictwa
- b) Projekty pilotażowe, gdzie rozwijano partnerstwo pomiędzy publicznymi usługami socjalnymi/ edukacyjnymi/ opiekuńczo-zdrowotnymi oraz gospodarstwami
- c) Inicjatywy partii politycznych i organizacji pozarządowych we wprowadzeniu zmian legislacyjnych mających na celu wsparcie rozwoju gospodarstw opiekuńczych
- d) Dobre praktyki
- e) Rządowa zmiana legislacyjna.

Wymienione formy ośrodków zarządzane są w różnorodny sposób – niektóre korzystają z pieniędzy publicznych (Ministerstwo Pracy, granty z Unii Europejskiej, ...) lub też mają sponsorów lub darczyńców. Pozostałe utrzymują się ze sprzedaży produktów i usług na rynku.

W Słowenii istnieje także inny rodzaj usług dostępnych dla osób starszych takich jak: domy dla osób starszych (prywatne lub państwowe), centra integracyjne (granty z Unii Europejskiej wspomagające regionalne inicjatywy), państwowe i prywatne domowe usługi opiekuńcze.

Z drugiej strony posiadamy dane statystyczne na temat prognoz dotyczących ludności w Słowenii, które pokazują wysoki wzrost populacji osób starszych niż 60/80 lat w ciągu kolejnych 40 lat.

1. Doświadczenia Słowenii

Obszary wiejskie w Słowenii – wykorzystanie CLLD (Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność) i innych programów UE do:

- Rozwijania nowych zawodów
- Rozwijania nowych usług
- Zapewniania lepszej pozycji grupom osób o specjalnych potrzebach

Osoby o specjalnych potrzebach jako część grup osób o szczególnych potrzebach – liczne projekty eksperymentalne i dobre praktyki pokazują, że możemy zrobić dla nich coś więcej i że osoby te mogą być bardziej proaktywne.

Usługi opiekuńcze zawsze ukierunkowane są na ulepszenie i dodatkowe pieniądze. Współpraca międzyinstytucjonalna jest potrzebna, niemniej jednak trudna do zrealizowania. Rząd, instytucje publiczne, prywatne i pozarządowe poczyniły wiele starań w celu rozwijania modeli, pomysłów oraz możliwości finansowych dla komercjalizacji usług opiekuńczych i współpracy wewnątrzinstytucjonalnej na rzecz osób o specjalnych potrzebach. Z drugiej strony mamy również osoby starsze a także inne osoby o szczególnych potrzebach, które też są potencjalnymi odbiorcami tego typu rozwiązań – nie posiadają one wystarczających umiejętności, kompetencji i nie są proaktywne pod kątem poszukiwania nowych form wsparcia.

Pojawia się pytanie jak zarządzać tą nową sytuacją i jak osiągnąć równowagę.

2. Rodzaje gospodarstw społecznych w Słowenii

Rodzaj	Krótki opis	Zidentyfikowany model biznesowy	Gdzie można to znaleźć
Przedsięwzięcie społeczne	gospodarstwa zorganizowane są jako organizacje NGO, które zapewniają miejsca pracy dla osób bezrobotnych, wolontariuszy, osób niepełnosprawnych i innych osób o szczególnych potrzebach.	gospodarstwo posiada swoje własne produkty i usługi, które sprzedaje na rynku ale potrzebuje wsparcia projektów.	www.korenika.si/ VGC
Miejsca terapeutyczne dla grup osób o szczególnych potrzebach	wykorzystują środowisko gospodarstwa i zarządzane są w taki sposób jak organizacje NGO i pozostają w relacji partnerskiej z usługami socjalnymi i medycznymi	gospodarstwa otrzymują wsparcie władz miejskich, darowizny (jako fundusz loteryjny), projekty UE, korzystają z pomocy wolontariuszy	drustvonoviparadoks.weebly.com/ przykład

Gospodarstwa dydaktyczne	wykorzystują środowisko gospodarstwa i stylu życia w gospodarstwie do przeprowadzania zajęć klasowych w terenie	gospodarstwa posiadają swój podstawowy biznes rolny a programy dydaktyczne stanowią dochód dodatkowy, wielokrotnie korzystają z projektów LEADES celu ulepszenia swojej działalności	blog-manez.com/ za-otroke/na-obi- sku-didakticne- kmetije/ to jest przykład – takich gospodarstw jest więcej
Spółeczność gospodarstwa domowego	gospodarstwo jako platforma społeczna i kreatywna gdzie ludzie starsi mogą wspólnie żyć	zidentyfikowano tylko jeden przykład	opublikowano artykuły w gazetach i pokazano prezentacje w telewizji
Centra mieszkalne	gospodarstwo jako miejsce dla edukacji i kreatywnej pracy	generowanie dochodu poprzez produkty, wykorzystanie projektów celem wprowadzenia ulepszeń i programu	Niewiele informacji (projekty pilotażowe)
Spółeczność	gospodarstwo jako miejsce wykorzystujące swoje możliwości terapeutyczne. Wielokrotnie stosują one permakulturę i metody biodynamiki zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Promują swoje miejsca jako mniej stresujące i jako środowiska kreatywne.	sprzedają programy i wykorzystują projekty w celu ulepszenia i do programu.	Niewiele informacji (projekty pilotażowe)

3. Tworzenie polityki

- Rząd Słowenii zmienił Rozporządzenie dotyczące działań dodatkowych w gospodarstwach w maju 2018 – dodano możliwość oficjalnej rejestracji gospodarstwa opiekuńczego pomimo tego, że warunki dotyczące takiej rejestracji nie zostały jeszcze jednoznacznie zdefiniowane.
- Rozporządzenie mówi o tym, że gospodarstwo, które ma być zarejestrowane jako działalność gospodarcza powinno ubiegać się o grant z Unii Europejskiej dotyczący wspierania różnorodności działań w tego typu ośrodkach. Wnioski należy przygotować we współpracy z organizacją, która jest zarejestrowana w Izbie Społecznej (Social Chamber). W ten sposób w ciągu kolejnych dwóch lat rząd może obserwować realne przypadki i przygotować konkretne standardy.

4. Inicjatywy Lokalnych Grup Działania

37 Lokalnych Grup Działania w Słowenii rozpoczęło nowy okres programowy (2016-2020) i uznało gospodarstwa opiekuńcze za priorytet, jednakże nie rozpoczęło jeszcze realnych projektów zmierzających do wprowadzenia ich w życie.

Zadania Lokalnych Grup Działania skupiają się na:

- Nowych produktach i usługach
- Nowych miejscach pracy
- Grupach osób o szczególnych potrzebach

Gospodarstwa opiekuńcze mogą być częścią wszystkich działań. Nadal poszukiwane jest realne partnerstwo, projekty i wskaźniki.

Partnerstwo w ramach eksperymentu ukierunkowanego na Lokalne Grupy Działania zmierza do rozwijania projektów przedsięwzięć społecznych – Inicjatywy inteligentnych wiosek – gospodarstwa opiekuńcze mogą być ich częścią.

5. Dobre praktyki:

a. Opieka domowa

HoCare - <https://www.interregeurope.eu/hocare/>

Dostawa Innowacyjnych rozwiązań dla Domu Opieki poprzez wzmocnienie współpracy w regionalnych łańcuchach innowacyjnych.

- Działania oddolne
- Innowacje wprowadzane przez użytkowników
- Zaprojektowane przez użytkowników
- Centryczne innowacje użytkowników
- Aktywne starzenie się
- Model współpracy innowacyjnej lub środowisko innowacyjne, w którym użytkownicy, przedsiębiorcy, badacze/ uniwersytety oraz władze publiczne współpracują w celu stworzenia innowacji – rząd, przedsiębiorcy, ośrodki naukowe i osoby cywilne pracują razem tworząc przyszłość i wprowadzają zmiany strukturalne wychodzące poza zakres możliwości jednej organizacji lub osoby, która mogłaby to zrobić samodzielnie.

b. Wspólnota osób starszych

- Idea innowacyjna Petera Prenzel'a – właściciela byłego gospodarstwa agroturystycznego, które zostało przekształcone w ośrodek dla osób starszych, które mogą być najemcami na konkretnych zasadach i gdzie najważniejszy jest szacunek jednej osoby do drugiej.
- Trybunał Audytorów Słowenii przedstawił rządowi Słowenii to gospodarstwo jako przykład dobrej praktyki w roku 2017.

c. Pierwsza prywatna agencja dla domów opieki w Słowenii

ProDomi - <http://www.prodomi.si/>

- Agencja łączy osoby, które potrzebują opieki z tymi, którzy mogą ją świadczyć
- Agencja działa głównie w miastach
- Klientami są osoby, które mogą zapłacić za takie usługi (wyższa klasa średnia)

d. Dziedzictwo społeczności Parnas

<http://zavod-parnas.org/>

Konwencja Ramowa Rady Europy dotycząca Wartości Dziedzictwa Kulturowego dla Społeczeństwa sugeruje aby na obszarach lokalnych organizowano grupy społeczności promujące dziedzictwo.

Strategia Dziedzictwa Europejskiego w Wieku XXI uznaje Dziedzictwo społeczności Parnas za dobrą praktykę z powodu:

- dobrej współpracy partnerskiej pomiędzy społecznością lokalną, organizacjami pozarządowymi, ekspertami, władzami miasta
- integracji osób starszych, młodych ochotników
- międzypokoleniowego uczenia się
- rozwoju ekoturystyki

e. Rodzinna Umowa o Dziedziczeniu

- przekazanie majątku następnemu pokoleniu
- umowa pomiędzy członkami rodzin określająca osobę przejmującą gospodarstwo po śmierci rodziców
- nowe relacje i nowe zakresy obowiązków
- młode osoby przejmujące gospodarstwo

Ana i Franc podpisali rodzinną umowę o dziedziczeniu w roku 2012 z synem i jego żoną. Z jednej strony ich życie wygląda na bardziej bezpieczne, ale z drugiej strony stracili autorytet – wiele razy mówią – nie mamy teraz żadnych praw.

f. Centrum współpracy międzypokoleniowej – innowacyjna idea na prowadzenie biznesu gdzie rolnik, użytkownicy końcowi oraz instytucje społeczne i instytucje zdrowia mogą współpracować jako partnerzy lub ekosystem. Pomysł ten był częścią projektu trans granicznego SEA (Social Economy Agency 2014 – Agencja Ekonomii Społecznej 2014).

6. Model Projektowania Usługi

<http://www.design-management.si/>

Instytut AreaDea dla rozwoju obszarów wiejskich jest partnerem projektu w Słoweńskim Centrum Kompetencji dotyczącej Zarządzania Projektem. Wierzymy, że idea zarządzania projektem może zostać wykorzystana także w gospodarstwach opiekuńczych celem tworzenia lepszych rozwiązań dla użytkowników, dla gospodarstw i społeczeństwa.

Gospodarstwa społeczne w Niemczech

Thomas van Elsen
Petrarca - European Academy for the Culture of Landscape
c/o University of Kassel

1. Przykład niemieckiego gospodarstwa społecznego

„Gospodarstwo społeczne” łączy pracę socjalną z produkcją rolną i realizuje cele społeczne, terapeutyczne i pedagogiczne. Pozwala ono osobom, które potrzebują wsparcia uczestniczyć w rytmie zajęć dziennych przez cały rok i zajmować się ogrodnictwem oraz pracą nad zwierzętami gospodarskimi. Gospodarstwa społeczne w Niemczech obejmują gospodarstwa i domy opieki, które integrują ludzi niepełnosprawnych fizycznie, psychicznie i emocjonalnie. Gospodarstwa tego typu oferują możliwości dla osób wykluczonych społecznie, przestępców i młodzieży z problemami w nauce, migrantów, narkomanów, osób długotrwale bezrobotnych i seniorów cierpiących na demencję. Ponadto, działają tu także gospodarstwa pedagogiczne i gospodarstwa - przedszkola oraz wiele innych placówek. Celem zasadniczym gospodarstw społecznych są: zapobieganie wykluczeniu, włączenie do społeczeństwa oraz poprawa jakości życia podopiecznych (cf. van Elsen & Kalisch 2008).

Gospodarstwo, praca na roli, hodowla roślin i zwierząt w ciągu całego roku, ma charakter terapeutyczny i pedagogiczny. Podstawą tych działań jest konkretna praca oraz związane z nią potwierdzenie własnej wartości, doświadczanie procesów wzrastania oraz dojrzewania, ponoszenie odpowiedzialności za zwierzęta i życie. Włączenie do gospodarstwa osób niezwiązanych z rolnictwem może przynieść dalekosiężne konsekwencje w przedsiębiorstwach rolnych gdzie wykonywana jest konkretna praca manualna, która musi być dostosowana do umiejętności wszystkich osób integrujących się w placówce (Limbrunner & van Elsen 2013). Integracja osób o szczególnych potrzebach ma długą tradycję w rolnictwie. Rolnicy kiedyś realizowali znacznie więcej zadań społecznych na obszarach wiejskich, aniżeli robią to dzisiaj.

Pod jednym dachem mieszkało kilka pokoleń. Do momentu zmiany ustroju politycznego duże państwowe gospodarstwa rolne w Niemczech Wschodnich były miejscem, gdzie wiele osób miało pracę. Po zjednoczeniu Niemiec niestety nie były one w stanie odnaleźć się na nowym rynku pracy. W wyniku industrializacji, specjalizacji i mechanizacji rolnictwa, zawody nie wymagające kwalifikacji opierające się na pracy manualnej zaczęły zanikać.

Zasadniczymi elementami działalności gospodarstw społecznych jest praca manualna i opieka nad ludźmi. Gospodarstwo społeczne opiera się na zrozumieniu rolnictwa, w którym nie obowiązuje zasada „albo pracujesz albo głodujesz”. Tworzone są miejsca dla wykonywania prac manualnych, które doceniane są od nowa. Przedsiębiorstwa zarządzane ekologicznie są tworzone z myślą o integracji osób o specjalnych potrzebach. W porównaniu z rolnictwem konwencjonalnym, rolnictwo ekologiczne ma tę zaletę, że zapewnia więcej pracy manualnej w gospodarstwie o stosunkowo zróżnicowanej strukturze. Ponadto, nie ma tam wielu niebezpieczeństw (np. unika się stosowania pestycydów) (Limbrunner & van Elsen 2013). W wielu krajach przez ostatnie kilkadziesiąt lat dominowały gospodarstwa ekologiczne, które specjalizują się w pracy socjalnej i integrują osoby o specjalnych potrzebach, a także dostosowują do tego swoją politykę działań. Z drugiej strony, otwarto wiele firm rodzinnych koncentrujących się na wykonywaniu zadań społecznych w warunkach dywersyfikacji dochodu – niemniej jednak, jest to nadal rzecz nowa w Niemczech. W praktyce wdrożono już wiele różnego rodzaju działań, które mogą motywować w różny sposób, były dopasowywane indywidualnie, zgodnie z uwarunkowaniami krajowymi i regionalnymi.

---

2. Rozwój gospodarstw społecznych w Niemczech

Projekt SoFar (2006-2008, Di Iacovo & O'Connor 2009) polegał na przeprowadzeniu wielu badań na temat możliwości jakie dają gospodarstwa społeczne w Niemczech. Dziesięć lat temu otwarto i włączono do sieci tylko dwa rodzaje gospodarstw społecznych: „zielone warsztaty chronione” (rolnictwo, ogrodnictwo i praca na wsi były częścią licznych warsztatów organizowanych dla osób niepełnosprawnych (warsztaty WfbM). Ponadto wdrożono program „Nauczanie Federalne Społeczności Pracującej w Gospodarstwie” spełniający rolę sieci dla gospodarstw pedagogicznych. Sporo gospodarstw ekodynamicznych połączyło terapię socjalną i zaczęło działać jako żyjące oraz pracujące ze sobą społeczności, które częściowo stały się członkami ogólnoswiatowego ruchu Camphill. Oprócz tego, pojawiło się wiele gospodarstw, które skupiły się na konkretnych grupach osób (opieka nad młodzieżą, przedszkole, projekty opiekuńcze dla osób starszych, dodatkowa pomoc, osoby długoterminowo bezrobotne, osoby chore psychicznie itd.). W kolejnym projekcie krajowym: „Gospodarstwa społeczne w gospodarstwach ekologicznych w Niemczech” (2008-2011) ufundowanym przez Niemieckie Ministerstwo Rolnictwa opisano i przeanalizowano wiele przypadków pod kątem pracy socjalnej, terapeutycznej oraz pedagogicznej (van Elsen et al., 2010, 2011).

W roku 2009 powstał Niemiecki Związek Gospodarstw Społecznych (DASoL). Związek DASoL działał jako forum wymiany różnych gospodarstw społecznych. Ponadto ma promować ich dalszy rozwój, wspierać sieć inicjatyw indywidualnych poprzez kontakty regionalne i programy tematyczne, przygotowywać pakiety zainteresowań dla udziałowców oraz sieci już istniejących, a także uwidaczniać potencjał gospodarstw społecznych. Oprócz tego, związek DASoL przeprowadza badania, szkolenia a także kontroluje poziom jakości w gospodarstwach społecznych. DASoL (www.soziale-landwirtschaft.de) działa pod patronatem organizacji non-profit Petrarca (European Academy of Landscape Culture – Europejska Akademia Kultury Krajobrazu).

W oparciu o wyniki projektu SoFar przeprowadzono innowacyjne badanie konkretnego przypadku i opisano przeszkody rozwojowe. Regionalne grupy robocze wzięły udział w kursie w ramach projektu „Rolnictwo społeczne w gospodarstwach ekologicznych w Niemczech” (van Elsen et al. 2010, 2011). Największe bariery to brak współpracy pomiędzy sektorem społecznym a gospodarstwami, duża ilość różnych przepisów prawnych, a także brak sieci kontaktów. Badanie wszystkich gospodarstw społecznych udało się dzięki dużemu zaangażowaniu wszystkich uczestników, pomimo trudnych warunków finansowych. W celu promowania sieci kontaktów projekt rozpoczęto poprzez nawiązanie współpracy na poziomie regionalnym. Działania te zakończyły się sukcesem. Projekt DASoL pod koniec realizacji wzmocnił współpracę regionalnych grup roboczych. Do tej pory dominowały gospodarstwa ekologiczne, jednakże wyraźnie wzrastało zainteresowanie gospodarstwami konwencjonalnymi.

3. Różne formy gospodarstw społecznych, ich cele, sposoby wdrażania i wyzwania

Poniżej przedstawiono pięć przykładów gospodarstw społecznych: antropozoficzne życie i praca w społeczności „zielone obszary” warsztaty dla osób niepełnosprawnych (WfbM) oraz gospodarstwa społeczne dla osób bezdomnych, psychicznie chorych oraz osób z autyzmem. Opisano także przykłady różnego rodzaju podejścia do podopiecznych w gospodarstwach społecznych w Niemczech.¹

---

1 Opis gospodarstw pedagogicznych znajduje się na stronie Federalnej Społeczności Pracującej Gospodarstw Pedagogicznych (BAGLoB). Kolejne przykłady gospodarstw w ramach innych obszarów pracy społecznej i terapii przedstawiono na stronie Niemieckiego Związku Gospodarstw Społecznych (DASoL) w języku niemieckim.

3.1 Społeczności żyjące i pracujące na podstawie antropozoficznej

Wiele gospodarstw ekologicznych wzorowało się na wytycznych Rudolfa Steinera na temat Pedagogiki Leczniczej (1924) opisaną podczas Kursu Rolniczego (1924), która później przyczyniła się do utworzenia gospodarstw biodynamicznych. Częściowo nadal działają one jako ruch Camphill, zainicjowany przez Karla Königa, łączący gospodarstwa biodynamiczne z włączaniem do społeczeństwa osób o specjalnych potrzebach, które wymagały opieki. Gospodarstwa te wraz z instytucjami pozarolniczymi założyły w Niemczech Stowarzyszenie Antropozoficznej Edukacji Leczniczej, Terapii Społecznej i Pracy Socjalnej e.V.

Przykładem jest jedna ze społeczności żyjącej i pracującej ze sobą Weide-Hardebek, w której mieszkają i pracują osoby zdrowe oraz niepełnosprawne. Podstawą ekonomiczną i prawną dla tej społeczności jest przede wszystkim XII Niemiecki Kodeks Bezpieczeństwa Społecznego (SGB XII) i poprzednia Ustawa dotycząca Federalnej Opieki Społecznej (BSHG), która reguluje podstawę prawną wsparcia integracyjnego. W obszarze pracy społeczność żyjąca i pracująca ze sobą Weide-Hardebek jest „innego rodzaju miejscem zatrudnienia”. Podstawową ideą poza formą prawną jest fakt, że wszystkie budynki i tereny należące do społeczności zostały przekazane instytucji charytatywnej, która uniemożliwia ich sprzedaż i dziedziczenie. To ma znaczenie dla osób, które ponoszą odpowiedzialność za wykonywane zadania i są równo traktowane w gospodarstwie. Ponadto, z założenia zarządzanie biodynamiczne ma być także zabezpieczone na przyszłość. Firma non-profit sprawdzająca uprawy i hodowlę LBF Weide-Hardebek mbH ma zawartą umowę na świadczenie usług z miejską instytucją opieki społecznej w dzielnicy Segeberg. Umowa zawiera zakres i opis jakości świadczonych usług na rzecz osób niepełnosprawnych. Kwestie finansowe zostały określone w dodatkowej umowie dotyczącej wynagrodzenia, która także została zawarta z regionalną instytucją wsparcia społecznego. Wynagrodzenie finansowe składa się z kwot ryczałtowych oraz kwot za świadczenie indywidualnych usług na danym obszarze. Co z kolei skutkuje przyznaniem nowego dodatku dziennego dla personelu na pokrycie kosztów życia. Dodatek ten jest taki sam dla wszystkich rezydentów. Społeczność żyjąca i pracująca razem jest członkiem organizacji nadrzędnej dla DRK-Landesverband Schleswig-Holstein oraz Stowarzyszenia Antropozoficznej Edukacji Leczniczej, Terapii Społecznej i Pracy Socjalnej e.V. Misją organizacji patronackich jest przedstawianie problemów i potrzeb osób niepełnosprawnych, a także instytucji działających w sektorze socjalnym i ich relacji ponadregionalnych na poziomie politycznym.

3.2 „Obszary zielone” – warsztaty dla Osób Niepełnosprawnych (WfbM)

W chwili powstała Republika Federalna Niemiec i po wydarzeniach związanych z Trzecią Obecnie w Republice Federalnej Niemiec działa około 179 warsztatów dla osób niepełnosprawnych. Warsztaty zatrudniają ponad 284.000 pracowników (rok 2010). Najwięcej (80%) osób pracuje w WfbM. Są to osoby niepełnosprawne intelektualnie. Pracowników z problemami psychicznymi jest 16% a osób niepełnosprawnych fizycznie 4% spośród wszystkich osób zatrudnionych. W oparciu o wyniki ankiety krajowej przeprowadzonej w roku 2006 przez Bergmanna zakłada się, że na „zielonym obszarze” istnieje około 150 WfbM, (ok 5.000 zatrudnionych). Termin „zielony obszar” obejmuje rolnictwo, ogrodnictwo, florystykę i projektowanie krajobrazu, a także prace leśne.

Tradycyjnie wiele obiektów dla osób niepełnosprawnych posiada ogród warzywny, który zapewnia częściową samowystarczalność. W procesie uprzemysłowienia rolnictwa, samowystarczalność stała się niedochodowa, nastąpiło odejście od zawodów rolniczych i ogrodniczych, na rzecz produkcji przemysłowej. Z powodu wzrostu popularności rolnictwa ekologicznego oraz poprzez intensywne badania wartości terapeutycznej jaką odgrywa praca w przypadku osób niepełnosprawnych, w latach osiem-

---

dziesiątych XX wieku „ponownie odkryto” ten obszar w zakresie pracy. Wysoce terapeutyczna wartość takiej pracy i związane z tym możliwości dla osób niepełnosprawnych oparte są na różnych aspektach (podsumowanych przez Neuberger et al. (2006: 194-209), Hermanowski (1992: 21ff.) i AGÖL eV (2000: 176)):

- Doświadczenie regularnego rozkładu dnia i zachowanie rutyny w rytmach oraz cyklach rolnych. Działania tego typu zapewniają poczucie stabilizacji.
- Efekt bodźca środowiskowego może być sklasyfikowany jako bardzo stymulujący.
- Dzięki rozbudowanemu środowisku pracy, nawet osoby wymagające dużej przestrzeni i mające potrzebę ruchu mają szansę zintegrować się zgodnie ze swoimi upodobaniami i na przykład rozładować agresję poprzez pracę fizyczną.
- Praca w grupie wzmacnia kontakty społeczne oraz doświadczenie wspólnej pracy w celu poprawy jej efektywności i daje poczucie bycia częścią społeczności.
- Opieka nad zwierzętami i roślinami, które mogą w pewien sposób „komunikować” swoje oczekiwania. Cel pracy oraz konieczność jej wykonania mogą być dostrzeżone przez osoby niepełnosprawne. To skutkuje często zwiększeniem identyfikacji ze środowiskiem i wzrostem motywacji do pracy.
- Proces uczenia się każdej osoby niepełnosprawnej może być dostosowany do wykonywanej przez nią pracy i odbywać się na różnych poziomach trudności oraz na różnych etapach.
- Na obszarze zielonym wymagane umiejętności rozwojowe, osobowość, poczucie odpowiedzialności i wysoką samoocenę można osiągnąć poprzez zastosowanie wysokiego poziomu niezależności.
- W kontakcie z klientami (na przykład w marketingu, przy wizycie w stajni, korzystaniu z opieki w budynkach publicznych) potwierdzenie sukcesu w pracy można osiągnąć poprzez docenienie wytworzonych produktów, usług oraz pochwałę. Tego typu działania również sprzyjają integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem.

3.3 Gospodarstwa społeczne dla osób bezdomnych

Oprócz powyżej opisanych przykładów, czyli pracy z osobami niepełnosprawnymi, bezpieczną przyszłość finansową zapewnia sytuacja prawna. Instytucje działające dla innych grup docelowych zazwyczaj pracują przy mniej bezpiecznej perspektywie finansowej. Poniżej przedstawiono dwa gospodarstwa ekologiczne jako przykłady placówek, które integrują osoby bezdomne, głównie osoby uzależnione - Haus Segenborn (Diakonie Michaelshoven) w Waldbröl (NRW) i Hof Helle Platte (Erlacher Höhe) w Großerlach (Baden-Württemberg). Liczba osób bezdomnych w Niemczech jest obecnie oszacowana na około 265.000. Bezdomności często towarzyszy nałóg lub choroba psychiczna. Prawie 60% wszystkich bezdomnych jest obecnie uzależniona od alkoholu, od 15% do 30% cierpi na choroby psychiczne takie jak depresja lub zaburzenia lękowe. W ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci cele integracji osób bezdomnych i uzależnionych uległy zmianie. W dniu dzisiejszym po pobycie w placówce podopieczni mają trudności ze znalezieniem pracy w rolnictwie o wysokim stopniu technologicznym. Niemniej jednak, oba przypadki udowodniły, że sektor rolniczy jest sensownym miejscem dla integracji ze względu na swoje struktury jak i wszechstronność.

Placówka Erlacher jest instytucją stacjonarną dla osób bezdomnych i osób uzależnionych, które potrzebują pomocy. W socjo-terapeutycznej instytucji Helle Platte celem działań jest wsparcie podopiecznych w zachowaniu abstynencji. W placówce Haus Segenborn istnieją trzy obszary pracy: „obszar zielony”, „obszar domowej ekonomii” i „usługi budowlane”. Instytucja socjoterapeutyczna Halle Platte prowadzi prace w gospodarstwie. Różnica pomiędzy tymi instytucjami dotyczy średniej długości pobytu podopiecznych w placówce (Haus Segenborn – od 12 do 36 miesięcy, Helle Platte - średnio tylko 6 miesięcy). Placówka Haus Segenborn dysponuje 15 miejscami dla podopiecznych przebywających w niej przez dłuższy okres czasu.

Gospodarstwo rolne Hof Helle Platte o powierzchni 185 hektarów jest dwa razy większe niż gospodarstwo Haus Segenborn. Dzięki temu gospodarstwo Helle Platte otrzymuje wsparcie dodatkowe. Są to gospodarstwa ekologiczne i należą do stowarzyszeń rolniczych Bioland oraz Demeter. Najbardziej charakterystyczną cechą obu gospodarstw jest fakt, że zajmują się hodowlą krów z jedną zasadniczą różnicą: gospodarstwo Helle Platte zajmuje się hodowlą krów mięsnych, a gospodarstwo Haus Segenborn hodowlą krów mlecznych. Poza pracą w rolnictwie gospodarstwo Helle Platte oferuje usługi w zakresie zarządzania gruntami miejskimi i prywatnymi, a także zawiera umowy na produkcję. Możliwości zatrudnienia w obu placówkach są podobne. Pracować można w sklepiku rolnym lub wykonywać prace naprawcze.

Wielu podopiecznych miało wcześniej kontakt z rolnictwem i ukończyło szkolenia w tym zakresie. Pomimo tego, że większość podopiecznych nie wybrała placówkiz powodu prac rolnych, to nie chcą oni pracować w innym obszarze aniżeli ten, który zapewnia placówka. Wszechstronność prac w rolnictwie postrzegana jest jako urozmaicenie, które stwarza miejsce kontaktu i niszę dla podopiecznych. Każdy obszar, zarówno w sklepiku rolnym lub oborze czy też na terenie dla zwierząt skupia się na innej pracy, co umożliwia adaptację w ramach konkretnego rodzaju zatrudnienia, spełnia potrzeby, a także wykorzystuje zdolności podopiecznych. Najbardziej ceniona jest praca ze zwierzętami. Z racji tego, że zwierzęta nie mają żadnych zahamowań podopieczni nawet po kilku latach izolacji od społeczeństwa są w stanie nawiązać z nimi kontakt. Efekt leczniczy i stabilizujący jest punktem odniesienia dla ludzi oraz zwierząt.

3.4 Gospodarstwa społeczne w kontekście opieki socjalno-psychiatrycznej

Gospodarstwo społeczne może realizować zadania społeczne w zakresie edukacji, zatrudnienia i terapii. Z punktu widzenia pracy socjalnej potencjał terapeutyczny wynika z połączenia rolnictwa z opieką socjalno-psychiatryczną, która świadczona jest na rzecz osób psychicznie chorych lub niepełnosprawnych psychicznie (Havergoh, in van Elsen et al. 2011). Analizy potencjału terapeutycznego rolnictwa społecznego, dokonano na przykładzie trzech placówek rehabilitacyjnych zamkniętych lub domów pobytu, gdzie zapewniane jest odpowiednie wsparcie oraz opieka długoterminowa. Po przeprowadzeniu badań pojawiły się pytania: jakie warunki zasadnicze powinny zostać spełnione, aby można w pełni wykorzystać potencjał terapeutyczny placówki i jakie kwestie szczególne wymagane są przy leczeniu osób psychicznie chorych. Placówki Merjehop (w Marburgu, www.merjehop.de) i placówka Hof Windheim (Stadthagen, <http://projekt-probsthagen.de>) zostały założone jako instytucje socjalno-psychiatryczne w latach 1989/90. Placówki te wykorzystują rolnictwo do celów terapeutycznych, a nie ekonomicznych. Wyprodukowane produkty przeznaczone są na własne potrzeby placówki. Placówka Windheim używa nadwyżkę poprzez dochody z niewielkiego sklepiku, w którym sprzedawane są produkty własne. Placówka Buschberghof (Fuhlenhagen, www.buschberghof.de) jest przedsiębiorstwem działającym od wielu lat. Gospodarstwo powstało znacznie wcześniej zanim skupiono się na zintegrowanej antropozoficznej terapii socjalnej w roku 1972. Oba te obszary były ekonomicznie niezależne od siebie jednakże z założenia promowały tę samą ideę. Produkty wytworzone w tej placówce przeznaczone są na własne potrzeby i przekazywane zgodnie z polityką CSA (Rolnictwa Wspieranego przez Społeczność).

Specjalny potencjał terapeutyczny rolnictwa społecznego w kontekście opieki socjalno-psychiatrycznej dzieli się na różne obszary:

Praca to codzienne zajęcia rutynowe, zajęcia tygodniowe oraz roczne oraz różne inne zadania dodatkowe. Ponadto, oprócz uprawy ziemi, wykonywane są różne prace w ogrodnictwie, prace związane z utrzymaniem domu, prace rzemieślnicze, a także prace związane z obróbką własnych produktów i marketingu. Praca jest potrzebna i realizowana na zrozumiałych zasadach. Co jest szczególnie waż-

---

ne dla osób psychicznie chorych. Praca ma także charakter symboliczny („zbieranie owoców własnej pracy”). Produktywność materialna wynikająca z realizacji działań własnych umożliwia podopiecznym zamianę ról z tego, który „bierze” na tego, który „daje”.

Zwierzęta odgrywają szczególną rolę w kwestii opieki i są konieczne. Zwierzęta motywują do pracy, stanowią wyzwanie i promują poczucie odpowiedzialności. Ponadto uczą przestrzegania rutyny dziennej w zakresie wykonywania obowiązków związanych z opieką nad zwierzętami.

Gospodarstwo rolne może być rozumiane jako system, który sam z siebie może się rozwijać lub też spełniać efekt terapeutyczny. Posiada ono wiele struktur naturalnych, których nie trzeba sztucznie tworzyć. To zapewnia realia codziennego życia, które z kolei trudno osiągnąć w placówce stacjonarnej z zakwaterowaniem. Ważnym aspektem jest tutaj fakt, że podopieczni uzyskujący wsparcie decydują o wyborze tej instytucji i sami wybierają styl życia w gospodarstwie. Personel musi rozumieć jak pracować i komunikować się z osobami indywidualnie oraz jakie są elementy terapeutyczne są cenne w gospodarstwie. Istotną kwestią związaną z pracą nad zwierzętami jest odpowiednia opieka, ponieważ ma ona bezpośredni wpływ na dobre samopoczucie podopiecznych, którzy się nimi zajmują. Czasami osoby żyjące w sąsiedztwie reagują ze strachem i bronią się przed utworzeniem nowej placówki. Ważne jest aby podkreślać to, że promowany jest tutaj zdrowy klimat sąsiedzki.

Osoby chore psychicznie często nie są w stanie podjąć pracy na stałe. Z jednej strony, przyjmowane leki mogą w znacznym stopniu zmniejszyć wydajność oraz wytrwałość a z drugiej strony mogą często prowadzić do niezdolności do pracy w czasie nawrotu choroby. Wyniki ankiety wskazują na potrzebę przeprowadzenia badań na temat tego jak połączyć usługi socjalne w firmach i w tym samym czasie zminimalizować napięcie, konflikty oraz sprzeczności pomiędzy pracą podopiecznych a wymaganiami ekonomicznymi w gospodarstwie. Efekt społeczny i terapeutyczny powinny być brane pod uwagę zawsze na pierwszym miejscu przed aspektem ekonomicznym.

3.5 Osoby z autyzmem w gospodarstwie społecznym

Osoby z autyzmem z powodu (auto) agresywnych zachowań i specyficznych indywidualnych potrzeb mają generalnie niewielki dostęp do podstawowych form pomocy. Osobom cierpiącym na choroby dotyczące percepcji trudno jest odnaleźć swoje miejsce z środowisku, stać się częścią grupy. Innym osobom z kolei trudno zrozumieć ich potrzeby.

W oparciu o trzy badania przeprowadzone przez Nagela (2010) zaprezentowane zostaną warunki zasadnicze, które muszą być spełnione, aby przebywanie i/lub praca w gospodarstwie były odpowiednim sposobem na życie lub pracę dla osób z autyzmem. Badania przeprowadzono w gospodarstwach Meyerwiede i Steinich w Niemczech oraz na Farmie Życia w Polsce. W placówkach tych wykonywane są prace rolne i ogrodnicze na różnych poziomach w oparciu o podstawę ekologiczną oraz biodynamiczną.

Wyniki badań pokazały, że prace muszą być dostosowane do potrzeb osób z autyzmem, aby umożliwić im jej prawidłowe wykonanie bez niczyjej pomocy. Konieczna może okazać się adaptacja do gospodarstwa, w którym nie wszystkie prace rolne mogą podopiecznym odpowiadać. Dobra organizacja i odpowiednie miejsca pracy są ważne dla określenia a także śledzenia procesu wykonywania pracy. Obszar prac rolnych w ramach placówki pedagogicznej ponosi za sobą koszty takie, jak wyspecjalizowany personel zatrudniony w rolnictwie, karmienie zwierząt i zakup nasion. Opieka nad zwierzętami i utrzymanie gospodarstwa stwarzają problem w przypadku braku odpowiedniej ilości wykwalifikowanych pracowników oraz braku odpowiedniej struktury organizacyjnej. Jednym z wyzwań we wszystkich trzech gospodarstwach jest połączenie potrzeb edukacyjnych z rolnictwem. Obszar ogrodu zapewnia różnorodność prac. Osoby, które udzielały wywiadu wyjaśniały, że podopieczni z autyzmem mogą tutaj znaleźć pracę dla siebie. W niektórych przypadkach możliwe jest wykorzystanie umiejętności charakterystycznych dla autyzmu, które posiadają osoby chore. Praca z wykorzystaniem tych umiejętności

może spełniać ich potrzeby. Budowa stodoły dla zwierząt gospodarskich, układanie kompostu czy produkcja nowozu naturalnego może w ogóle nie sprawiać problemu podczas kontaktu z nieprzyjemnym zapachem i tak samo wykonywana ciężka praca fizyczna. Praca ze zwierzętami jest pracą, która ma sens. Ponadto, zwierzęta zapewniają zrozumiały i powracający rytm, który jest szczególnie ważny dla osób z autyzmem. Dla nich ważna jest dobra organizacja i porządek dnia. Jednakże, pomimo wielu starań, nadal ograniczona jest relacja pomiędzy osobami z autyzmem, a zwierzętami.

Miejsca prac rolnych, zarówno w pracy ze zwierzętami, pracy w ogrodzie i w lesie dają o wiele więcej korzyści niż inne prace wykonywane podczas warsztatów, ponieważ są one realizowane na świeżym powietrzu. Łatwiej jest tu rozładować napięcie niż w pomieszczeniu zamkniętym, łatwiej się poruszać i zapewnić równowagę fizyczną. Wszystkie osoby, które udzieliły wywiadu zaobserwowały pozytywny rozwój u osób z autyzmem.

Postęp rozwojowy podopiecznych może być częściowo bezpośrednio powiązany z pracą i wzrostem samooceny. Opracowywane są wymagania dotyczące pomiaru jakości życia, satysfakcji i samorealizacji. Gospodarstwa mogą służyć jako miejsca pracy dla osób z autyzmem mieszkających poza tym gospodarstwem, ale także mogą być miejscem pracy dla osób mieszkających w placówce na stałe. Badania wykazały, że osoby z autyzmem integrują się z gospodarstwem, ponieważ jest ono ukierunkowane na ich potrzeby. Bardzo pomocne w przystosowaniu do środowiska pracy i wykonywania pracy samodzielnie są pomoce orientacyjne w formie oznakowań przestrzennych oraz wyznaczone miejsca, które są łatwo zauważalne.

Podsumowując: praca w rolnictwie może spełniać różne potrzeby osób z autyzmem i zapewnić im odpowiednią pracę, o ile zostaną spełnione określone warunki.

Bibliografia

- ARBEITSGEMEINSCHAFT ÖKOLOGISCHER LANDBAU e.V. (Ed.) (2000): Leitfaden Ökologischer Landbau in Werkstätten für Behinderte. Verlag für Akademische Schriften. Frankfurt (Main). 217 pp.
- Di Iacovo, F.; O'Connor, D. (Hrsg.) (2009): Supporting Policies for Social Farming in Europe. Progressing Multifunctionality in Responsive Rural Areas. SoFar project: supporting EU agricultural policies. – Arsia, Florenz (Italien), 221 pp.
- Hermanowski, R. (1992): Ökologischer Land- und Gartenbau mit Behinderten. Planung eines ökologisch wirtschaftenden landwirtschaftlichen Betriebes mit Arbeitsplätzen für Behinderte. – KTBL-Schrift 350. Landwirtschaftsverlag. Münster-Hiltrup. 123 pp.
- Limbrunner, A., van Elsen, T. (Ed.) (2013): Boden unter den Füßen. Grüne Sozialarbeit – Soziale Landwirtschaft – Social Farming. – Beltz Juventa, Weinheim/Basel, 182 pp.
- Nagel, S. (2010): Soziale Landwirtschaft als Lebens- und Arbeitsbereich für Menschen mit Autismus im Erwachsenenalter. – Diplomarbeit Hochschule Lausitz, 103 pp.
- Neuberger, K., Stephan, I., Hermanowski, R., Flake, A., Post, F.-J., van Elsen, T. (2006): Farming for Health: Aspects from Germany. - In: Hassink, J., van Dijk, M. (Eds.): Farming for Health. Green Care Farming across Europe and the United States of America. Wageningen UR Frontis Series Vol. 13., Springer :193-211, Dordrecht (NL).
- Scheurenberg, J. (2009): Integration von wohnungslosen Menschen in der Landwirtschaft – Potenziale und Probleme in zwei ökologisch wirtschaftenden Betrieben. Bachelorarbeit Universität Kassel – Witzenhausen, 76 S.
- SGB (Sozialgesetzbuch) IX (2006): Rehabilitation und Teilhabe behinderter Menschen, Textausgabe mit Sachverzeichnis und einer Einführung von Harry Fuchs. 5. neu bearbeitete Auflage, Deutscher Taschenbuch Verlag, 557 pp.
- van Elsen, T., Ehlers, H. (2011): Landwirtschaft als Ort therapeutischer Wirksamkeit – eine Bewusstseinsfrage. – Seelenpflege 1: 46-52, Dornach.
- van Elsen, T., Jaenichen, A., Kalisch, M., Limbrunner, A. (2010): Soziale Landwirtschaft auf Biobetrieben in Deutschland. – Schlussbericht zum Projekt 08OE223, gefördert vom Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (BMELV) im Rahmen des Bundesprogramms Ökologischer Landbau. Witzenhausen, 204 pp. – Download <http://orgprints.org/18044/>.
- van Elsen, T., Jaenichen, A., Pfirrmann, D., Havergho, J., Swoboda, F., Limbrunner, A. (2011): Soziale Landwirtschaft auf Biobetrieben in Deutschland, Phase 2. – Schlussbericht zum Projekt 2810OE007, gefördert vom Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (BMELV) im Rahmen des Bundesprogramms Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft. Witzenhausen, 197 pp. – Download www.orgprints.org/21649/.
- van Elsen, T., Kalisch, M. (Red.) (2008): Witzenhäuser Positionspapier zum Mehrwert Sozialer Landwirtschaft. Erarbeitet von den Teilnehmerinnen und Teilnehmern der Tagung „Der Mehrwert Sozialer Landwirtschaft“ vom 26. bis 28. Oktober 2007 in Witzenhausen. – In: Friedel, R., Spindler, E.A. (Hrsg.): Nachhaltige Entwicklung ländlicher Räume. VS Verlag: 209-213, Wiesbaden.

**System pomocy społecznej
– możliwości funkcjonowania
gospodarstw opiekuńczych w Polsce**

System pomocy społecznej w Polsce na przykładzie powiatu tucholskiego

*Anna Toby
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
w Tucholi*

Możliwości dla tworzenia i funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych

Pomoc społeczna od dnia 1 maja 2004 r. funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Tekst jednolity Dz.U. 2018 poz. 1508).

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i samorządowej (marszałkowie województw, starostowie na poziomie powiatów oraz wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast) na poziomie gmin). Realizując zadania pomocy społecznej współpracują oni, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Obowiązek zapewnienia opieki osobie wymagającej pomocy z powodu wieku lub niepełnosprawności spoczywa na rodzinie, w dalszej kolejności na pomocy społecznej.

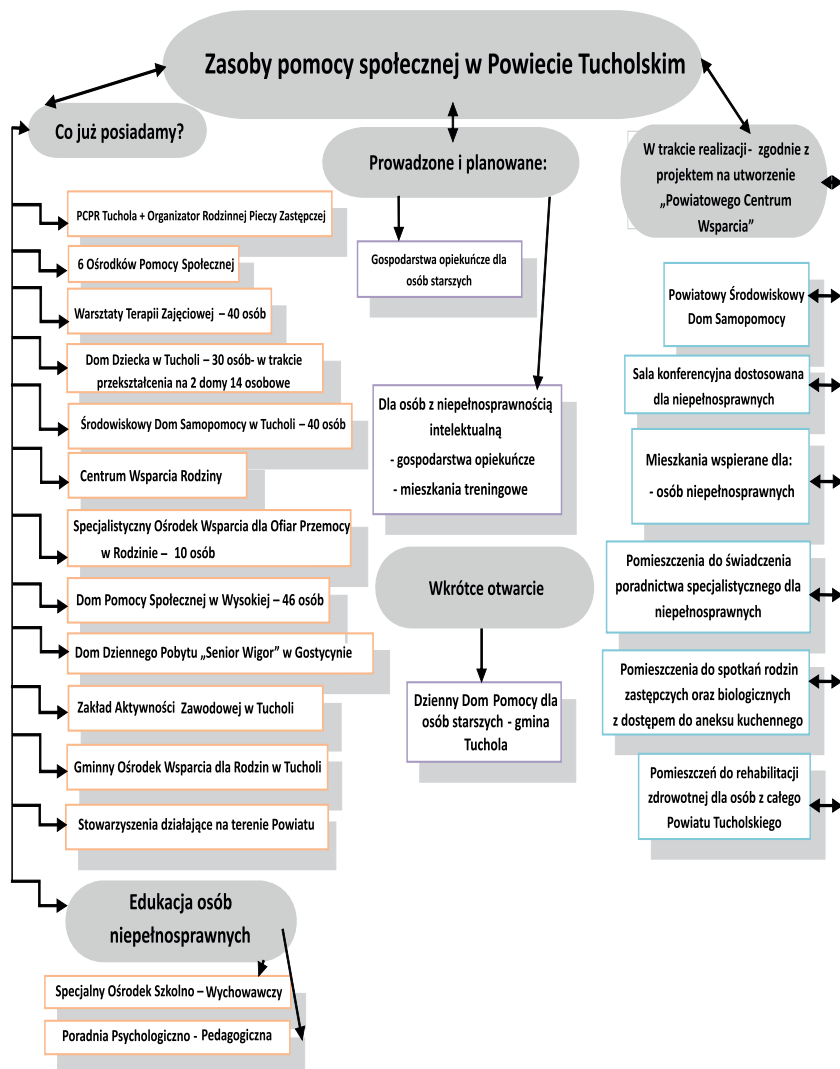
Każdy powiat na bieżąco dokonuje analizy występujących na co dzień problemów społecznych. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tucholi we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej oraz innymi instytucjami i stowarzyszeniami, na co dzień rozwiązuje problemy osób potrzebujących wsparcia. Problemy trudne, specyficzne i niejednokrotnie bardzo skomplikowane. Naszą misją jest zapewnienie mieszkańcom powiatu warunków do godnego życia i rozwoju poprzez wspieranie wszelkiej aktywności oraz informowanie o możliwościach wykorzystania własnych i zewnętrznych zasobów. Nowelizacja ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, wprowadziła obowiązek przygotowywania corocznie przez gminy, powiaty i samorząd województwa oceny zasobów pomocy społecznej, która jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa, jednak w sposób bezpośredni jest ona realizowana przez odpowiednio Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie i Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej. Narzędzie to składa się m.in. z części, w której analizie poddane są dane o sytuacji demograficznej i społecznej, dane o korzystających z pomocy i wsparcia, zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia, które dają nam obraz o zasobach i potrzebach w powiecie.

Tworzona jest również Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu, która jest dokumentem określającym podstawowe problemy społeczne występujące na terenie powiatu tucholskiego i działania zmierzające do minimalizacji tych trudności. Działania w ramach Strategii, pozwalają nie tylko na usuwanie przyczyn tkwiących często w sferze psychicznej i społecznej czy rozszerzenie form pomocy instytucjonalnej, ale również na skuteczne rozwiązanie problemów poszczególnych grup docelowych.

Kolejnym dokumentem pozwalającym nam na dogłębną analizę jest Program Wyrównywania Szans Osobom Niepełnosprawnym w Powiecie Tucholskim na lata 2015-2020. Głównym celem programu jest wskazanie działań prowadzących do pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym i zawodowym. Niepełnosprawność wpływa na wszystkie sfery życia osoby nią dotkniętej. Może ograniczać mobilność, dostęp do szkół i zawodów, motywację do kontaktów z innymi ludźmi. Zadaniem służb publicznych jest stworzenie takich warunków, by osoby niepełnosprawne w pełni mogły wykorzystać swój potencjał i realizować się zarówno w sferze zawodowej jak i uczestniczyć w życiu społecznym.

Efektywne wykorzystanie dostępnych środków wymaga współpracy w realizacji tego celu pomiędzy podmiotami ze wszystkich sektorów. Jednostki administracji muszą koordynować i stymulować współpracę. Tylko łącząc potencjał wielu podmiotów proces aktywizacji osób niepełnosprawnych może być skuteczny.

Rolą regionów jest przede wszystkim – pomijając finansowanie niektórych form polityki senioralnej dzięki środkom własnym i unijnym – dostarczanie przykładów dobrych praktyk i innowacji społecznych, czyli działań, które umożliwiają lepsze osiągnięcie założonych celów. Chodzi o upowszechnianie informacji o rozwiązaniach, które przyniosły pożądane rezultaty w innych miejscach lub które są możliwe do wdrożenia. Została przeprowadzona analiza zasobów powiatu tucholskiego, którą przedstawiam poniżej.

Przepisy prawne dotyczące gospodarstw opiekuńczych

*Monika Bauza
Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie*

Nazwa „gospodarstwo opiekuńcze” jest określeniem pewnej potencjalnej formy działania, jednakże określenie to nie ma umocowania w żadnym przepisie prawnym. Inaczej rzecz ujmując, nie istnieje żadna ustawowa definicja tej formy działalności. Należy więc, przy podejmowaniu działalności w formie gospodarstwa opiekuńczego posilkować się aktami prawnymi, które umożliwią legalne i zgodne z prawem prowadzenie tego typu przedsięwzięcia, co oczywiście stanowi pewną niedogodność. Pocięające jest to, iż obowiązujące przepisy, nawet jeśli wprost nie odnoszą się do pojęcia „gospodarstwo opiekuńcze”, umożliwiają realizację tej działalności. Najczęściej, chociaż nie jest to regułą, działalność taka, podobnie jak agroturystyka, jest realizowana na terenach wiejskich, w oparciu o posiadane gospodarstwo rolne. W przypadku agroturystyki rolnicy mogą korzystać z wyłączenia zastosowania ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców, określonego w art. 6 tej ustawy, zgodnie z którym „przepisów ustawy nie stosuje się do wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów”. Odnośnie gospodarstw opiekuńczych, powyższe wyłączenie raczej nie wchodzi w grę, gdyż działalność ta wykracza poza zakres określony w art. 6. W związku z powyższym, w Polsce gospodarstwa opiekuńcze funkcjonują często jako podmioty ekonomii społecznej, czyli fundacje, stowarzyszenia lub spółdzielnie socjalne (ewentualnie spółka kapitałowa zwana potocznie spółką non profit). Prawo dopuszcza również formę działalności gospodarczej.

Fundacja jest organizacją pozarządową powoływaną dla celów społecznie lub gospodarczo użytecznych (czyli również do celów zapewnienia opieki osobom starszym), wyposażoną w majątek przeznaczony na realizację tych celów, ustanawianą przez fundatora w oświadczeniu woli złożonym przed notariuszem (lub w testamencie), uzyskującą osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego. Istotą fundacji jest zatem istnienie majątku przeznaczonego przez fundatora na publicznie użyteczny cel. Opiekę nad majątkiem oraz odpowiedzialność za realizację celów przejmuje, po zarejestrowaniu fundacji, zarząd. Stowarzyszenie jest to grupa osób, które mają wspólne zainteresowania lub wspólny cel (np. opieka nad osobami starszymi). Osoby te wspólnie rozwijają swoje zainteresowania lub dążą do osiągnięcia wyznaczonego sobie celu.

Podstawowe cechy każdego stowarzyszenia to:

- dobrowolność – oznacza swobodę tworzenia stowarzyszeń, dobrowolność przystępowania i występowania członków – nikt nie może nas zmusić do bycia członkiem stowarzyszenia,
- samorządność – to niezależność wobec podmiotów zewnętrznych i swoboda ustalania norm oraz reguł wewnętrznych,
- trwałość – oznacza, że istnieje ono niezależnie od konkretnego składu osobowego swoich członków (pod warunkiem, że będzie ich co najmniej 7 w stowarzyszeniu zarejestrowanym lub 3, jeśli jest to stowarzyszenie zwykłe),
- niezarobkowy cel – oznacza, że nie można podzielić majątku stowarzyszenia pomiędzy członków tak jak w spółkach.

Spółdzielnia socjalna, jest to podmiot polskiego prawa łączący cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej (przedsiębiorstwo społeczne). Członkami spółdzielni socjalnej muszą być co najmniej w 50% osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym wykluczeniem ze względu na wiek, stan zdrowia itp. Spółdzielnia socjalna, opiera się na zasadzie osobistego świadczenia pracy przez jej członków.

Stosunkowo najmniej znaną formą działań społecznych jest możliwość prowadzenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w celach społecznych. Zgodnie z kodeksem spółek handlowych spółka z o.o. może mieć inne cele, niż osiąganie zysku, tj. cele społeczne (w tym działalność opiekuńczą). W języku potocznym taka forma nazywana jest spółką non-profit. Zyski z działalności gospodarczej takiej spółki zwykle nie mogą podlegać podziałowi między udziałowców. Należy podkreślić, że nie jest to forma zdefiniowana prawem. Powyższe zasady działalności zazwyczaj są określane w aktach założycielskich spółek, przez ich założycieli. Odnosnie prowadzenia gospodarstwa opiekuńczego w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, to do rejestracji wystarczy dowód tożsamości, a w przypadku założenia firmy przez internet dodatkowo należy posiadać Profil Zaufany albo podpis elektroniczny. Przy rejestracji firmy następuje automatyczne zgłoszenie do ZUS jako płatnik składek na ubezpieczenia. Trzeba jednak dodatkowo zgłosić się do ubezpieczeń. W przypadku zakładania firmy po raz pierwszy lub długiej przerwy w działalności można skorzystać z ulgi na start (przez 6 miesięcy opłacana jest tylko składka zdrowotna) Przy założeniu firmy jednoosobowej, zgłoszenia do ZUS można dokonać w trakcie rejestracji firmy (online albo w urzędzie). Można to zrobić również po rejestracji w terminie 7 dni od rozpoczęcia działalności. Do ZUS należy zgłosić również swoich pracowników i osoby współpracujące.

W niektórych przypadkach, będąc rolnikiem i jednocześnie prowadząc działalność gospodarczą, nie trzeba rezygnować z ubezpieczenia rolniczego KRUS przechodząc na ZUS. Podczas prowadzenia działalności można nadal podlegać ubezpieczeniu w KRUS. Zgodnie z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, rolnik, który rozpoczyna prowadzenie działalności gospodarczej może nadal podlegać ubezpieczeniu w KRUS, jeśli:

- podlegał ubezpieczeniu w KRUS w pełnym zakresie, nieprzerwanie przez okres minimum 3 lat i nadal prowadzi gospodarstwo rolne lub w nim pracuje. Gospodarstwo to musi jednak obejmować obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego;
- złoży w KRUS oświadczenie o kontynuacji ubezpieczenia w terminie 14 dni od rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej;
- nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym;
- nie posiada ustalonego prawa do emerytury, renty lub świadczeń z ubezpieczeń społecznych;
- kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy z pozarolniczej działalności gospodarczej (jeśli była prowadzona), nie przekracza kwoty granicznej. W roku 2018 wysokość kwoty granicznej wynosi 3 376 zł.

Jeśli od początku działalności chce się dobrowolnie być „vatowcem”, albo zgodnie z przepisami istnieje taki obowiązek należy zarejestrować się w urzędzie skarbowym jako podatnik VAT. Przy zakładaniu działalności gospodarczej opłaca się podatek dochodowy od osób fizycznych PIT. Osoby prawne płacą podatek dochodowy od osób prawnych CIT. W ramach PIT istnieje możliwość wyboru formy opodatkowania:

- zasady ogólne - skala podatkowa 18 i 32% (po przekroczeniu kwoty 85 528 złotych)
- zasady ogólne - podatek 19% (tzw. podatek liniowy)
- ryczałt od przychodów ewidencjonowanych
- karta podatkowa

Wybór formy opodatkowania zależy m.in. od rodzaju działalności (niektóre formy opodatkowania można stosować tylko przy określonych rodzajach działalności), ponoszonych kosztów w trakcie działalności, wielkości przychodów czy chęci korzystania z ulg.

Bardzo często zdarza się, iż decyzja dotycząca wyboru pomiędzy ZUS a KRUS, dotycząca opłacania VAT czy też formy opodatkowania, wymaga przemyślenia i dokładnego wyliczenia. W takim wypadku warto skorzystać z usług specjalistów, w tym doradców podatkowych, gdyż przepisy podatkowe należą do bardzo skomplikowanych, a w przypadku kontroli z urzędu skarbowego nie będzie można tłumaczyć się nieznaną formą prawa. Jak wynika z powyższego, podjęcie działalności w formie gospodarstwa opiekuńczego wymaga nie tylko odpowiednich predyspozycji i kompetencji, ale też podstawowej znajomości prawa, w celu wyboru najbardziej optymalnej formy przedsięwzięcia. Dlatego też warto na bieżąco aktualizować swoją wiedzę oraz korzystać z pomocy specjalistów.

Możliwości uzyskania dofinansowania

*Dawid Skotnicki
Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
w Minikowie*

I. Poddziałanie 6.2 Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w ramach PROW 2014-2020

O dofinansowanie w ramach poddziałania 6.2 może się ubiegać osoba, która:

- a) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- b) ma ukończone 18 lat w dniu składania wniosku o przyznanie pomocy,
- c) podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie jako rolnik, małżonek rolnika lub domownik, nieprzerwanie od co najmniej 12 miesięcy poprzedzających dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
- d) nie jest wpisana do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązującą do prowadzenia odpowiedniego typu szkół i placówek publicznych od 24 miesięcy poprzedzających dzień złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
- e) przedłożyła biznesplan oraz zobowiązała się do jego realizacji.
- f) jest beneficjentem albo małżonkiem beneficjenta poddziałania „Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu dla małych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi”, który spełnia warunki litery d) i e)

Rodzaj wsparcia:

Premia na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, wypłacana w wysokości 100 tys. zł, płatna w dwóch ratach:

- pierwsza - w wysokości 80%,
- druga - w wysokości 20%,

Warunki przyznania pomocy:

- a) gospodarstwo rolne, w którym pracuje osoba fizyczna, jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w miejscowości znajdującej się na terenie:
  - gminy wiejskiej lub
  - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców, lub
  - gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców;
- b) osobie fizycznej, albo współposiadaczowi gospodarstwa rolnego przyznano jednolitą płatność obszarową do użytków rolnych wchodzących w skład tego gospodarstwa za rok, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy lub za rok poprzedzający rok złożenia wniosku,
- c) gdy gospodarstwo położone jest na obszarze więcej niż jednej gminy, za gminę, położenia gospodarstwa, uznaje się tę gminę, w której jest położona największa część gruntów rolnych tego gospodarstwa,

-
- d) pomocy nie przyznaje się podmiotom, które są współnikami spółki wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego.
- e) w przypadku inwestycji niezwiązanych z nieruchomością pomoc przyznaje się, jeżeli miejsce zamieszkania podmiotu ubiegającego się o przyznanie pomocy znajduje się w miejscowości należącej do:
- gminy wiejskiej lub
  - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców, lub
  - gminy miejskiej, z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tysięcy mieszkańców.
- f) Pomocy nie przyznaje się podmiotowi, który uzyskał pomoc finansową:
- na operacje typu „Premie dla młodych rolników” w ramach poddziałania „Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników”, lub
  - na operacje typu „Restrukturyzacja małych gospodarstw” w ramach poddziałania „Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw”, lub
  - w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, lub
  - w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” dla operacji, które odpowiadają warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Kryteria wyboru premiują m.in:

- a) beneficjenta lub małżonka beneficjenta poddziałania 6.5 (nie dotyczy obszaru ASF) - 2 punkty
- b) posiadanie kwalifikacji zawodowych z zakresu podejmowanej działalności pozarolniczej przewidzianej w biznesplanie (nie dotyczy obszaru ASF) - 3 punkty
- c) wnioskodawców mających nie więcej niż 40 lat w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy - 1 punkt
- d) operacje innowacyjne, na obszarze gminy - 2 punkty
- e) operacje realizowane w powiecie, na obszarze którego bezrobocie jest:
- najwyższe w województwie - 2 punkty,
  - niższe od najwyższego w województwie – punktu proporcjonalnie
- f) Utworzenie dodatkowych miejsc pracy:
- co najmniej 2 i mniej niż 3 miejsca pracy - 3 punkty
  - co najmniej 3 miejsca pracy - 4 punkty
- g) gospodarstwa, w których w dniu złożenia wniosku średnia roczna liczba świń w stadzie wynosi: (dotyczy wyłącznie obszaru ASF)
- powyżej 15 sztuk - przyznaje się 3 punkty
  - powyżej 10 sztuk i nie więcej niż 15 sztuk - przyznaje się 2 punkty
  - co najmniej 1 sztuka i nie więcej niż 10 sztuk - przyznaje się 1 punkt.

Zobowiązania beneficjenta:

- a) prowadzenie działalności, co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy, w przypadku działalności, wymagającej wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę obowiązującą do prowadzenia odpowiedniego typu szkół i placówek publicznych, co najmniej do dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy
- b) zrealizowanie biznesplanu w terminie w nim przewidzianym, lecz nie później niż do dnia upływu 2 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy, jednak nie później niż do dnia 31 sierpnia 2023 r., w tym:
  - a. utworzenie przewidzianych w biznesplanie miejsc pracy oraz utrzymanie ich w okresie co najmniej 3 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy,
  - b. zrealizowanie działań inwestycyjnych i szkoleniowych
  - c. osiągnięcie celów, określonych w biznesplanie
  - d. podleganie ubezpieczeniom społecznym na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy, a w przypadku działalności, która wymaga wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązującą do prowadzenia odpowiedniego typu szkół i placówek publicznych, co najmniej do dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy,
  - e. nie podleganie ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu rolników co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy, a w przypadku działalności, która wymaga wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązującą do prowadzenia odpowiedniego typu szkół i placówek publicznych, co najmniej do dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy;
  - f. umożliwienie przeprowadzenia przez uprawnione podmioty kontroli,
  - g. udostępnianie uprawnionym podmiotom informacji niezbędnych do monitorowania i ewaluacji Programu,
  - h. przechowywanie dokumentów związanych z przyznaną pomocą co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy, a w przypadku działalności, która wymaga wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązującą do prowadzenia odpowiedniego typu szkół i placówek publicznych, co najmniej do dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty drugiej raty pomocy,
  - i. nie podejmowanie chowu i hodowli świń w gospodarstwie, w przypadku operacji dla obszaru ASF, co najmniej do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pierwszej raty pomocy.

Możliwości uzyskania dofinansowania na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego w ramach dostępnych źródeł – Lokalne Grupy Działania

Magdalena Kurpinowicz, Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie”

Jednym z potencjalnych źródeł dofinansowania na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego są środki, którymi dysponują Lokalne Grupy Działania (LGD). LGD funkcjonują jako partnerstwa zrzeszające przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego i publicznego, działających wspólnie na rzecz rozwoju danego obszaru, zgodnie z podejściem Leader. Tworząc wspólnie z mieszkańcami dla swojego obszaru lokalne strategie rozwoju (LSR), LGD miały możliwość pozyskania środków na realizację celów LSR.

W Polsce w okresie programowania 2014-2020 LSR finansowane są głównie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. W dwóch województwach LGD mają możliwość realizacji strategii wielofunduszowych, finansowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (Kujawsko-Pomorskie) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (Kujawsko - Pomorskie i Podlaskie).

W każdej Lokalnej Strategii Rozwoju zostały zaplanowane działania związane z rozwojem przedsiębiorczości i jest to możliwość uzyskania dofinansowania na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego, jednak nie w każdej LSR znajdzie się wprost odniesienie do „gospodarstw opiekuńczych”. Poszukując w Lokalnej Grupie Działania środków na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego należy mieć świadomość, że każda LSR jest inna – na podstawie diagnozy dla danego terenu sformułowano problemy, cele i sposoby realizacji tych celów, czyli przedsięwzięcia. Wsparcie dotyczy zarówno rozpoczynania działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, jak i rozwijania działalności przez istniejące firmy. Pewne zasady dotyczące udzielania wsparcia wynikają wprost z zasad Programu (np. maksymalna wysokość wsparcia), jednakże to LGD decydowało o wielu warunkach, np. wprowadzając ograniczenia dotyczące branż wspieranych w ramach LSR.

Osoby zainteresowane prowadzeniem działalności gospodarczej polegającej na świadczeniu tak innowacyjnych usług, jaką jest opieka w gospodarstwach powinny zapoznać się z Lokalną Strategią Rozwoju na swoim obszarze. Na terenie powiatu tucholskiego funkcjonuje Partnerstwo „Lokalna Grupa Działania Bory Tucholskie”, wdrażając Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność „Dekel do borowiackiej grapy”. W ramach LSR zaplanowano m.in. takie przedsięwzięcia jak „Dycht nowe interesy, czyli wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw” oraz „Wspomóżka obstojałych interesów, czyli rozwój istniejących przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze LSR” (oba finansowane z PROW). Tworząc nową firmę można otrzymać premię w wysokości 60.000 zł, a na rozwijanie istniejącej działalności gospodarczej do 300.000 zł (max. 70% kosztów kwalifikowalnych). W naszej strategii premiiowane są głównie działalności związane z turystyką, ale wpisana jest także wprost pre-

---

ferencja dla powstających gospodarstw opiekuńczych. Z punktu widzenia szans na otrzymanie dofinansowania na prowadzenie gospodarstwa opiekuńczego, korzystne byłoby połączenie tej dziedziny z branżą turystyczną. Jest to bardzo prawdopodobne rozwiązanie, biorąc pod uwagę, że wiele gospodarstw opiekuńczych powstaje na bazie dotychczasowych gospodarstw agroturystycznych. Szczegółowe informacje o założeniach LSR, terminach i warunkach konkursów dostępne są oczywiście w Biurze Partnerstwa oraz na stronie internetowej **www.partnerstwo.borytucholskie.pl**

Środki na utworzenie gospodarstwa opiekuńczego są bardzo istotne, ale kluczowe dla całego przedsięwzięcia jest systemowe zapewnienie środków na prowadzenie gospodarstw opiekuńczych i finansowania ich niezwykle potrzebnej działalności. Mam nadzieję, że rola gospodarstw opiekuńczych zostanie doceniona w kontekście starzejącego się społeczeństwa. Bardzo cieszę się, że temat ten jest przedmiotem uwagi różnych środowisk, o czym świadczy chociażby ta konferencja. Jako LGD będziemy wspierać wszelkie działania zmierzające do systemowego rozwiązania problemów osób starszych, w tym działania prowadzone przez Kujawsko – Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie, z którym od wielu lat prowadzimy bliską i owocną współpracę.

Czy gospodarstwo opiekuńcze może stanowić uzupełnienie systemu zabezpieczenia socjalnego mieszkańców wsi?

Anna Wit, KPOWES w Toruniu

Miałam okazję uczestniczyć w I Ogólnopolskim Kongresie Gospodarstw Opiekuńczych i zapoznać się z ideą funkcjonowania gospodarstwa opiekuńczego w oparciu o zasoby tradycyjnego gospodarstwa rolnego. Udział w tym wydarzeniu skłonił mnie do rozważań, czy gospodarstwa opiekuńcze mogą w sposób trwały zafunkcjonować w naszej rzeczywistości i stać się alternatywną formą świadczenia usług opiekuńczych na rzecz lokalnej społeczności. Przestrzenią, w której gospodarstwa mogłyby zafunkcjonować jest ekonomia społeczna rozumiana jako „sfera aktywności obywatelskiej i społecznej, która poprzez działalność gospodarczą lub działalność pożytku publicznego służy: **integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej** (na rzecz interesu ogólnego) oraz wspieraniu rozwoju lokalnego”¹.

Usługi użyteczności publicznej są bardzo szeroką sferą aktywności możliwą do zagospodarowania. Pod tą definicją kryją się zarówno usługi promocji i ochrony zdrowia, pomocy społecznej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, kultury fizycznej i turystyki, polityki rodzinnej, ale również usługi wspierania osób z niepełnosprawnością oraz mające na celu przeciwdziałanie bezrobociu.

„Usługi użyteczności publicznej mogą być realizowane bezpośrednio przez podmioty będące częścią sektora publicznego lub poprzez finansowanie podmiotów prywatnych zapewniających daną usługę, w tym przez **podmioty niekomercyjne – organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorstwa społeczne.**”²

Uwzględnienie podmiotów niekomercyjnych jako realizatorów usług użyteczności publicznej umożliwia uzyskanie finansowania usług ze strony administracji rządowej i samorządowej. Daje to szanse rozwojowe dla tworzenia nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, które nie będą bezpośrednio związane z działalnością rolniczą mieszkańców.

Wydaje się, że alternatywą dla takiej sytuacji może być funkcjonowanie w symbiozie różnych grup interesariuszy, samorządu lokalnego, instytucji pomocowych, opiekuńczych, podmiotów świadczących usługi zdrowotne, mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz lokalnych przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw społecznych. Co więcej w ekonomii społecznej (ES) możliwa jest współpraca z lokalnymi przedsiębiorstwami społecznymi zatrudniającymi lokalnych pracowników przy realizacji usług użyteczności publicznej na rzecz lokalnej społeczności. Możliwe jest wykorzystanie zewnętrznych środków finansowych na dotowanie miejsc pracy dla osób wymagających szczególnego wsparcia. Tu pomocne są Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, przy pomocy których można utworzyć przedsiębiorstwo społeczne i uzyskać dofinansowanie na tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych marginalizacją społeczną i zawodową. OWESy pomogą doradczo w prowadzeniu przedsiębiorstwa społecznego.

¹ Definicja Ekonomii Społecznej zaczerpnięta z prezentacji „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Ekonomia Solidarności społecznej 2014-2023” opracowanej przez OZRSS w ramach projektu „Spójna integracja ekonomii społecznej” (SIREs)

² Materiał pochodzi z publikacji „Usługi Użyteczności Publicznej” Krzysztof Ścibor FISE 2014. Tekst publikacji jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL). Pewne prawa zastrzeżone. Zezwala się na wykorzystanie tekstu zgodnie z licencją pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej oraz wskazania autorów i FISE jako właścicieli praw do tekstów. Pełna treść licencji: <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode>

Środowiska wiejskie to często małe ekosystemy funkcjonujące na danym obszarze. Nierzadko mieszkańcy wsi pozbawieni są dostępu do wielu możliwości rozwojowych i zawodowych. Mają ograniczony dostęp do podstawowych usług, w tym usług społecznych, zdrowotnych, osobistych. Dodatkowym problemem, który można zauważyć jest zagrożenie ich funkcjonowania w izolacji społecznej, zwłaszcza na obszarach słabo zaludnionych i trudno dostępnych. Poczucie samotności towarzyszące niemożności uczestnictwa w normalnej aktywności zwykle przyczynia się do pogorszenia stanu zdrowia i gorszego funkcjonowania danej osoby niezależnie od wieku i statusu.

Doświadczenia holenderskie prezentowane w trakcie kongresu pokazują, że gospodarstwo opiekuńcze może stanowić bazę do realizacji usług opiekuńczych. Innowacyjnie wykorzystany potencjał gospodarstwa może służyć promocji edukacji, integracji społecznej i zawodowej, realizacji usług społecznych w różnych formach.

Taki rodzaj działalności może prowadzić również **podmiot ekonomii społecznej**. Dodatkowo zatrudniając osoby w trudniejszej sytuacji i spełniając wymogi definicyjne może funkcjonować jako **przedsiębiorstwo społeczne**. Wówczas możliwe jest dotowanie miejsc pracy dla osób wymagających szczególnego wsparcia.

Jak sprofilowane powinno być przedsiębiorstwo społeczne na obszarze wiejskim?

Tutaj pojawia się szeroki wachlarz możliwości. Jednakże profil działalności często podyktowany jest zapotrzebowaniem lokalnej społeczności na świadczenie określonych usług. Bez dogłębnej analizy lokalnych potrzeb, współpracy instytucjonalnej trudno określić jaki dokładnie miałyby być. Istotne jest by **w równowadze** mogły funkcjonować: **społeczeństwo – ekonomia – środowisko**.

Przytoczę kilka przykładów innowacyjnych działań realizowanych na obszarach wiejskich, a wynikających z **potrzeb lokalnych społeczności i jednostek**, których urzeczywistnienie nie byłoby możliwe bez **realnej współpracy i kooperacji**³:

- usługi transportu osób niemobilnych, przykłady wykorzystania taksówki społecznej:
„Taksówka społeczna dla osób starszych (w różnych modelach: darmowa, za symboliczną opłatą, z obniżonymi taryfami) jest obecnie sztandarowym modelem polecanym przez organizacje samorządowe do zwalczania problemu ograniczonej mobilności osób starszych na terenach słabo zaludnionych”⁴,
- usługi cateringowe zapewniające dostęp do dobrej jakości posiłków, świadczone na rzecz osób starszych i samotnych borykających się z problemem niedożywienia,
- usługi samopomocowe sąsiedzkie,
- pobyty dzienne i stacjonarne świadczone na rzecz seniorów,
- agro-żłobki i agro-przedszkola prowadzone przez przedsiębiorstwa rolnicze.

Wykorzystanie walorów środowiska naturalnego, zastosowanie hortiterapii w pracy z osobami ze spektrum autyzmu, dotkniętych depresją, z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnych, zagospodarowanie ogrodu umożliwiające wykonywanie prac przez osoby z dysfunkcjami ruchowymi czy zbudowanie ogrodu sensorycznego dla osób z zaburzeniami funkcji poznawczych otwiera całe spektrum możliwości świadczenia usług opiekuńczych i daje szanse utworzenia przedsiębiorstwa społecznego w tym obszarze działalności.

³ „Innowacje społeczne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego osobom starszym na obszarach wiejskich w wybranych krajach europejskich” Raport przygotowany przez PCG Polska Sp. z o.o. Na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2016

⁴ Op.cit

Współpraca lokalnych władz samorządowych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców umożliwia stworzenie nowej jakości życia na obszarach wiejskich. Czy jest możliwa?

Przykładem działań kooperacyjnych na obszarach wiejskich jest działalność Stowarzyszenia Gospodarstw Edukacyjnych Województwa Śląskiego zrzeszającego właścicieli kilkunastu zagród edukacyjnych, które we współpracy z Samorządem Województwa Śląskiego utworzyło Szlak Gospodarstw Edukacyjnych Województwa Śląskiego. Dzięki tej inicjatywie możliwa jest realizacja bogatej oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży, turystów oraz propagowanie idei zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich. (www.gospodarstwaedukacyjne.pl).

Ważnymi podmiotami ekonomii społecznej scalającymi lokalną społeczność są Stowarzyszenia – Lokalne Grupy Działania. Łącząc siły mieszkańcy, samorządowcy, organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy mogą wspólnie decydować o kierunku rozwoju lokalnego. Mogą też wspierać w przygotowywaniu rozwiązań na potrzeby lokalnych społeczności. Przykładem takich inicjatyw może być działalność Przedszkola Niepublicznego „Wyspa Malucha” prowadzonego przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Dla Ziemi Kujawskiej. Na terenie Gminy Aleksandrów Kujawski na obszarach wiejskich edukacją przedszkolną objętych jest ok. 350 dzieci. Ponadto przedszkole wspiera rozwojowo dzieci przewlekle chore, niepełnosprawne, zakwalifikowane do kształcenia specjalnego, nauczania indywidualnego lub objęte wczesnym wspomaganiami. (www.ziemiakujawska.pl/przedszkole).

Wyrównywanie szans edukacyjnych między miastem a wsią jest jednym z głównych celów działalności Fundacji utworzonej w Łubiance. Lokalnie działające przedsiębiorstwo społeczne „Fundacja Rozwoju Anny Kruszyk” wspiera edukacyjnie i rozwojowo mieszkańców gminy Łubianka. Fundacja organizuje półkolonie, warsztaty i zajęcia dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz inne formy rozwoju osobistego. (www.facebook.com/AkademiaKruszyk).

Czy realizacja powyższych form jest możliwa? Czy daje szansę na stworzenie warunków rozwojowych, ale i miejsc pracy na obszarach wiejskich?

Na zakończenie moich rozważań chciałabym przytoczyć słowa Władysława Kosiniaka-Kamysza Ministra Pracy i Polityki Społecznej w latach 2011-2015⁵:

*„Pokazanie zysku społecznego płynącego z przedsięwzięć ekonomii społecznej przy jednoczesnych silnych ekonomicznych podstawach jest bardzo ważne. Jednak **nie należy się też wstydzić zysku finansowego – ekonomia społeczna nie ma być przecież działalnością charytatywną, tylko taką formą aktywizacji, która umożliwi pełne wykorzystanie – również ekonomiczne – potencjału osób zaangażowanych w dane przedsięwzięcie**”.*

⁵ Źródło cytatu: Materiał pochodzi z publikacji „Usługi Użyteczności Publicznej” Krzysztof Ścibor FISE 2014 tekst publikacji jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL). Pewne prawa zastrzeżone. Zezwala się na wykorzystanie tekstu zgodnie z licencją pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej oraz wskazania autorów i FISE jako właścicieli praw do tekstów. Pełna treść licencji: <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode>

Ekonomia społeczna na rzecz osób starszych – możliwości, inspiracje

Anna Szmyd, KPOWES Bydgoszcz

Ekonomia społeczna to nurt korygujący podejście, które rujnuje już świat: zysk nade wszystko. To ekonomia solidarności. Pozwala włączać ludzi, którzy mają problem z wejściem na rynek pracy (z różnych powodów), którzy nie chcą pracować korporacyjnie; pomaga rozwiązywać lokalne bolączki, ożywiać społeczności lokalne.

W Polsce strategia rozwoju ES i jej postrzegania określona jest w tzw. Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej, w którym zawarte są kluczowe kierunki interwencji publicznej mające służyć kształtowaniu jak najlepszych warunków dla rozwoju ekonomii społecznej.

Już na wstępie wspomnianego dokumentu czytamy bardzo trafną definicję tego zjawiska: **„Ekonomia społeczna jest ideą, za której wsparciem przemawiają nie tylko przesłanki aksjologiczne, odnoszące się do zasad sprawiedliwości społecznej czy demokracji, ale także czysto racjonalna kalkulacja - wartość związana z reintegracją osób i grup, które znalazły się poza głównym nurtem życia społecznego i zawodowego, zwiększaniem dostępności deficytowych usług użyteczności publicznej (np. związanych ze „starzeniem się” społeczeństwa), czy rozwojem lokalnym.”**

Ekonomię społeczną napędzają tzw. podmioty ekonomii społecznej, a wśród nich przede wszystkim spółdzielnie socjalne, organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą (mogące stanowić tzw. przedsiębiorstwa społeczne). Z kolei wsparciem dla ww. podmiotów zajmują się w całej Polsce tzw. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (są to takie formy wsparcia jak: animacja, szkolenia, doradztwo, bezzwrotne dotacje związane z utworzeniem stanowiska pracy/utworzeniem podmiotu ekonomii społecznej, wsparcie pomostowe i in.).

Nie do przecenienia są też inspiracje czerpane z doświadczenia, praktyk przedsiębiorstw społecznych, w tym zagranicznych. Ekonomia społeczna to podejście kooperatywne, jak najbardziej zasadzone na współpracy lokalnej – tylko takie podejście może pomóc rozwiązywać problemy lub podejmować wyzwania, które są coraz bardziej złożone.

Gospodarstwa opiekuńcze, prowadząc działania o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym, integracyjnym wpisują się w obszar usług, które jak najbardziej są typowymi dla sektora ES. Należy jednakże mieć pomysł na połączenie kryteriów społecznych z kryteriami ekonomicznymi, czyli przy użytecznym społecznie celu przedsięwzięcia w sposób względnie stały i przychodowy prowadzić działalność gospodarczą, i tym samym - jak każdy podmiot gospodarczy - liczyć się z ryzykiem ekonomicznym.

Definicja idei

Polacy tworzyli już w XIX wieku spółdzielnie i inne organizacje o charakterze samopomocowym, które w naszej sytuacji były narzędziem służącym także obronie polskości i Polaków w warunkach braku państwowości. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku Polska stała się jednym z liderów ruchu spółdzielczego w ówczesnej Europie.

Pod koniec XX wieku nastąpił swoisty renesans ekonomii społecznej. Jednym z jego istotnych powodów był kryzys państwa dobrobytu. Drugi istotny powód powrotu ekonomii społecznej w Europie to pogłębiające się wykluczenie społeczne i nieskuteczność dotychczasowych sposobów walki z nim.

Do „trendu na ekonomię społeczną” przyczyniła się również Unia Europejska, która zaczęła dostrzegać w niej szansę na wsparcie spójności społeczno-gospodarczej, jednego z fundamentalnych celów unijnych.

Odrodzenie przedsiębiorczości społecznej w Polsce nastąpiło w wyniku: możliwości wsparcia działań w obszarze ekonomii społecznej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, realizowanej w Polsce w latach 2005-2008, oraz uchwalenia ustawy o zatrudnieniu socjalnym (2003) i ustawy spółdzielniach socjalnych (2006).

Ekonomia społeczna to tylko jeden ze sposobów określenia działalności gospodarczej, która łączy w sobie cele społeczne i ekonomiczne. Bywa ona określana również jako gospodarka społeczna lub przedsiębiorczość społeczna. (za definicją na portalu www.ekonomiaspoleczna.pl)

Charakteryzują ją:

kryteria ekonomiczne	kryteria społeczne
<ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne, - niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych, - ponoszenie ryzyka ekonomicznego, - istnienie choćby nielicznego płatnego personelu; 	<ul style="list-style-type: none"> - wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia, - oddolny, obywatelski charakter inicjatywy, - specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania, - możliwie wspólnotowy charakter działania, - ograniczona dystrybucja zysków.

Powyzsze cechy spełniać mogą organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, spółki z o.o. non-profit, stanowiąc tzw. **przedsiębiorstwa społeczne**.

Według Wytucznych Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020 takie przedsiębiorstwo musi spełniać poniższe kryteria:

- podmiot jest wyodrębniony pod względem organizacyjnym i rachunkowym (nie może funkcjonować w ramach struktury organizacyjnej i finansowej innego podmiotu);
- prowadzi działalność gospodarczą lub działalność odpłatną pożytku publicznego w rozumieniu art. 8 ustawy z dnia 24 kwietnia 2004 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2016 r. poz. 1817 z późn. zm.), lub działalność oświatową w rozumieniu art. 170 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, lub działalność kulturalną w rozumieniu art. 1 ust 1 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, a działalność pożytku publicznego, oświatową lub kulturalną, muszą prowadzić działalność opartą na ryzyku ekonomicznym; za przedsiębiorstwo społeczne nie można uznać jednostek samorządu terytorialnego i jednostek im podległych prowadzących działalność oświatową lub kulturalną);
- zatrudniać w oparciu o umowę o pracę, spółdzielczą umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną (z wyłączeniem osób zatrudnionych na umowy cywilnoprawne, które prowadzą działalność gospodarczą) minimum 3 osoby, w wymiarze czasu pracy co najmniej ¼ etatu, a w przypadku umów cywilnoprawnych na okres nie krótszy niż 3 miesiące i obejmujący nie mniej niż 120 godzin pracy łącznie przez wszystkie miesiące,
- zatrudniać co najmniej 50%:
  - osób wskazanych w definicji osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (z wyłączeniem osób niepełnoletnich) lub
  - osób bezrobotnych lub
  - absolwentów CIS i KIS, w rozumieniu art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym lub ubogich pracujących

- osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii
- osób opuszczających zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich,
- albo zatrudniać co najmniej 30% osób o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub osób z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, lub celem działalności jest realizacja usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej: opiekuńczych, w rodzinnym domu pomocy, w ośrodkach wsparcia, w domu pomocy społecznej o liczbie miejsc nie większej niż 30, asystenckich, z zakresu rodzinnej pieczy zastępczej, w postaci mieszkań chronionych i w postaci mieszkań wspomaganych o liczbie miejsc nie większej niż 12, lub usług opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, lub usług wychowania przedszkolnego w przedszkolach lub w innych formach wychowania przedszkolnego zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. (Prawo oświatowe), przy zatrudnieniu co najmniej 20% osób, o których mowa powyżej, przy jednoczesnym zatrudnieniu określonego odsetka ww. osób;
- zysk lub nadwyżka bilansowa nie jest dystrybuowana pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników, ale przeznaczana na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (odbudowa i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu - reintegracja społeczna, lub odbudowa i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy (reintegracja zawodowa)) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo;
- występuje zarządzanie demokratyczne co oznacza, że struktura zarządzania przedsiębiorstwa społecznego lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co podmiot określa w swoim statucie lub innym dokumencie założycielskim;
- wynagrodzenia wszystkich pracowników, w tym kadry zarządzającej są ograniczone limitami tj. nie przekraczają wartości, o której mowa w art. 9 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (wynagrodzenie nie może przekraczać 3-krotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni).

Zasady i wartości sektora spółdzielczego są silnie zakorzenione w regionie Emilia Romagna.

Wśród przykładowych przedsięwzięć odpowiadających na lokalne potrzeby w kontekście osób starszych, na polskim gruncie, wymienić można dzienne domy pobytu połączone programem z terapią zajęciową, np:

- **Spółdzielnia Socjalna „Dom na Zdrowiu”** w Łodzi prowadzi Ośrodek Dziennego Pobytu i Terapii Zajęciowej dla Osób Starszych. „Codzienne od godziny 7:30 dwie opiekunki, terapeuta i psycholog lub wolontariusz są gotowi przyjąć 9–11 osób starszych. Te z nich, które korzystają z transportu zorganizowanego przez ośrodek, przyjeżdżają o 9:00. Rozpoczynają się rozmowy, podopieczni są pytani o to, co chcieliby robić tego dnia, na co mają ochotę. (...) Jest to też czas porannej prasówki przy kawie zbożowej (chyba że lekarz pozwolił pić zwykłą). Niedługo później seniorzy siadają do śniadania przygotowanego dla nich przez rodziny. To sprawdzona metoda: starsi ludzie nie lubią zmian kulinarnych, dlatego każdy ma ze sobą to, co lubi i do czego się przyzwyczaił. (...) Stałym elementem dnia jest gimnastyka. (...) Pewna osoba się nie myła. Zaczęła przychodzić do nas dwa razy w tygodniu, a tu chciała być elegancka. Dbała o siebie (...)”¹

1 Angelina Kussy, www.ekonomiaspoleczna.pl

- **Spółdzielnia Socjalna „Borowiacki Wigor”** (wspierana przez gminę Gostycyn, będącą również współzałożycielem Spółdzielni), prowadząc Dom Dziennego Pobytu dla osób starszych, obok działalności gastronomicznej z cateringiem i fizjoterapią (te gałęzie pozwalają Spółdzielni na nadwyżkę finansową i możliwość uzupełnienia oferty na rzecz Domu Dziennego Pobytu).
- **Centrum Wielu Pokoleń** w Bydgoszczy, gdzie grupa seniorów otrzymuje opiekę i wsparcie. Centrum to prowadzone jest przez Fundację Pro Omnis, która obok działalności gospodarczej polegającej na prowadzeniu kilku bistr oraz cateringu, realizuje projekty finansowane ze środków UE.

Cenne są inspiracje zawarte w raporcie przygotowanym przez PCG Polska Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi pn. „Innowacje społeczne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego osobom starszym na obszarach wiejskich w wybranych krajach europejskich”. Wśród zagranicznych pomysłów cenne wydają się na pewno te, które zakładają pomoc sąsiedzka, podkreślają jakąś istotność elementu (np. „posiłki na kółkach”, społeczna taksówka i gazeta, dostęp i umiejętność korzystania z Internetu, telemedycyna).

W kontekście „zielonej opieki” dostarczanej przez gospodarstwa opiekuńcze, zlokalizowane na obszarach wiejskich można rozważać rozwiązania związane z ekonomią społeczną, tym bardziej że możliwe jest uzyskanie wsparcia finansowego „na start”, dostarczanego przez tzw. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w całej Polsce. To naprawdę dobry moment na przedsięwzięcia wspólne. Dobrym kierunkiem może być włoski model konsorcjum lub innej formy stowarzyszeniowej, obejmującej kilka podmiotów zainteresowanych działaniem (funkcjonowanie „na własną rękę” może doprowadzić do zbyt-niego rozproszenia, niezdrowej rywalizacji, wyższych kosztów funkcjonowania).

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonują 4 OWES (Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej), rozdzielone obszarowo. Realizują projekty, oferują zarówno doradztwo, szkolenia, animacje jak i wsparcie finansowe w postaci dotacji oraz wsparcia pomostowego.

**Stowarzyszenie na rzecz
Rozwoju Kobiet GINEKA w Bydgoszczy**
ul. Sułkowskiego 17
tel. 52 349-54-77
www.kpowes.org.pl biuro@kpowes.org.pl

**Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek
Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK**
ul. Sukiennicza 6/2, 87-100 Toruń
tel./fax 56 655 50 22, 500 127 355
www.owies.eu biuro@owies.eu www.kpces.pl
owes@ekspert-kujawy.pl

**Europejskie Centrum Współpracy Młodzieży
w Toruniu i Stowarzyszenie TILIA**
ul. Wola Zamkowa 12 a
tel. 56 652-22-40
www.ekonomia-spoeczna.com.pl
owes@ekonomia-spoeczna.com.pl

**Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy
i Fundacja Ekspert-Kujawy w Inowrocławiu**
ul. Dubienki 2
88-100 Inowrocław
tel. 52 357-62-15
www.kpces.pl owes@ekspert-kujawy.pl

Podsumowanie

*Ryszard Kamiński
Dyrektor
Kujawsko-Pomorskiego
Ośrodka Doradztwa Rolniczego
w Minikowie*

Gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim powstawały w sposób ewolucyjny i są dowodem na to, że projekty unijne mogą inspirować i dawać kreatywny impuls dla rozwoju włączonych w nie osób oraz rozwijać nowe inicjatywy.

Początkowo beneficjentami byli rolnicy, którzy zostali zachęceni przez naszych doradców do udziału w projekcie „Nowy Zawód – Nowa Szansa”, w ramach którego środki z Europejskiego Funduszu Społecznego służyły tzw. reorientacji zawodowej rolników i członków ich rodzin. Reorientacja zawodowa obejmowała tych rolników, dla których gospodarstwo rolne przestaje być wystarczającą bazą ekonomiczną dla utrzymania całej rodziny. Jedni ukończyli kurs spawacza, fryzjera, kierowcy, operatora wózków widłowych lub koparek, a w powiecie tucholskim około trzydziestu osób zdecydowało się na kurs opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych. To oczywiście nie wystarczyło do podjęcia decyzji o utworzeniu gospodarstw opiekuńczych.

Zainspirowany ideą gospodarstw opiekuńczych funkcjonujących w Holandii, z którą w roku 2002 mogłem zapoznać się dzięki spotkaniu z Keesem Manitveldem oraz oglądaniu prób przeniesienia doświadczeń holenderskich do powiatów biłgorajskiego, leżajskiego i generalnie na Podkarpaciu, postanowiłem zainteresować tą ideą absolwentów naszych kursów dla opiekunów oraz Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych Powiatu Tucholskiego. Przez ponad rok odbywały się liczne spotkania z członkami stowarzyszenia i poszerzał się krąg potencjalnie zainteresowanych. W roku 2013 KPODR, jako realizator projektu „Nowy Zawód – Nowa Szansa” wystąpił o jego rozszerzenie o tzw. „komponent ponadnarodowy”.

Dzięki temu projektowi Kees jako ekspert z wieloletnim doświadczeniem przyjechał, odwiedził zainteresowane gospodarstwa, odbyła się seria warsztatów,. Bardzo dokładnie został przygotowany wyjazd studyjny do Holandii, podczas którego zainteresowani rolnicy, ale też liderzy lokalni i kilku doradców odwiedzili kilkanaście gospodarstw o różnych profilach i typach beneficjentów.

Po powrocie do Polski przeprowadziliśmy kolejne warsztaty i opracowaliśmy mini wytyczne dla zainteresowanych gospodarstw czyli Indywidualny Plan Utworzenia Gospodarstwa Opiekuńczego (IPUGO). Rozpoczęcie świadczenia usług opiekuńczych zaczęło się od decyzji Marzeny i Ryszarda Świetlików, których przykład został opisany w tym opracowaniu. Kolejne długie miesiące zajęło nam przygotowanie sposobu dla uruchomienia gospodarstw opiekuńczych. Ostatecznie opracowany został opisany w tym wydawnictwie projekt „Zielona opieka...”, którego realizacja zakończyła się w połowie 2018 roku. Trzeba przyznać, że dopiero rozpoczęcie rzeczywistej opieki

---

w gospodarstwach dało impuls do przyglądania się tej niespotykanej dotychczas w Polsce formie aktywności gospodarstw rolnych i formie świadczenia opieki dla osób niesamodzielnych. Spotkania i wizyty w gospodarstwach prowadzone przez ośrodki pomocy społecznej, ośrodki doradztwa rolniczego, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, samorządy lokalne, dały asumpt do dyskusji o potencjalnym kształcie, formach prawnych i organizacyjnych usług opiekuńczych świadczonych w gospodarstwach rolnych w Polsce.

Trzeba śmiało powiedzieć, że dotychczasowe dosyć optymistyczne i pozytywne rezultaty są dziełem samych gospodarzy, opiekunów, doradców ds. gospodarstw opiekuńczych, psychologa z KPODR w Minikowie. Nie byłoby takich rezultatów bez bardzo życzliwego podejścia pani Doroty Hass – dyrektora Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, pana Adama Szponki – dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu, pani Anny Toby – kierownika Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tucholi, ale również dyrekcji i całego zespołu Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie, Departamentu Spraw Społecznych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, osobiście pana Ryszarda Zarudzkiego Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, pani Elżbiety Bojanowskiej – Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, pani Lidii Ułanowskiej – dyrektora Departamentu Polityki Senioralnej w tym Ministerstwie, przedstawicielei Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich i wielu naukowców z różnych uczelni i instytutów naukowych oraz wielu dziennikarzy.

Jako Ośrodek składamy rekomendację do zmian w Ustawie o Pomocy Społecznej. Wspólnie z CDR O/Kraków i Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi zgłosiliśmy projekt rozwoju gospodarstw opiekuńczych do programów rządowych (stosowne zapisy znalazły się w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju).

Na koniec 2018 roku pilne jest uzyskanie statusu gospodarstwa opiekuńczego jako legalnej formy świadczenia takiej usług. Gospodarstwa opiekuńcze zostały zgłoszone jako innowacja społeczna. To dla nas zaszczyt, ale zamiast być ciekawostką wolimy ugruntować i upowszechnić ten rodzaj działań, znaleźć rozwiązania prawne i trwałe źródła finansowania. Nasze doświadczenia pokazują, że w tego typu działaniach społecznych należy działać w sposób konsekwentny i cierpliwie, gdyż jak mówi znane powiedzenie, tylko kopiąc w jednym miejscu można dokopać się do upragnionego źródła.

Odwiedź portal KSOW – www.ksow.pl
Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich